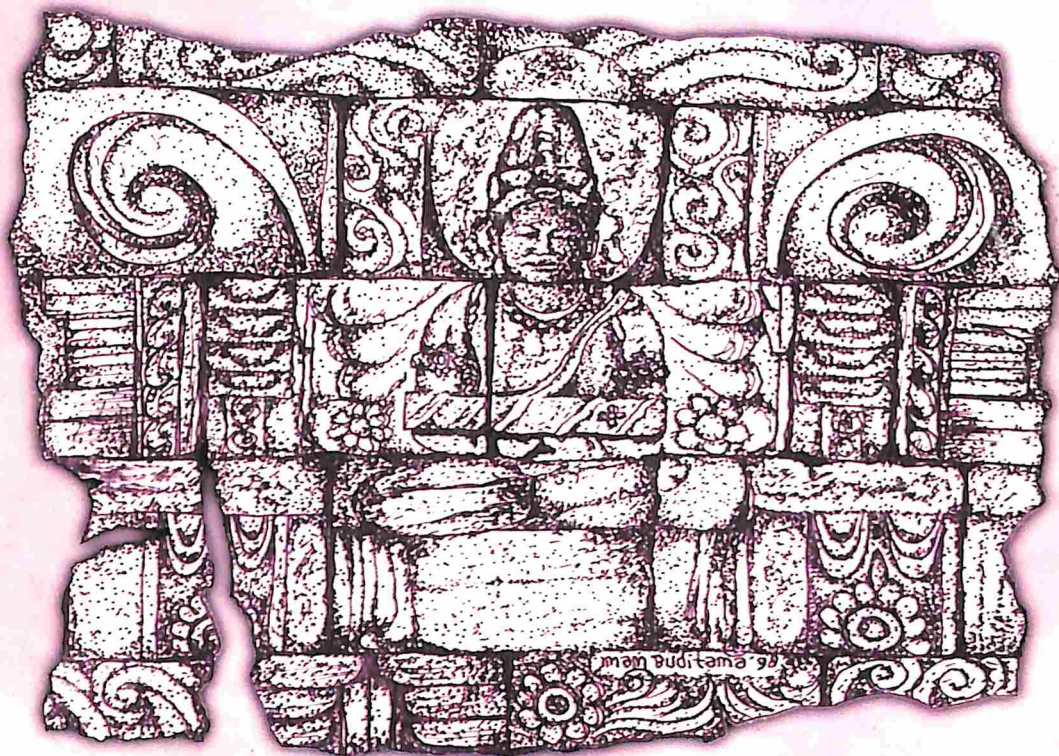

PANJURUNG

ANTOLOGI CRITA CEKAK
BENCKEL SASTRA JAWA 1998

BALAI PENELITIAN BAHASA
YOGYAKARTA

1998

—TIRTO 5—

PANJURUNG

ANTOLOGI CRITA CEKAK

BALAI PENELITIAN BAHASA
YOGYAKARTA

1998

PANJURUNG

Antologi crita cekak

cithakan kapisan
Oktober 1998

edhitor
Imam Budi Utomo

gambar samak
Abahe Fiki Vindi

pracithak
Sri Haryatmo
Agung Tamtama
Sardi
Paidi
Kusmargana
Ninik S. Handayani

panerbit
BALAI PENELITIAN BAHASA
Jalan I Dewa Nyoman Oka 34
Yogyakarta 55224
Telepon (0274) 562070

hak cipta lan hak penerbitan diayomi dening undhang-undhang
(*all rights reserved*)

ATURSAPALA

Para kadang, para maos, lan para sutresna basa lan susastra Jawa, kita tansah ngucap puji syukur *alhamdulillah* awit buku kang asesirah *Panjurung: Antologi Crita Cekak* bisa kababar kanthi lancar. Buku kasebut mujudake kumpulan crita cekak asil karyane anggota bengkel sastra Jawa tahun 1998. Bengkel sastra ing tahun iki mujudake sesambungan saka bengkel sastra Jawa tahun 1997. Bedane, bengkel sastra tahun iki mligi ngrembug crita cekak. Kegiatan kang disengkuyung dening Balai Penelitian Bahasa iki diadani saben dina Ahad wiwit tanggal 9 Agustus tekan 11 Oktober 1998, mapan ing kantor Balai Penelitian Bahasa, Jalan I Dewa Nyoman Oka 34, Yogyakarta. Dene anggota kang nyengkuyung kegiatan iki dumadi saka para guru bidang studi basa Jawa SLTP ing Dhaerah Istimewa Yogyakarta cacahé 30 lan anggota sanggar sastra Jawa Yogyakarta uga 30.

Sanadyan anggotane cacah 60, crita cekak kang kasil kamot ing antologi iki cacah 29 judul. Bab iki ora marga dipilihé utawa diseleksi bobot isine, ananging pancen karya kang mlebu ya mung samono iku, sebab ora saben anggota mesthi ngracik utawa ngarang crita cekak. Awit saka iku, kita kang mandhegani tansah njaluk pangapura sebab ora kabeh karya kang disuguhake ing antologi iki bisa mitayani.

Antologi crita cekak iki bisa klakon kababar awit pambiyantu saka panjenengan kabeh. Mula ora lali, kita ngaturake gunging panuwun marang (1) Drs. Suwadjji, Pangarsa Balai Penelitian Bahasa ing Ngayogyakarta, Dra. Sri Widati, Koordinator Subbidang Sastra, sarta Drs. Slamet Riyadi, Koordinator Subbidang Pembinaan dan Pengembangan kang wus ngrancang lan ngayomi anane kegiatan bengkel sastra Jawa iki; (2) Sedulur A. Y. Suharyono lan sedulur Kuswahyo S.S. Rahardja, loro-lorone pengarang Jawa kang wis kondhang saka Ngayogyakarta, minangka tutor kang wis ngesok lan nyuntak pengalaman kanggo para anggota bengkel sastra; (3) Bapak Sri Sadono, dramawan lan seniman saka Ngayogyakarta, lan Abbas Ch. minangka bintang tamu kang wis paring pengalaman babagan cara-cara pemanggungan lan pemaosan crita cekak; sarta (4) kabeh para anggota lan panitia bengkel sastra Jawa

kang wis nyengkuyung kegiatan bengkel sastra Jawa iki. Sepisan maneh, kita ngaturake gunging panuwun, awit kanthi lega lila, panjenengan wis kersa nyumbangake pemikirane marang ayuning basa lan sastra Jawa. Dene kang pungkasan, kita kang kajibah mandhegani ora bisa matur apa-apa kajaba nyuwun pangapura. Muga-muga buku antologi crita cekak iki bisa migunani; lan muga-muga kita bisa ketemu maneh ing kegiatan bengkel sastra Jawa candhake (1999). Nuwun.

Koordinator,
Sri Haryatmo

SARWA SETHITHIK

Kuswahyo SS Raharjo

Bengkel Sastra Jawa kang diadani dening Balai Penelitian Bahasa Yogyakarta, klakon kaleksanan kanthi lancar lan becik. Penulis kang kadhapuk dadi tutor (bareng karo Mas A.Y. Suharyono), sedina sadurunge pembukaan banjur gawe “strategi”—awit tutor mung krungu manawa pesertane para guru—kepriye becike kang bakal dinadarake ana parepatan kuwi. “Strategi” mau awujud sawijining tugas: para peserta diwajibake gawe cerkak, sabisa lan sadadi-dadine sabubare acara pembukaan. Intine, para peserta bengkel sastra kudu dirogoh lan di-“taker” kadigdayane ing babagan ngripta cerkak

Bab kuwi ora nalisir saka ancas tujuwan Balai Penelitian Bahasa, dene kersane mono supaya (1) para peserta bengkel sastra banjur padha bisa ngripta cerkak kang sabanjure ditularake marang para siswane lan sokurbage ing tembe buri ana kang dadi pangripta kondhang; (2) sarampunge kegiatan bengkel sastra, kudu ana asile yakuwi wujud ing antologi cerkak karyane para peserta.

Saka “strategi” kuwi, tutor kang mujudake “mekanik”, banjur ngerti kepriye nyatane “kemampuan” para peserta mau. Tugas kang bakal digarap banjur katon semrawang utawa malah wela-wela.

Dene para peserta kang umume para bapak lan ibu guru, kang jebul satemene ora mligi guru bahasa lan sastra (Jawa), yektine ora bisa diarani babar pisan durung bisa ngripta cerkak, sanajan pancen ya ana siji loro kang katon isih kosong blong ing babagan pangriptan. Bab kuwi bisa katilik saka “karya-karya pertama” nalika parepatan bengkel sepisanan.

Mula penulis banjur nemoake apa kang kudu “dibengkel”/didandani amarga wus kawiyak babagan apa wae kang satemene pancen perlu di-“bengkel”. Ngendi kang isih kurang lan isih ringkih saudhege cerkak. Tutor banjur mangerteni kanthi trawaca.

Sepisan, para peserta umume durung ngerti kanthi bener lan pener kepriye cara ngripta cerkak kang samesthine. Bab kuwi katon saka “karya pertama”-ne peserta kang isih pating gladrah. Penulis gelus dhadha.

Weladalah! akeh sing “ora muni”.

Kapindho, saka reriptan para peserta kuwi, tutor banjur bisa caos jurus-jurus kang praktis senjata sithik-akeh uga nlesepake babagan teori. Malah dikantheni uga conto-conto lan cara-cara prasaja kepriye mletikake geni kreativitas, kang banjur njurung marang peserta tuwuh krentege ngripta cerkak.

Katelu, saben-saben parepatan tutor luwih nengene praktek tinimbang ngulas babagan teori. Praktek ing kene uga nyenggol bab pembacaan karya lan langsung nggiring panemu lan tanggapan para peserta liyane. Dadi akeh-sithik uga supaya para peserta tuwuh gregete “menyosialisasikan” sastra, mligine cerkak.

Sawise parepatan kaping telu kaping pat, katon wis padha wiwit ngripta cerkak. Penulis yakin manawa para peserta mau sejatine gampang banget dibimbing. Katilik saben minggune saperangan mesthi ana kang mbengkelake karyane.

Karya-karya kang di-“bengkel”-ake dening tutor banjur dicaosi komentar, “pelurusan”, kepriye prayogane, lan sapanunggalane. Lan ing parepatan candhake, cerkak-cerkak kuwi dibalekake. Ing minggu sabanjure kuwi, uga ora sethithik peserta kang masrahake cerkake supaya “diudhal-udhal” tutor. Saka kono, pangripta pirsane babagan endi kekurangan lan keringkahan karyane. Mangkono proses “penyuluhan” marang peserta kang lumaku sajroning bengkel sastra iki.

Asile bengkel iki (sawise 8—10 parepatan) gawe bungahe tutor. Amarga rong gadhangan kang dadi kersane Balai Penelitian Bahasa Yogyakarta bisa kasembadan kanthi becik. Wiwit parepatan kalima, para peserta katon wis bisa ngripta cerkak. Uga, antologi kang sakawit rinasa sajak angel dadi kanyatan, pranyata uga kelakon kababar.

Yen ditindingi kanthi temenan, cerkak-cerkak ing antologi iki bisa kasebut luwih saka lumayan. Awit, akeh ing antarane pangripta kang lagi sepisanan nulis cerkak, senjata ana uga kang wus rada kulina lan kulina nulis ana ing kalawarti.

Jeneng-jeneng kaya Kuswandi Kertarahardja, Buddy L. Worang, Warisman, Rita Nuryanti, Agus Suprihono, Wakidi, J. Kusumadi, Slamet Hariyadi, Akhir Lusono, lan sawetara liyane, katon wis luwih rancang ngripta sanajan ing babagan bobot durung mesthi luwih monjo. Dene

para peserta bengkel kang umume lagi sepisanan ngripta cerkak (bokmenawa), kaya dene Asoka M. Dewi, Mulyadi, Th. Yuniaryani, Tomy Gijatno, Wiwin Harwi, Suprpto, Sulistyanto, Priyo Purwanto, Fr. Sri Yuniarti, Siti Fatonah, Suratmi, lan liya-liyane katone bakal bisa melu “ngerek gendera” ana ing jagade sastra Jawa yen kersa ngasah lading kreatifitvitase kanthi terus ngripta lan ngripta.

Ora perlu akeh penulis caos andharan, amarga kepriye wae para maos kasuwun nintingi piyambak cerkak-cerkak ing antologi iki kanthi longgaring penggalih.

para peserta bengkel kang umume lagi sepisanan ngripa cerkak
(dokumen), kaya dené Asoka M. Dewi, Mulyadi, Th Yuniarjani,
Tommy Gijanto, Wiwin Hartono, Subagio, Sulistyanto, Priyo Purwanto, R.
Siti Yuniarti, Siti Fatmahan, lan liya-liyane karane bakal bisa metu
"gecek kendara", ana ing jagade sastra Jawa ven kersa nggash lading
literaturase kanthi terus ngripa lan ngripa.

Orn perhi akeli penulis-cara andharan, amarga kepriye wae para
manas kasuwun nintangi digandhak cerkak-cerkak ing antologi iki kanthi
longgaring penggalan.

DHAFTAR ISI

Atur Sapala	
Sarwa Sathithik	
Dhaftar Isi	
Adhimas Y.R.	
<i>Reformasi</i>	1
Kuswandi Kertorahardja	
<i>Bathang</i>	7
Theresia Yuniyarni	
<i>Dheweke lan Dheweke</i>	11
Priya Purwanto	
<i>Punthesing Pangarep-Arep</i>	18
Agus Suprihono	
<i>Hamuk</i>	24
Sri Hartati	
<i>Mlaku-Mlaku</i>	28
Siti Fathonah	
<i>Galunggung</i>	32
Bu Kies	
<i>Nggayuh Urip Mulya</i>	35
Wiwin H.W.	
<i>Wilis</i>	41
Yudha	
<i>Rembulan Kang Ngatonake Sunare</i>	46
I. Mulyadi	
<i>Sarung Tetulung</i>	51
Ibne Damaryanti	
<i>Tamu Nyebahi</i>	58

Rengganis	
<i>Sawise Telung Taun</i>	64
Warisman	
<i>Dalan Kanggo Bali</i>	69
I. Kusmadi H.M.	
<i>Daradasih</i>	71
Suprpto	
<i>Ketemune Jodho</i>	77
Kenya Giriseta	
<i>Esem</i>	87
Sumirah	
<i>Kebak Pengarep-Arep</i>	92
Sofwan	
<i>Omah Cilik Sumber Setan</i>	97
Wakidi	
<i>Sepasar Geger</i>	102
Slamet Hariyadi	
<i>Pangajabsih</i>	107
Is Sardjoko	
<i>Panjenengan Ingkang Kula Padosi</i>	112
Suratmi	
<i>Pekarangan Sameter</i>	123
Bud L. Worang	
<i>Rara Buntet</i>	128
Suci Hadi S.	
<i>Sarembug</i>	133
Sulistyanto	
<i>Sumprit</i>	139
Asoka M. Dewi	
<i>Tunanganku</i>	143

Fr. Sri Yuniarti
Yu Ginah 148

Akhir Luso No
Reformasi 153

Titi Yulianti
Katresnane Yayi 159

1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

REFORMASI

Adhimas Y.R.

Jaman saiki kuwi pancen jaman wis bubrah tatanane. Endi sing bener lan luput angel dibedakake. Barang sing luput nanging yen disengkuyung wong akeh wis dianggep bener. Dene barang sing bener nanging tanpa ana panyengkuyunge wong akeh ya dianggep luput. Harak tobat, ta?

Coba yen digatekake. Ing saben koran mesthi ngemot bab dhemonstrasi, unjuk rasa, bab larang pangan, reregan saya mundhak. Ning apa asile? Reregan panggah wae saya edan-edanan. Sing rekasa bola-bali wong cilik, ongak-angkik. Prahara larang pangan isih katambahan reformasi babagan sosial-politik. Ora mung presidhen, menteri, gubernur, utawa bupati, nganti tekan lurah wae didhemonstrasi, diogrek-ogrek, dicubriyani! Kahanan mangkono ora mung mapan ing kutha gedhe wae. Malah ing desa-desa uga wiwit horeg bab reformasi. Kaya dene kang kadadeyan ing desa Karangwaru, sisih kulon kutha Ngayogyakarta, udakara 10 km. Dina kuwi, Minggu, wong-wong padha gotong-royong ndandani lan ngelarake dalan. Sawenehing rombongan bocah-bocah nom-noman padha leren sinambi ngombe wedang lan udud-ududan. Prabowo, sawijining mahasiswa, wiwiti uluk-uluk ngajak nom-noman Karangwaru supaya ngadani unjuk rasa.

“Priye, Ca, awake dhewe iki. Saiki kuwi jamane keterbukaan, Ning awake dhewe ki rak mung diwayang-wayangake, ta?”

“Keterbukaan ki apa ta, Wo? Aku ki rak ora mudheng,” panyahute Kiran.

“Keterbukaan kuwi tegese sakabehing bab kudu cetha, transparan, ora kena cara slinthutan, sesidheman.”

Prapto urun rembug, “Lha njur awake dhewe kok diwayang-wayangake kuwi nalare piye?”

“Sampeyan kabeh iki saiki kerjabakti. Aku mbedhek weteng sampeyan ngelih. Nah, sing dhawuh kerjabakti rak beda. Pokoke asile apik, kena nggo lapuran nang pendhuwure mengko rak oleh pangalembana. Iya ta?” Prabowo mangsuli.

“Ora, sing kokarepake kuwi sapa? Kok sajake ki le rada serius,” Kiran nanggapi karo nyumet udud.

“Wah jan, kowe kuwi RTD, ra tau dhong. Sapa meneh nek dudu Kadhes Prono,” celathune Prapto.

“Bener, bener. Ora kleru kowe, Prap!” Prabowo saya ngububi kanca-kancane.

“Coba gagasen, ta. Sapa isine bale desa kae? Narto, sekdhes kae rak adhine Pak Prono. Ponakane, Gito, dadi Kaur Pemerintahan. Kuwi rak nepotisme, ngono kuwi mau marakake kolusi. Tundhone korupsi alias KKN. Saiki ora jamane.”

Kancane padha mangsuli, “Jamane kudu dibrastha, direformasi.”

Prabowo sarombongan sarujuk yen Kadhes Prono kudu didhemo. Mula banjur kangsen-kangsenan, nganggo srana karna binandhung. Kabar mau cepet sumebar ing desa Karangwaru. Pancen Prabowo banjur ndhapuk seksi-seksi, kaya ta seksi penggerak massa, seksi golek dana, seksi gawe *pamflet*, lan sapanunggalane.

Dhasare bocah lantip tur mahasiswa pisan, apa rembuge ya banjur disengkuyung kanca-kancane. Apa kang diomongake Prabowo kuwi yen digagas kok ya ketemu nalar, KKN ing desa Karangwaru kudu disingkirake.

“Wis ya, Ca. Saiki bubar, andum gawe. Mengko bengi nyang ngomahku. Persiapan sesuk-esuk, pokoke nglumpuk jam 09.00, thit!” pambengoke Prabowo.

“Beres, beres, Mas! Rak ora nganggo jarah-jarahan, ta?”

“Huuus, ora genah. Arep njarah watu, pa?” wangsulane Prabowo karo nyikut Bayu.

Temenan, esuke dina Senin nom-noman desa Karangwaru wiwit esuk wis pating dlidir menyang bale desa. Ana sing nganggo montor, nganggo colt, lan ana uga kang mlaku. Ora mung bocah enom, ana uga wong tuwa, saya maneh bocah-bocah cilik.

Udakara jam 12.00, wong-wong tumplak blak ing latar ngarep bale desa. Lungguh ing latar karo ngathung-ngathungake *pamflet* lan poster-poster kang unine mangkene: Warga Karangwaru Emoh KKN, Nepotisme Dudu Carane Wong Karangwaru, Kami Perlu Beras, Turunkan Harga Sembako, Kadhes Pelit Rakyat Menjerit, Warga Lapar di Tengah

Lahan Subur, lan sapanunggalane.

Pak Prono kaget teka ana unjuk rasa mau, dene tanpa ana bribikan apa-apa. Kok warga banjur nglumpuk ing bale desa, tur isine rada sengit marang dheweke. Gek iki mau kabeh sapa sing ada-ada. Kamangka gajege Pak Prono ora tau duwe prekara karo para warga.

Prabowo mepeng anggone orasi, nganggo megafon dheweke tansah gawe ukara kang rada panas lan ngabangake kuping.

"He, sedulur-sedulur! Setuju ora yen desa Karangwaru tercinta iki kudu direformasi?"

"Setuju! Cocok, ra kena dinyang!"

"Nek ana kolusi kepriye?"

"Kolusi dibasmi!" wangsulane massa kuwi.

"Nah, yen ana korupsi?"

"Sing korupsi digantung! Omahe diobong, setuju?"

"Setuju satus persen. Horeee! Horeee!"

"Apa sedulur-sedulur mathuk karo nepotisme?"

"Ora sudi, ora doyan, kudu dipateni!" Wong-wong padha pating cleblung warna-werna. Mangka jan-jane wong-wong kuwi ora ngerti karepe, ana sing ngerti ya mung siji loro.

Kahanan ing bale desa saya rame. Pak Kadhes lan perangkat desa Karangwaru isih ana njero kantor. Polisi dalmas lan anggota Koramil sing wis *mencium* bakal anane dhemonstrasi ing desa Karangwaru wis siyaga, aja nganti ana dahuru sing kliwat wates. Wong-wong kang ana bale desa saya suwe saya akeh.

"Tolong Pak Kadhes, sampeyan kudu ngrungokake swarane warga. Ora mung turu. Warga ki ngelih, beras larang. Aja mung bisa dhawuh!" Pambengoke nom-noman nganggo kaos lorek kang banjur disauri swara-swara sengak, "Metu Pak Kadhes, ayo omong endi programmu. Ora mung ndableg. Kadhes gombal, ora kalap."

"Endi Kadhes? Ayo keluar! Apa bale desa iki diobong?" cluluke salah sawijining warga, banjur ditanggapi kancane.

"Hiya ayo diobong wae, dibakar wae, berantas KKN!"

Ora antara wektu, Pak Prono metu saka kantor bale desa, kaapit dening polisi pasukan dalmas. Panjenengane ngagem setelan safari coklat, nyedhaki mikrofon kang wis kacawisake.

“Sedulur-sedulur, sing sareh ... nyebar godhong kara. Ana wigati apa, gene ana rame-rame iki?” ngendikane Aris ngemu daya pangaribawa.

“Berantas nepotisme. Basmi kolusi dan korupsi dari Karang-waru!” pambengoke warga saur manuk.

“Lho ... lho ... lho, apa ing kene iki ya ana nepotisme? Ayo saiki omong sing cetha, nganggo bukti, ora waton sulaya! Salah siji makili omong, sapa?”

Prabowo maju, megafone dicangklong. Wong-wong padha surak-surak. Dheweke adu arep karo Pak Prono.

“Tulung Pak Kadhes dinalar dengan jujur, kadhesnya Pak Prono, sekdhesnya adik Pak Prono, kaurnya kerabat Pak Prono. Apa ini bukan bukti nepotisme?”

“Sik to, aku daktakon marang sedulur-sedulur kabeh. Bener Pak Narto kuwi adhiku, Pak Gito kuwi ponakanku. Ning biyen sing milih sapa? Apa mung aku lan kulawargaku, thok?”

Wong-wong meneng klakep, nuli pating gremeng. Yen digagas kok bener ngendikane Pak Kadhes, manawa sekdhes lan kaur pemerintahan biyen isih nganggo cara coblosan. Pak Kadhes ngendika maneh, “Nah, yen carane cetha ngono kuwi, apa ya aran nepotisme, ta? Nepotisme apa dudu ngono kuwi?”

“Sanes!” para warga nyauri pating cruwet.

“Kolusi apa dudu yen perkarane ngono kuwi?” pitakone Pak Prono maneh.

“Sanes, Pak!” pambengoke warga saya rame.

Prabowo lan kanca-kancane pating thinguk, rumangsa kalah prabawa karo Pak Prono. Banjur reka-reka golek-golek ukara liya.

“Cobi, Pak. Jaman sakniki niku jaman susah, jaman larang pangan. Rakyat sengsara, lha kok ndadak ngelar-elarake dalan, gotong-royong barang. Niku napa pas? Weteng ngelih, arep tetuku ora duwe dhuwit. Kok dikuya-kuya kerja bakti. Hiya ora sedulur?”

Pak Kadhes mung mesem krungu pitakonan mau. Dene wong-wong pating cruwet warna-werna. Swasana saya tambah gayeng bareng padha surak-surak.

“Bener, bener kuwi, Mas. Weteng ngelih kok dikuya-kuya. Prentah gampang. Sing nglakoni rak setengah mati.”

"Bener, betul sekali. Cocok sekali. Rasah kerja bakti barang. Sing ngeyel direformasi."

"Horeee ... horeee Hidup reformasi."

Pak Prono unjal ambegan landhung, nyopot kaca tingale banjur diresiki, watuk-watuk nuli ngendika maneh.

"Para warga Karangwaru sing daktresnani, ancasku nganakake program *pelebaran jalan* iki ora liya mung kanggo kesejahteraan para warga. Lire, yen mengko wis amba ngarepake Agustus muga-muga dalan-dalan mau wis diaspal."

"Ngapusi, golek ati. Jaman kaya ngene kok bangun ngaspal. Bara-bara nggo makani weteng ngelih iki," panggrundhele wong-wong mau bebarengan.

"Bab bangun dalan iki dhanane wis ana, swadana murni saka masarakat. Dhuwit iyuran pembangunan para warga sing wis mlaku telung taun seprene ditambah bandha desa bisa nggo pawitan. Durung maneh bantuwan saka putra dhaerah sing sukses ing rantau, ing Jakarta, Surabaya, Bandung kang aran WPKW utawa Warga Peduli Karangwaru saguh mbiyantu 75 yuta," mangkono panjlentrehe Pak Prono.

"Lho, arta semanten rak kenging ngge mbantu rakyat sing ngelih. Bab mbangun ngaten rak saged disemayani. Ning nek urusan weteng nggih kudu diprioritasake. Ya ora sedulur-sedulur?"

"Oooh, nek bab kuwi aja dikira aku ora nggatekake." Pak Kadhes ngendika aris. "Aku wis nyiapake bantuwan beras murah, suk Kemis, minggu iki wiwit diadani, saben kulawarga entuk jatah sepuluh kilogram beras kanthi rega Rp1.000,00 sekilone. Durung maneh minggu ngarep Depsos lan Pemda arep paring paket sembako kanggo para warga sing kesrakat."

"Sembakone niku napa mawon, Pak?" pitakone sawijining warga.

"Saben paket isi gula pasir telung kilo, teh rong iji, lenga goreng saliter. Kuwi mau nek disetujoni warga, mengko mundhak kolusi, nepotisme. Hiya apa ora?"

"Nek ngaten kula ndhaftarake, Pak!"

"Kula enggih purun, Pak! Kula! Kula!" swarane para warga rebut sora.

Pak Prono manggut-manggut, dene warga kang dhemonstrasi

wis bisa diendhakake. Ora galak kaya dhek mau. Ndeleng kahanan mangkono, Prabowo lan kanca-kancane kaya-kaya kelangan bala. Mula dheweke banjur nyandhak mikrofon, tembunge, “Sedulur-sedulur, paket sembako kuwi cacahé winates. Ora kok banjur sampeyan mesthi oleh bageyan. Paling-paling sing oleh ya kerabate pamong desa. Ampun seneng-seneng riyin, niku mung ngge yem-yem, lho.”

“Aja kuwatir wargaku kabeh, aku wis prentah marang Pak Kadhus supaya ndhaftar. Endi sing pancen bener-bener mbutuhake. Aja nganti bantuwan mau salah alamat,” ngendikane Pak Prono mantep, “saiki sedulur-sedulur rak wis cetha ta dhodhok selehe. Mula ayo dibubarake, kabeh isih duwe tanggungan, ta?”

“Inggih, inggih Pak Kadhes.”

“Lha, yen bubar, saiki kowe kabeh dakwenahi bebungah kaos kang mung prasaja. Ning ya sacukupe. Upama ora komanan, ya sesuk-sesuk maneh yen isih ana ragade.”

“Nggih ... nggih! Matur nuwun Pak Kadhes. Trima kasih, Pak!”
Hidup Pak Kadhes! Hidup Pak Prono, Bapak kita!”

Para warga bubar kanthi oleh kaos mawa tulisan “PRO REFORMASI”.

Mung kari Prabowo lan kancane loro, Kiran lan Prapto. Rumangsa gela dene anggone gawe ada-ada sida wurung.

Pak Prono mriksani nom-noman telu ing ngarep bale desa mau isih padha rembugan, banjur dicedhaki.

“Lho, Mas, ora kondur? Apa isih ana kang ditunggu?”

“Boten, Pak!”

“Oh, iya. Iki kok isih ana kaos. Apa arep dikersakake? Ning mung kari loro. Apike nggo Mas Kiran lan Mas Prapto. Yen Mas Prabowo rak mahasiswa. Kaose ora mung kelas kodhen,” ngendikane Pak Prono.

“Matur nuwun, Pak?” Kiran lan Prapto nampani kaos, nuli noleh marang Prabowo sing mung mesem kecut karo manthuk sajak alot. Raine abang dluwang.

BATHANG

Kuswandi Kertarahardja

Watara seminggu Pak Karso bingung kepriye carane supaya kewan sing jenenge tikus kuwi ora tansah ngganggu omahe. Saben wayah, ora awan utawa bengi, tikus-tikus mau gawe mangkel atine Pak Karso. Wis coba ta, pitik kuthuk kang cacahé sepuluh kok bisa mati kabeh. Kuwi mau ora liya mung dipangan tikus. Malah ana tikus wirot sing gedhe banget. Gedhene meh matikel loro karo marmut.

Pak Karso saya mangkel meneh anggere nyimpen lawuh mesthi ilang. Kalah dhisik karo tikus. Ya ana tempe, gereh, iwak pitik goreng, endhog dadar, lan lawuh liyane.

Cekak aos Pak Karso kepingin tikus-tikus mau ora ngganggu maneh. Awan bengi ora tansah nyolong pangan. Pokoke tikus mau kudu mati. Empuh kepriye carane. Mula saiki Pak Karso mbat-mbatan karo bojone.

“Kepriye mBokne, dipasang jepretan wae, pa?” pitakone Pak Karso sinambi nglinthing rokok klembak menyan. mBok Karso sing lagi nyusur mangsuli kanthi sareh, “Lha, mbok ben ta? Wong tikus golek pangan kok dipateni.”

“Kowe ki, edan apa gendheng? Aku kuwi omong tenan, ora dolanan. Lha, kok le wangsulan manut udele dhewe!” celathune Pak Karso rada anyel.

“Bok ben urip. Lha wong tikus sing gaweyane nyolong wae ora mung ana njeron omah. Galo, Pak Lurahe dhewe saiki ya sugih. Kuwi ya merga Pak Lurah dadi tikus. Gaweyane ngrikiti!” celathune mBok Karso ngeyel.

“Lha, kok malah nglantur tekan Pak Lurah, kuwi nalare gek priye?”

“Ora dhong ya wis ta, Pak!”

Pak Karso meneng sedhela. Dheweke nggagas omongane bojone. Pancen, Pak Lurah saiki sugih banget. Pak Karso wis tau krungu yen dhuwit bandes, pajak, lan dhuwit kas desa jarene dipangan lurahe kabeh. Yen manut kabar sriwang-sriwing, Pak Lurah korupsi. Malah tau ana

polisi sing teka neng omahe Pak Lurah. Ananging tekan saiki, babagan sriwang-sriwing mau ora ana kabar sateruse. Pak Lurah isih tetep ngantor kaya adate. Pak Carik, Pak Dhukuh, lan pamong liyane biasa-biasa wae. Sajak kaya durung tau ana kadadeyan apa-apa.

Ora let suwe Pak Karso menyat saka amben. Dheweke lunga klepat. Sawise mbako mlebu slepen, Pak Karso enggal lunga. Dheweke mangkel merga bojone mrekitik nalika diajak rembugan.

“Menyang endi, Pak Ne?” pitakone mBok Karso sawise nyopot mbako susur saka lambene.

“Lunga! Tuku jepretan tikus!”

“Oh, ... edan, diajak ngomong malah klepat!” guneme mBok Karso ana njeron ati.

Saiki Pak Karso katon lega. Dheweke bakal bisa mateni tikus. Sing dituku dudu jepretan, nanging endrin. Nalika tengah wengi, racun mau ditlesepake ana njeron pangan supayane tikus sing bakal mangan mesthi mati. Embuh kapan tekaning pati. Pokoke kudu mati. Dheweke jengkel tenan karo sing jenenge tikus.

Saiki klakon tenan ora ana meneh tikus sing kluyuran. Bok menawa padha wedi yen saiki Pak Karso masang racun. Mula tikus-tikus sirg isih urip ora wani mara meneh. Dheweke protes lan unjuk rasa kanthi mogok mangan. Tikus-tikus mau padha susah, melu bela sungkawa awit kancane wis ana sing mati. Malah nganti bosok dirubung singgat lan laler. Ambune nggambreng setengah mati. Pak Karso bingung enggone nggoleki ana ngendi bathang mau.

Pirang-pirang dina Pak Karso lan mBok Karso nggoleki bathang tikus. Ndhuwur lemari, ndhuwur gentheng, ngisor amben digoleki ya ora ana. Malah saiki Pak Karso diuring-uring bojone.

“Sokur, salahe sapa kewan urip kok dipateni?” celathune mBok Karso ngenyek sajak sengkring yen digagas.

“Kepriye?” Pak Karso mripate mendelik. Bojone, ora sida kena dhamprat utawa dipisuhi. Mangka saben dinane misah-misuh yan atine Pak Karso lagi jengkel. Kabeh jeneng kewan metu saka lisane.

Ora let suwe bathang tikus sing ambune nggambreng wis ketemu. Jebulane ana ndhuwur pyan plastik. Saiki Pak Karso enggal njupuk andha sing diselehake ana mburi omah. Kanthi rada abot sethithik, Pak Karso manggul dhewe andha mau. Abot entheng ora perduli, sing penting bathang wis ketok. Cetha wela-wela. Senadyan ambune kaya mengkono, Pak Karso nekad arep njupuk lan mbuwang bathang mau, merga pirang-pirang dina iki anggere mangan arep luntak awit gandane bathang tikus.

Andha kasil dipasang, disendhekake saka. Sawise tekan ndhuwur, Pak Karso gujengan usuk utawa blandar. Kethawil-kethawil. Tangane ora tekan ngranggeh. Pak Karso maju sethithik, tangane ganti cekelan usuk. Saiki tangan sijine ngranggeh bathang mau nganggo uthik. Kethawil-kethawil, bathang tikus durung bisa dijupuk. Tangan sijine ndredheg. Ucul anggone gocekan usuk.

“mBokne ...!!!” bengoke Pak Karso.

Brug! Pak Karso tiba. Pyan plastik jebol. Usuk sing dienggo gujengan jebulane wis gapuk. Saiki tugel. Pak Karso tiba nyekakar. Bathang uga wis kasil dijupuk. Ambegane Pak Karso menggeh-menggeh. Seseq banget.

Ngerti bojone tiba, mBok Karso mbengok tulung-tulung. Tangga teparo padha teka. Gemrudug. Kabeh padha kepingin nulungi Pak Karso. Ana sing golek banyu putih, ana sing njupuk obat merah, gawe kopi panas lan uba rampe liyane. Pak Bari cepet-cepet golek taksi sawise didhawuhi Pak RT.

Tangga teparo padha bingung, mBok Karso nangis ngguguk. Pak Karso ora gelem diombeni. Dayane lemes. Pucet banget. Getihe isih dleweran. Ana sing metu saka irung, saka sirah, lan ana sing metu saka kuping.

Marto pijet sing gawene mijeti nyoba mijeti sakabehing awak, nanging durung ana bedane. Pak Karso isih meneng wae. Ambegane saya rekasa. Kempas-kempis.

Keprungu swarane mobil, Pak RT banjur ngungak saka lawang. Mobil taksi wis teka. Pak Bari cepet-cepet mudhun saka taksi.

“mBokne ...!” celathune Pak Karso alon banget. Keprungu dheweke diundang, mBok Karso enggal nyedhak.

“Priye, Pakne! Gawa menyang rumah sakit, ya?” pitakone mBok

Karso karo ngelap getihe sing temempel ana pipi.

“Aku ... aku ...!”

“Nyebut, Pakne! Nyebut ...!” welinge mBok Karso.

“Allah ...! Allah ...! Allah ...!”

Mripate Pak Karso merem rapet. Ambegane wis pedhot. Swarane tangis banjur pating cruwet.

“Taksinipun sampun dumugi, Pak RT!” celathune Pak Bari ana ngarep lawang, ora adoh saka lungguhe Pak RT.

“Wis ora bisa ditulungi, Ri!”

“Kepripun, Pak RT?”

“Wis, saiki kenthong wae!”

Kenthong dawa kaping pindho wis katabuh, mertandhani yen dina iki ana lelayu. Omahe Pak Karso kebak wong. Bathang tikus sing njalari matine Pak Karso banjur dibuwang ana mburi omah. Dipendhem jero.

“Kae tikuse!” kandhane Pak Bari nalika weruh tikus telu padha oyak-oyakan. Ciyat-ciyet! Tikus-tikus padha mbungahi senadyan tikus sijine wis dadi bathang.

DHEWEKE LAN DHEWEKE

Theresia Yuniaryani

Jam pelajaran sekolah sing kaping pitu lan wolu watara jam rolasan pancen sawijining pacoban tumrap murid-murid. Hawane panas, awak wis krasa kesel lan ngantuk, isih kudu nggatekake pelajaran. Semono uga Wiwid, sawijining murid kelas loro SMU iku, lagi aras-arasen nampa pelajaran Matematika sing gurune kondhang galak.

Byar! Ngantuke Wiwid ilang sanalika. Ing ngarepe ana kertas untel-untelan sing dibandhemake dening sapa, Wiwid ora ngerti. Tangane Wiwid alon mbukak kertas sing pranyata sawijining layang, nanging mripate ora kedhep ngawasake pak guru, mundhak konangan yen ora nggatekake pelajaran.

"Badhalidhi sedhekodhaladhah medhengkodho yadha! Nudhumpadhak modhotodhorkudhu tudhur madhampidhir nedheng nggodhonedhe padhak Kridhiyadha widhis. Podhakodhokedhe kudhududhu gedheledhem! Sadhakadha Jodhokodho."

Pancen layang sing mangkono iku sing kerep dienggo murid nalika lagi pelajaran awit pancen aman, arepa konangan guru nanging guru ora bakal ngerti isine. Surat iku isine mangkene.

"Bali sekolah mengko bareng ya! Numpak motorku, tur mampir neng nggone Pak Kriya wis. Pokoke kudu gelem! Saka Joko."

Sawise maca surat kuwi Wiwid mengo ana panggone Joko. Joko mung ngedhepake mripate sing sisih kiwa. Wiwid banjur mecucu. Pak Guru sing mulang, mlaku ana ngarep mejane Widid. Leli kanca samejane Wiwid nyikut-nyikut Wiwid.

"Wid, kena apa tutukmu kuwi?" ngendikane Pak Guru gawe kagete Wiwid sing lagi wae madhep mburi. Wiwid mangsuli nanging karo ngampet isin.

"Anu, menika wau mm ... wonten laler mencok dhateng pipi lajeng kula gusah sarana ngajengaken tutuk awit tangan kula saweg nulis, Pak!"

Ora bisa diampet murid-murid liyane padha ngguyu kemekelen. Kelas sing anteng iku dadi pating cruwit ora karu-karuan. Dhasare

kesempatan kaya ngono asring digunakake murid-murid kanggo leren olehe pelajaran. Sok-sok diterusake clekupan sing marahi tambah gayeng. Pokoke yen ana murid siji sing nylekop banjur bisa keterusan yen gurune ora bisa ngrampung.

Bel sekolah muni. Pancen iku sing diantun dening murid-murid. Sawise sembahyang bareng banjur pating glodhag ngangkat kursi ing mejane. Lawang kelas dadi suk-sukan padha rebutan metu saka kelas. Nanging isih ana sing kober jungkatan lan pupuran barang, ora ngrewes manawa ana kanca lanang utawa wadon ngelokake utawa nggodhani.

“Wid, Wiwid ... ayo bali!” pambengoke Joko wedi yen kelangan enggok. Keprungu uga pambengoke Wiwid awèh wangsulan, ananging swara iku ora pati cetha awit kasilep swarane kanca-kanca liya sing ya padha umyek dhewe.

“Ko ... tak enteni neng cedhak gerbang wae ya, ben gampang olehe metu mengko!”

“Ya!”

Joko pancen wis suwe ngesir Wiwid. Kabèh tangkepe marang Wiwid nduweni teges yen Joko ketarik marang Wiwid. Lan saiki Joko kasil ngejak Wiwid dolan. Pancen sawijining wektu sing langka bisa ngejak cewek sing dadi favorit ing kelas. Wiwid sing ayu, ireng manis, pinter, lan dadi idhola sakelase mungkin uga sasekolahan. Ah ... ndaiba senenge bisa dadi kanca rakete. Mangkono lamunane Joko karo nuntun sepedha motore tumuju ing gerbang sekolah. Sacedhake gerbang Wiwid wis ngenteni Joko.

“Ayo Wid, gek mbonceng!” prentahe Joko karo nguripake motore banjur nglebokake neng gigi siji. Wiwid nyengklak mbonceng. Montor banjur nggeblas, diplayokake Joko. Sadalan-dalan kekarone mung meneng. Amem. Kikuk arep mbukani rembug, mangka menawa ana sekolah bisa bebas ora sarwa kikuk kaya saiki.

Ing warunge Pak Kriya, Wiwid mudhun. Joko markirake motore banjur ngejak Wiwid mlebu kanggo pesen maem lan mimike. Sawise pesen kekarone metu milih panggonan sing isih sela lan sing ora pati rame. Warunge Pak Kriya iku kondhang bakso urate. Kursi lan meja ora ana ing njero warung kaya liya-liyane ananging ana plataran sing jembar lan akeh wit-witane. Dadi saliyané bisa ngicipi bakso urat sing enak bisa

uga nyambi nyawang sesawangan sing marahi ati ayem. Wit-witane tinata apik, ijo royo-royo.

“Wid, sakjane aku ngejak kowe ana kene kuwi ana bab sing arep dakomongke marang kowe.”

“Kowe kuwi kok ngedheg-edhegi ta, Ko.”

Anteng! Mripate Joko nyolong-nyolong ndelokake Wiwid. Wiwid uga ngono nganti mripate wong loro iku gathuk. Tempuk! Wong loro ndhingkluk. Raine Wiwid mbrabak abang, lathi sing nggula sathemlik iku mesem. Nyes! Atine Joko kaya kasiram banyu es nalika meruhi esem iku.

Joko arep nerusake guneme nanging ora sida awit bakso lan es sing dipesen wis diterke. Joko lan Wiwid banjur ngentekake isining mangkok lan gelas. Dhasare lagi wae bubaran sekolah, wetenge padha ngelih dadi olehe maem ya katon enak banget. Sawise rampung olehe maem Joko nerusake guneme.

“Mbaleni omonganku mau, aku pengin anu ...aku ...nganu...”

“Kowe kuwi lho kawit mau marahi jantungku dadi senam!”
sumaure Wiwid karo ngguyu alon. Tangane Wiwid ibut numpuk mangkok sing mentas dienggo. Kecap, saus, lan sambel ditata dadi siji.

“Ngene ya, Wid, aku pengin awake dhewe dadi kanca sing luwih raket.”

“Aku ngerti karepmu, Ko, nanging aku njaluk wektu kanggo aweh wangsulan.”

“Ora papa, Wid. Aku menehi wektu kanggo kowe. Kabeh keputusanmu aku bakal nampa.”

“Matur nuwun, Ko, dene kowe menehi wektu kanggo aku awit iki nyangkut dalaning uripku.”

Joko lan Wiwid padha mesem, tangane Joko nggegem tangane Wiwid. Kekarone ora nyuwara nanging atine lan mripate padha wicara ngemu teges sing jero kanggone sing nglakoni.

Wong loro ngadeg. Joko mbayar maem lan mimik. Sawise mbayar wong loro tumuju ing parkirane. Joko njupuk motor banjur ngeslah, ing mburi Wiwid nyengklak mbonceng. Motor banjur mlayu nggeblas ninggalake swara sing saya suwe mung keprungu lambat-lambat. Banjur ora keprungu maneh.

Kelase Wiwid sing maune umyek lan pating cruwit dadi anteng sawise Bapak Kepala Sekolah mlebu karo sawijining nom-noman bagus. Dedege dhuwur ora pati lemu, pokoke atletis, kulite ireng manis nanging resik ketara yen diopeni.

“Bocah-bocah, guru olahragamu Pak Wibi wis ora mulang maneh sebab arep gawe skripsi. Mbiyen olehe mulang ana kene amarga olehe PKL ana kene apik lan ora nguciwani, lan sekolah banjur narik Pak Wibi dadi guru ana kene. Saliyane mulang ana kene, Pak Wibi tetep kuliah. Pas wektune gawe skripsi, Pak Wibi mandheg olehe mulang awit mundhak terganggu. Dienggo gantine, ing kiwaku iki sawijining guru olahraga sing arep ngganteni Pak Wibi. Perkara asma lan sapiturute bakal diaturake panjenengane.”

Bapak Kepala Sekolah metu saka kelas. Kelas dadi rame. Wis dadi pakulinane murid-murid yen ana guru anyar mesthi digojlog entek-entekan. Yen mentale pancen kuat ya ora papa nanging manawa ora nduwe persiapan bahan lan gemrobys sarta dheg-dhegan mesthi digodhani entek-entekan.

“Cakep ya, Lel?” bisike Wiwid kanggo Lely. Lely dhewe banjur manthuk, mesem.

“Wah aja-aja kowe *jatuh cinta padha pandhangan pertama, Wid*”.

Ing ngarep kelas, Pak Guru anyar mesam-mesem nambahi manise. Atine Wiwid ketarik marang Pak Guru iku. Mripate ora kedhep ngawasake.

“Namanya siapa, Pak?” Clekope sawijining murid.

“Nama saya Ardi Nurdianto, panggilannya Nur. Alamat saya di Jalan Kenari, nomor 12.”

“Yang nanya alamat siapa, Pak?”

“Lha siapa tahu ada yang mau main ke rumah saya.”

“Kok nomernya nggak sekalian 13, Pak?”

“Wah nomer 13-nya khusus buat dhukun di kampung saya.”

Saben pelajaran olahraga, Wiwid ora pedhot-pedhot nyawang Pak Nur. Tindak-tanduke Wiwid marang pak Nur ngisaratake menawa dheweke pengin cedhak lan luwih raket marang Pak Nur. Pak Nur dhewe sing isih enom uga pengin cedhak marang muride, nanging mung sawates

akrab antarane guru lan murid.

“Wid, kowe kuwi piye ta? Mengko nek Pak Nur wis duwe pacar, piye?”

“Lely, aku cedhak karo Pak Nur kuwi mung pengen akrab. Nanging manawa ana kesempatan ya ora salah ta aku nyoba dadi kanca rakete,” wangsulane Wiwid karo mesam-mesem.

“Lel, sajane Joko wis nyatakake manawa dheweke tresna marang aku.”

“He, Joko kanca sakelase awake dhewe?”

“Haa!”

“Banjur kowe nampa dheweke ora?”

“Aku njaluk wektu kanggo aweh wangsulan.”

“Apike kowe nampa Joko wae, awit kowe uwis ngerti piye atine Joko marang kowe. Manawa kowe isih ngarepake Pak Nur, kowe isih durung ngerti piye atine Pak Nur marang kowe. Arepa kowe oleh dolan menyang daleme Pak Nur, nanging isa uga Pak Nur mung nganggep kowe muride sing pengen kekancan.”

“Nanging aku isih bingung je, Lel.”

“Kok bingung ta? Joko kae rak bocahe ora ugal-ugalan ta, utege encer sisan.”

“Piye ya, Lel. Manawa aku nampa Joko, atiku, pikiranku isih mikirake Pak Nur. Manawa pilih Pak Nur, aku mikirake Joko. Wah ... bingung aku.”

“Ya wis Wid. Kowe pancen sing nemtokake kaputusan, nanging aku sawijining kanca mung bisa urun rembug.”

“Matur nuwun, Lel, tak pikire meneh kanthi temenan.”

Isih angel pancen kanggone Wiwid nglalekake jejering Pak Nur. Pak Nur sing bagus, Pak Nur sing gagah, Pak Nur sing dhewasa, Pak Nur sing pinter olahraga. Pokoke Pak Nur sing kanggone Wiwid ora nduwe cacat iku ora bisa dilalekake. Dene Joko, ah... sawijining kanca sing apikan, pinter, ora ugal-ugalan lan sing nresnani Wiwid. Wah...sarwa bingung Wiwid nampa salah sijining priya iku.

Layang saka Joko diwaca. Surasane Joko pengin omong-omongan karo Wiwid sawise sekolah sesuk. Wiwid glimpungan dhewe ana kamare, dheg-dhegan ana apa Joko ngejak Wiwid rembugan.

“Aja-aja dheweke ngerti manawa aku uga nresnani Pak Nur? Nanging saka ngendi dheweke ngerti manawa aku tresna marang Pak Nur? Apa Lely, kanca raketku kae kandha marang Joko? Nanging apa mungkin Lely tega nglanggati memitran karo aku? Ah ... ana apa, ya?”

Esuke bubar sekolah sepi, ora ana bocah-bocah saliyane Joko lan Wiwid. Kekarone lungguh ana dhingklik dawa sangarep kelas. Joko nyelehake tas sing dicangklongake ana pundhake banjur mbukani rembug.

“Wid, olehku ngejak rembugan ana kene kuwi aku pengin ngerti piye wangsulamu ngenani pitakonku biyen.”

“Ko, aku durung bisa awèh wangsul saiki.”

“Kena apa Wid, apa wektu sing dakwènèhake durung cukup kanggo nglimbang?”

“Ora ngono, Ko! Nanging...”

“Apa wis ana wong liya sing bok tresnani, Wid?”

“Ko ... aku pengin luwih cedhak dhisik karo kowe. Sawise cedhak lan aku rumangsa cocok lan sreg marang kowe, aku bakal awèh wangsul.”

“Oke, yen ngono panjalukmu. Eh... piye Wid yen sesuk Minggu kowe dolan menyang omahku, kowe ora ana acara, ta?”

“Hm..m.. ora, aku ora ana acara.”

“Kowe saguh ta? Mengko tak pethuk jam sepuluh esok, ya?”

“Ya. Saiki bali, yok!”

Dina Minggu Wiwid dipethuk Joko ana omahe. Wiwid nganggo jins biru tuwa lan kaose biru enom. Ora dandan nanging tetep manis, Joko sing nyawang kepranan mrangguli kahanan iku. Sawise pamit marang ibune Wiwid, kekarone banjur nggeblas tumuju omahe Joko.

Tekan kana Joko nglebokake sepedha motore ana garasi banjur ngejak Wiwid tumuju ruang tamu. Ruang tamu iku ana rame-rame lan swara-swara kang nuduhake yen lagi ana tamu.

“Ko, ana tamu, pa?”

“Iya. Nanging ora papa Wid. Paling ya mung Omku lan Mbak Yuni, pacare. Yok mlebu.”

“We lha Joko ta. Wis bali, Ko?”

"Ha-a Om. Eh ...Wid, iki Omku. O...iya kowe durung ngerti ya menawa Pak Nur iki Omku?"

Wiwid plenggongan. Bingung. Atine ora karu-karuwan sawise ngerti yen Pak Nur iku Om-e Joko.

"Wadhuh, piye iki?"

PUNTHESING PANGAREP-AREP

Priyo Purwanto

Jam nuduhake ing angka 7. Bel pelajaran muni. Bocah-bocah padha mlebu kelase dhewe-dhewe. Semono uga bapak lan ibu guru miwiti ngayahi tugas.

Guru iku pakaryan mulya. Guru mulang sakabehing ilmu kang diparingake marang siswa-siswine tanpa dikorupsi sithik-sithika, miturut kurikulum kang wis ditemtokake.

Tugas guru beda karo tugas karyawan liyane. Guru iku sing diadhep barang urip, dudu mesin tik, kertas, nanging duwe tanggung jawab abot nggula wentah generasi bangsa.

Salah sawijining guru kang ngayahi tugas kasebut asmane Sabar. Panjenengane maringi wulangan Basa Jawa, jumbuh karo ijasahe. Kejaba mulang Bahasa Jawa uga kasampiran dadi wali kelas 3A.

"Agus, Bayu, Cahya, Dhimas, Endah ... Suprihatin!" panjenengane ngabsen mbaka siji nalika mulang kelas 3A.

Nanging kang duwe jeneng pungkasan iku ora mangsuli. Pak Sabar nyawang mbaka siji.

"Suprihatin ora menyang, ana apa, Gus?"

"Boten ngretos, Pak!"

"Lho, kok ora ngreti?"

"Inggih Pak, saestu boten ngretos."

"Ketua kelas kudu ngreti!"

Bocah-bocah kelas 3A padha meneng. Thingak-thinguk sajak ana bab-bab kang didhelikake.

"Ya wis, yen ora ana sing padha ngreti, ya ora apa-apa," Pak Sabar ora duka wong nyatane bocah-bocah ya ora ngreti tenan, "nanging yen ana sing ngreti matura!"

Buku absen diwolak-walik, diteliti, dipriksa kanthi premati. Kanyatan Suprihatin wis pirang-pirang dina pancen ora mlebu sekolah.

Endah menyat sarta ngacung, Pak Sabar ndhawuhi matur, "Kok ya ora mau-mau ta, Ndhuk? Dadi Pak Sabar terus ngreti masalahe."

"Badhe matur wau, ning"

“Ning isin, apa wedi?”

Endah ora wangsulan, mung ndhingkluk sajak wedi.

“Mengko yen wis umbar wae!” ujure Pak Sabar kebak pangerten.

Endah bali mapan lungguh, nanging atine meksa durung kepenak. Yen nganti durung ngaturake isine pikiran marang bapak wali kelase.

Sawise Pak Sabar priksa bab kahanane Suprihatin nuli nemoni guru BP.

“Bu, bocah kelas 3A ana masalah.”

“Sapa bocahe lan apa masalahe?”

“Ngene Bu, Suprihatin iki wis pirang-pirang dina rak ora mlebu sekolah, mangka kelas 3, sedhela maneh EBTA.”

Bu Siti mrayogakake marang Pak Sabar supaya ngendhangni menyang omahe Suprihatin bokmanawa mengko bisa oleh keterangan sing gamblang. Pak Sabar nanggapi ngendikane Bu Siti.

“Ya aja mung waline sing mrana, aku dikancani, Bu!”

“O ... alah, Pak, nganti kaya bocah cilik, nyuwun dikancani.”

“Ya ora ngono, Bu, iki bab tugas dadi disangga bareng. Bu Siti minangka guru BP, idhep-idhep *home visit*. Lha aku wali kelase. Dadi, mengko awake dhewe mrana kaliyan.”

“We...we... teneh sekolahan kene geger, ubur. Kae wali kelas 3A karo gurune BP pacaran!” Bu Siti nanggapi usule Pak Sabar. Sing ditanggapi banjur mrayogakake.

“Ya, wis ngene wae, Pak! Kanggo ngawekani lan jaga-jaga supaya ora ana gegeran, mangkene wae. Awake dhewe dikantheni Endah.”

“Lho, kok Endah?”

“Endah sing menehi keterangan bab Suprihatin. Karo maneh dheweke iku rak tanggane tinggal sadesa.”

“O...ngono, ta. Ya wis tiba kebeneran.”

Bu Siti nerusake rembuge, “Jan-jane ki apa masalah bayaran sekolah apa masalah pribadi, Pak?”

“Saka pangiraku, kok dudu masalah bayaran sekolah.”

“Lha, banjur apa? Masalah pribadi?”

“Mesthine. Ngenani bayaran sekolah, saiki SPP wis ora mbayar,

BP3 kaya-kaya ya ora larang.”

“Lha ning coba, menawa ngelingi jaman lagi krismon, akeh bocah-bocah padha medhot sekolahe, kaya sing diwartakake ing radio, RCTI, SCTV, Indosiar, uga ing koran-koran. Kabeh prasasat ngemot kabar, pendhak dina mesthi kapacak.”

“Kuwi rak kabare, jarene! Ning nyatane pirsanana ing kene. Bocah-bocah padha isih sekolah. Sanadyan mung bocah desa tur cah gunung, nanging wong tuwane isih nggatekake pendhidhikan. Embuh kepriye carane supaya anake isih tetep sekolah, ora ketang sing tuwa ngalah.”

“Pancen ya bener aturmu, Pak. Bocah-bocah kene semangate makantar-kantar, marang bapak lan ibu guru padha ngajeni, mbangun miturut. Ora kaya sekolah-sekolah ing kutha gedhe, anane mung gelut, lurugan, teler kang ndadekake pikiran, nambahi gawean, nambah sanggan, ya guru, wong tuwa, lan masyarakat.”

“Mbaleni bab Suprihatin mau, Bu.”

“Kepriye Pak?”

“Aku kok duwe gagasan, mengko gek dheweke arep dirabekake. Dening wong tuwane dikon metu sekolahe.”

“Panjenengan iki kok reka-reka penggalihe.”

“Ya ora Bu, coba pirsani! Suprihatin kae sanadyan bocah gunung nanging ayu lho, Bu!”

“Biasa. Wis jamak lumrahe priyayi kakung, arepa neng omah wis duwe, metu omah ya kaya ngono kuwi.”

Pak Sabar ngguyu cekakakan, banjur metu ninggalake ruang BP, mlebu kelas.

Dina candhake wong telu sida menyang omahe Suprihatin numpak angkutan umum. Tekan omahe Suprihatin tinemu sepi katone. Bu Siti nothok lawang, uluk salam.

“Kula nuwun ...!”

“Mangga, mangga, Bu!” sing duwe omah mbukakake lawang kanthi kesusu, gumrobyos, “nyuwun pangapunten, Ibu lan Bapak, niki wau kula saking pawon.”

“Wah, kula ngrepoti lho, mBok!”

“Kersanipun menapa? Kok keraya-rayu tindak mriki? Menapa badhe paring duka dhateng Suprih?”

"Boten, boten ... mBok! Inggih namung ngendhang Suprih."

"Inggih, matur nuwun."

"Makaten mBok, pinten-pinten dinten Suprih menika boten mlebet sekolah, wonten menapa, mBok?"

"Jan-jane gendhuk Suprih nggih pun kula rih-rih supados mlebet, ning mboten sumaur. Sanjange ajrih dhateng Pak Guru."

"Lho, kula niki boten ndukani, boten medeni, lha kok wedi!"

"Sanjange gendhuk, piyambakipun dereng mbayar sekolah. Menapa leres, Pak Guru?"

"Pancen, mBok. Nanging sekolahan menika gadhah kawicaksanan, kapan sanggupe. Menapa badhe dipuncil utawi jreng. Lha, samenika Suprih wonten pundi, kok boten ketingal?"

"Wonten kok! Prih ... Suprih, iki lho Pak Guru lan Bu Guru tindak mrene, malah karo Endah, niliki kowe! Metua mrene!"

Sing diundang mung meneng wae. Bu Siti nyuwun palilah mBok Suminah, kepingin nemoni Suprihatin ing senthonge. Bokmenawa ing kono Bu Siti bisa oleh katrangan saka Suprih. Kanthi alon-alon Bu Siti mlebu senthong ditutake Endah. Suprih ora ngira yen bakal dileboni senthonge. Gragapan nyaut bantal nuli nutupi raine.

"Suprih, iku lho, Bu Siti karo Endah kanca reketmu!"

Suprih ora mangsuli mung nangis mingseg-mingseg. Baline Bu Siti mbenerake pandugane Pak Sabar.

"Ayo ta Prih, bok kene nemoni Pak Sabar, panjenengane rak wali kelasmu. Ora-orane yen didukani," kandhane simboke nuli mlebu pawon. Metu saka pawon wis nggawa unjukan lan pacitan.

"Nyuwun pangapunten, Pak, nggih mung niki segahanipun."

"Wah ... Simbok niku kok ndadak repot-repot, lho."

"Walah...nggih boten repot kok, wong Pak Guru sampun kersa tindak mriki."

"Nganten mBok, estunipun kula mriki boten badhe nagih bayaran sekolah. Bab bayaran sekolah, kancane Suprih menika nggih taksih kathah ingkang nunggak."

mBok Suminah meneng, luhe netes dleweran karo senthak-senthuk.

"Suprih niku rak jan-jane putu kula. Piyambakipun ditiar teng

Jakarta kalih Sumirah, nggih ibunipun gendhuk, sanjange pados pedamelan sisan nyusul bapakipun Suprih.”

“Lha samenika sampun pikantuk pedamelan menapa dereng?”

“Sampun, malah pendhak wulan nggih saged ngintuni arta Suprih.”

Pak Sabar arep nyuwun pirsu bab gaweane ibune Suprih nanging penggalihé batin ora tekan. Suprih bocahe Ayu, mesthine ibune ya ora kacek adoh karo rupane Suprih. Rupa ayu bisa minangka pawitan kanggo golek gawean ing Jakarta. Apa maneh sing ana gandheng cenenging karo *lembah hitam*. Pak Sabar gragapan nalika mBok Suminah nyambung gunem.

“Sampun sawatawis wulan niki Sumirah boten ngirim kabar menapa malih yatra. Kintunan ingkang kantun piyambak menika wulan Mei, saniki wulan Agustus, dene dereng dugi-dugi kintunanipun. Lha nggih niki sing dados pangarep-arepe Suprihatin.”

“Menawi namung menika boten dados menapa. Menawi bab kejujuran Suprih saged dipun andelaken. Buktinipun saking kelas setunggal dumugi kelas kalih boten nate nunggak anggenipun mbayar.”

“Kejawi niku, Suprih kepanggih ibunipun mung setaun pisan, nyarengi lebaran. Dados lare niki mboten kesandhing kados kanca-kancane. Kula piyambak jan-jane nggih gumun, saben ibunipun Suprih wangsul teng desa kok boten nate kaliyan bapakipun Suprih, dandanipun menor tur mesthi gonta-ganti sandhangan modhel tiyang kitha.”

“Lha bapake Suprih menapa mboten nate nuweni?”

“Wah ... jan blas boten nate, kawit bayi umur selapan, Suprih sampun ditilar bapakipun. Lha nek tilik mriki nggih kula anggep mantu, ning nek boten nate nggih kula anggep wong liya. Kula nggih sampun boten mikir malih. Ingkang kula pikir menika kadospundi supados Suprih menika dados lare ingkang pantes lan saged njunjung wong tuwa. Kantenan kula niki pun ditilar bapakne Sumirah watawis gangsal taun kepengker. Pangarep-arep kula nggih namung Suprih. Sing tansah ngarep-arep kintunan saking ibunipun Suprih.”

Sawatara mBok Suminah lan Pak Sabar padha guneman, lawang senthong mbukak. Bu Siti metu nggandheng Suprih kabantu Endah. Mripate Suprihatin katon mbendhul-mbendhul.

“Kene ... kene ... mrene! Iki lho Pak Guru.”

"Wis aja nangis! Aku mrene iki mung niliki kowe, kok pirang-pirang dina kowe ora menyang sekolah, tanpa katrangan."

Suprih isih tetep meneng. Ndhingkluk ora wani nyawang Pak Sabar. Bu Siti ndhawuhi Suprih supaya matur apa anane.

"Kepareng matur dhateng Pak Sabar."

"Iya, priye Prih, matura."

"Menawi kepareng kula badhe medal sekolah mawon."

"Lho ... kena apa kok metu? Kowe arep metu sekolah? Apa ora eman-eman, saiki kowe wis kelas telu, paling ora ya kudu lulus nganti entuk STTB sebab ya STTB iku gamanmu."

"Nanging kula dereng saged bayar, Pak."

"Menawa bab durung bisa bayar ya wis ora apa-apa. Bab kuwi sesuk bisa dirembug."

"Pak, estunipun kula menika kangen sanget kaliyan ibu kula. Sampun pinten-pinten dinten kula kok kraos kangen sanget kaliyan ibu kula, tansah tom-tomen, ngantos katut ing impen," kandhane Suprihatin sajak memelas banget, gawe trenyuhing Pak Sabar lan Bu Siti.

"Ya wis Prih, yen mung kangen karo ibumu, sesuk barengan liburan caturwulan, mbarengi *karyawisata* kowe bisa menyang Jakarta. Sesuk Pak Sabar sanggup ngeterake, angger alamate cetha."

"Dados kula boten dipundukani lan dipundalaken saking sekolah, Pak?"

"Ora ... ora ... prih! Kowe ora didukani lan kowe kudu tetep sekolah. Aku sing nanggung."

Suprih rumangsa lega atine, awit kang dadi bundhelan ing pikir saiki bisa udhar. Bareng kabeh wis gamblang, Pak Sabar, Bu Siti, lan Endah banjur pamitan.

Esuke ana kabar saka Jakarta yen ibune Suprih tilar donya. Sumirah dadi korban ontran-ontran Mei 1998. Kabar iku telat tekane awit manggrok ing kantor kecamatan. Jati dhirine lagi bisa kalacak sawise potone dicocogake jebul padha karo potone Sumirah, dene ing layang keterangan kematian cinathet arane Mira.

HAMUK

Agus Suprihono

Istingarah kaget nalika methukake bojone mulih saka nyambut gawe. Ngatijo, bojone kuwi jebul ora bisa omong. Najan ora bisu babar pisan. Swara sing metu saka tutuke mung saukara. Kamangka dhek arep mangkat nyambut gawe esuk mau isih kaya adate. Ngliling anake sing isih suson. Weling marang dheweke supaya ngati-ati sasuwene ditinggal lunga. Nanging saiki wis malik grembyang. Apa kampirane dhemit prapatan lor kono, batine.

Tangga teparone sing krungu kabar lelarane Ngatijo enggal tinjo. Nakyinake bener lupute kabar sing enggal sumebar sakampung yen Ngatijo ketaman lelara aneh. Mulih saka nyambut gawe mung bisa saukara. Tangga-tangga padha nakon-nakoni, ngajak guneman. Ngajak guyon. Ngajak gojek. Ning Ngatijo mung menehi reaksi siji saka tutuke. Tembung saukara sing gawe geter patere ati kabeh sing krungu. Ngatijo mung bisa guneman “Hamuk!”

“Kuwi bokmenawa rak tom-tomen wayang mau bengi,” kandhane salah siji tanggane. “Mau bengi wayang nggon radio nglakokake Ranjapan Abimanyu. Si Ngatijo mesthi tom-tomen para Kurawa anggone ngranjap Abimanyu nganggo tembung hamuk... hamuk... hamuk...!”

“Bisa uga,” sambunge tangga liyane. “Bisa uga kelebon roh arwahe Dursasana.”

“Bok ya enggal diikhtiyarke ta, Is,” kandhane salah sijine tanggane maneh. “Bokmenawa yen kencokan dhemit Ngepreh.”

“Lha njur ikhtiyar menyang endi, Lik?” pitakone Istingarah bingung karo njejelake susune marang lambene anake.

“mBah Suro, ben diwenehi banyu bening.”

Ati bingung njalari ora bisa mikir yen ing kampung kono ana paranormal sing asring tetulung. Istingarah lagi kelingan marang mBah Suro sing kodhang bisa nambani sadengah lelara. Dheweke rumangsa pancen kudu ikhtiyar kaya sing dikandhakake tanggane mau. Mula sorene dheweke ngajak Ngatijo menyang omahe mBah Suro. Anake sing isih suson diajak pisan, merga yen ditinggal ora ana sing momong. Tekan

ngarep lawang omahe mBah Suro, Ngatijo uluk salam.

"Hamuuuk."

"Huh! Aku wae sing kulanuwun," Istingarah menggak kekarepane sing lanang.

"Kulanuwun, mBah," swarane Istingarah.

"Mlebu!" keprungu wangsulane mBah Suro saka jero.

Istingarah pancen wis kulina mrono. Saben-saben yen anake anget, utawa mriyang, playune mesthi mBah Suro. Lan wong sakampung wis nganggep yen mBah Suro pancen wong tuwa sing seneng tetulung marang liyan.

"Aku pancen wis ngramal lelara iki bakal nemahi marang wong-wong kampung kene, "kandhane mBah Suro sawise rampung ndhiagnosis lelarane Ngatijo. "Mangka yen wis ana sing ketaman lelara iki, yen ora enggal diusadani temah bisa nular. Bisa uga wong sakampung bakal ketularan kabeh!"

"Pramila kula nyuwun berkahipun Simbah, sageda semah kula enggal saras kados wingi uni", panuwune Istingarah.

"Gampang", mBah Suro mesem, "mung kudu dioprasi!"

Istingarah kaget krungu tembung "oprasi" mau. Najan saben-saben dheweke krungu yen mBah Suro asring ngoprasi pasien-pasien sing tetamba mrono lan sukses. Nanging tembung oprasi kuwi gawe geter atine Istingarah. Ora merga geter bakal gagale mBah Suro anggone nambani Ngatijo, nanging sing digagas prekara ragat.

"Gulune bojomu kudu dioprasi," kandhane mBah Suro maneh.

"Pita swarane bojomu wis rusak. Kudu dijupuk banjur diganti iki," mBah Suro nuduhake kaset cilik ing tangane.

"Iha, ragate njur pinten, mBah?"

"Murah. Mung seket ewu. Murah ta? Dadi kowe aja nganggep saben-saben prodhuk teknologi kuwi larang. Iki aku dhewe sing gawe. Nalika ramalanku meh kabukten, aku enggal gawe kaset-kaset iki kanggo ngganti pita swarane wong-wong sing wis rusak," kandhane mBah Suro karo nuduhake kaset-kaset setumpuk sing diwadhahi ules.

Ringkese Istingarah setuju. Ora mreduli dhuwit semono kuwi yen ing jaman kaya ngene iki prasasat mendelik anggone golek. Sing ana angen-angene mung marine Ngatijo. Bisaa enggal duwe swara kaya wingi uni maneh. Lan Ngatijo dhewe uga setuju.

“Hamuk. Hamuk,” swarane Ngatijo manthuk-manthuk nalika dikandhani arep dioprasi gulune dening mBah Suro.

Sidane Ngatijo dioprasi gulune dening mBah Suro. Ora ndadak nganggo sesuk-sesuk. Ora susah nganggo pasa barang kaya yen arep nglakoni oprasi ana ing rumah sakit. Lan esuke Ngatijo wis entuk bali najan tatu jaitan isih durung garing, lan pita kaset ing gulune durung bisa kanggo nyuwara.

Seminggu sawise oprasi, Ngatijo nyoba migunakake pita kaset sing ana ing gulune kanggo nyuwara. Dheweke kepingin digawekake bubur esuk iki dening Istingarah. Nanging kaya apa kagete Ngatijo, jebul swara sing metu saka tutuke dudu swara panjaluk bubur, naging malah kaya suwara tembang!

Istingarah nyedhaki bojone kanthi ulat semringah.

“Wah, wis mari tenan saiki kowe, Kang. Kowe wis bisa nembang barang.” Kandhane Istingarah karo nyelehake gelas isi wedang teh ana meja sandhinge turu Ngatijo. “Nembang apa kuwi, Kang? Kok kaya nggon radio saben bubar warta berita.”

Ngatijo terus nembang, Karepe mono nyuwara liyane tembang kuwi. Karepe mono nyuwara kaya karep ing jeroning atine. Ning kaset sing dipasang dening mBah Suro mung bisa nyuwarakake tembang kuwi thok.

“Uwis, Kang. Aku wis percaya yen sampeyan wis mari temenan. Sesuk wis bisa nyambut gawe maneh. Mau juragane becak wis nakokake sampeyan dhek ketemu aku neng pasar.”

Istingarah banjur klepat lunga menyang pawon. Anam-anam karo nunggu anake sing nglempus.

“Is! Is!” ana suwara nyelukake Istingarah saka ngarepan. Sing diundang agahan mara. Jebul Lik Marto.

“Ana apa, Lik?”

“Nggonmu nambakake Ngatijo wingi kae entek pira?” pitakone Lik Marta gita-gita.

“Seket ewu. Lha priye, ta?”

“Likmu lanang kae sajake ya ketaman lelara kaya si Ngatijo. Ora bisa omong liya kejaba mung “hamuk”! Atiku nganti mrinding. Mula karepku uga bakal daktambakake menyang mBah Suro. Bojomu wis

mari tenan?"

"Uwis, lha kae wis bisa nembang."

Lik Marto nilingake kupinge kanggo ngrungokake swara saka jero omah.

"Jo? Jo? Wis mari kowe, Le?"

Keprungu swara tembang saka njero omah, swarane Ngatijo, Lik Marto mesem.

"Ah, ya sukur nek wis mari tenan kowe, Jo. Wis ya Is. Aku dakenggal menyang omahe mBah Suro."

Kocapa, nalika Istingarah krasa yen Ngatijo ora bisa nyuwara liya kejaba mung nembang, dheweke enggal menyang omahe mBah Suro. Lik Marto wedok isih ana kono saperlu nunggoni bojone sing lagi wae rampung anggone nglakoni oprasi.

"Lho, kok kowe nusul. Is?" pitakone Lik Marto wedok.

"Kowe, nDhuk," kandhane mBah Suro mbagekake tekane Istingarah. "Aku ngerti kowe arep takon ngenani kahanane bojomu, ta? Dakkandhani, saiki bojomu pancen lagi bisa nyuwara tembang thok. Besuk yen kahanan wis owah, dheweke bakal dakwenahi kaset sing luwih komplit. Saiki wong-wong sing lara kaya bojomu kuwi kudu duwe swara kaya ngono kuwi thok. Merga yen ora, wabah lelara mau bisa tekan ngendi-endi. Mangertiya, ya, nDhuk. Lehku mikir bab lelara kuwi wis suwe. Sadurunge aku nemokake tambane wujud kaset mau, aku wis ngadani pacoban makaping-kaping. Dadi sadurunge aku masang kaset ana gulune bojomu, aku wis masang ana gulu liya. Ayo, daktuduhake."

mBah Suro ngajak menyang buri omah. Istingarah kinthil ana buri. Lik Marto wedok, bawane kepingin ngawruhi pacobane mBah Suro uga enggal melu tut wuri.

"Galo, pacobanku. Gulune wedhus sing wis dakoprasi lan pita swarane sing mung "embek", wis dakganti," mBah Suro nudingi wedhus sing dicancang ana wit gori.

mBah Suro pancen bisa gawe pangeram-eram: Kejaba paranormal, dheweke uga nguwasani teknologi perkasetan kang diarahake kanggo kemajuwaning ilmu kedhokteran. Istingarah lan Lik Marto wedok kamitenggengen krungu wedhus bisa nembang Satu Nusa Satu Bangsa. Nalika wong wadon loro mau krungu ana suwara liya, dheweke noleh.

Ing pang wit rambutan ana munyuk bisa ngumandhangake Sumpah Pemuda. Bebek-bebek sing padha baris ing pelataran buri kuwi padha ngumandhangake Sapta Marga lan Sumpah Prajurit.

Durung tutug anggone padha gumun, keprungu swara rame-rame ana ngarepan “hamuk, hamuk, hamuk,...” mBah Suro enggal metu saperlu ngungak apa sing gawe rame mau.

Pranyata wong sakampung kono padha mara menyang omahe mBah Suro merga padha ketaman lelara hamuk. Teka mrono saperlu njaluk banyu bening saka mBah Suro. Ana wong wadon sing ngeterake bojone, anake lanang, adhine, lan liya-liyane. Ning anehe sing nandhang lara mau rata-rata wong lanang.

“Yen kowe kabeh padha mrene pancen ora luput. Aku duwe tamba sing bakal bisa ngusadani lelaramu kabeh. Wis, saiki dha sing sabar antri, lan aja ana sing gawe rerusuh ana papan kene.”

Kandha mangkono mBah Suro enggal mlebu omahe. Atine mesem. Mung kari ngetung wae wong sakampung mau ping seket ewu. Yakuwi pametune sing bakal mlebu dhompete mBah Suro. Sabanjure, wong sakampung mung bakal duwe swara mligi. Kudu mung duwe swara siji. Merga yen ora, bisa nuwuhake prekara maneka warna kang tundhone bisa gawe ora tentreme kampung. Kabeh mung duwe swara tembang kuwi, swara sumpah kuwi, lan swara-swara sing ora bakal nuwuhake rasa mrinding tumrap sing krungu.

Lakune mBah Suro tumuju senthong tengah. Papan sing kanggo nyimpen kaset-kaset sing wis digawe swara padha. Lakune mlipir ruang tengah. mBah Suro noleh menyang tumpukan bagor-bagor lan zag ana kono. Tumpukan rupa beras, gula pasir, lan lenga klentik. Dheweke ngerti banget yen sejatine kuwi tamba sing mujarab kanggo nambani lelara “hamuk!” mau.

MLAKU-MLAKU

Sri Hartati

Ing wayah esuk nalika iku dina libur lan ora ana acara penting, aku lan bojoku mlaku-mlaku ing dhaerah padhesan kang isih akeh sawahe. Nalika iku ngancik mangsa katiga, kanggone sawah sing dhaerah gampang banyu mentas wae rampung olehe padha tandur. Malah sawatara wiji wis semi katon ijo royo-royo, rapi ditata thirik-thirik, lan katon resik ora ana suket utawa tanduran liyane, mertandhani manawa sawah mau diopeni kanthi temenan, kerep diresiki.

Aku lan bojoku mlaku turut galengan tanpa nganggo sandhal. Sandhal cukup dalcangking. Rasane sikilku anyep pating trecep amarga ngidak suket sing isih ana embune. Bun sing isih ana ing gegodhongan sapinggiring desa katon cemlorot kaya inten barleyan sing kena soroting srengenge nambahi endahe sesawangan ing isuk iku.

Angin sumilir ngenani awakku krasa adhem seger tekan balung sungsum lan rasa iku nambahi daya awak seger sehat. Kejaba sumilir kena angin uga dibarengi kena panasing srengenge esuk sing marakake kepenaking awakku. Manuk-manuk padha ngoceh rame manut ocephane dhewe-dhewe, dibarengi swarane garengpung mertandhani yen wis wiwit katiga, kembang celung ing wit turi akeh banget semono uga kembang pelem amrok, wangi ambune.

Aku terus mlaku mengalor nyawang ngener lor katon sesawangan kang endah banget, yaiku Gunung Merapi lan Gunung Merbabu sing katon biru lan cetha banget amarga ora ana mega sing nutupi. Gunung Merapi sing lagi rada watuk pilek katon ngetokake kukus gedhe muleg mumbul sadhuwure pucuk gunung. Swaraning banyu mili ing sela-selaning watu nuwuhake swara kemresek, mili banter tumuju menyang sawah sing ana dhaerah ngisoran.

Aku terus mlaku nyabrang kali sing watune gedhe-gedhe karo digandheng tanganku dening bojoku amarga akeh watune sing lunyu. Bareng wis tekan wetan kali, aku mlaku isih turut galengan ning sing rada gedhe amarga ngiras kanggo kalenan, mbagi banyu ing sawah-sawah liyane. Karo mlaku aku nyawang pegunungan ing sisih wetan lan kidul.

Ing sisih kidul katon isih ijo, nanging ing sisih wetan katon coklat, malah ana wit-witan ing pucuk gunung kang wis garing brindhil ora ana godhonge. Sanadyan mangkono ora nyuda endahe sesawangan, marga ing mburi wit mau katon srengenge njedhul saka ngisor, saprotelon katutupan wit garing, rong protelon katutupan pegunungan, dadi nambahi reseping pandulu.

Saking kesengseme atiku, ing esuk kuwi ora ngira yen olehku mlaku-mlaku wis adoh tenan. Bareng srengenge wis dhuwur aku lagi krasa kepanasen lan krasa ngelak tur ngelih. Mula anggonku mlaku dak sengkut, dakcepetake, gek ndhang tekan dalan gedhe. Ora suwe katon omah lan dalan gedhe nanging durung aspalan. Sacedhake omah ana warunge, mula lakuku dak sengkut, ora krasa yen kringetku dleweran, ambeganku ngos-ngosan daya-daya tekan warung, jebule dodol lotek lan wedang. Isih krenggosan aku lan bojoku pesen lotek loro.

“Bu, lotekipun kalih sing setunggal pedhes, sing setunggal cekapan mawon” pesenku marang bakule.

“Nggih” wangsulane bakule karo nyawang aku sakloron, “niki wau saking tindak pundi? Kok le, sayah sanget ketingalipun?”

Meh bareng aku lan bojoku mangsuli, “Saking mlampah-mlampah.”

“Bu, teh panas kalih pindhah,” ngono kandhaku sabanjure.

Bubar mangan lotek lan ngombe teh panas kringetku saya tambah metu, gemrobyos, megap-megap rasane. Enak banget kegawa awak kesel, ngelih, ngelak. Bareng wis mbayar aku pamitan mulih. Aku lan bojoku mlaku alon-alonan amarga weteng wareg. Sinambi nyawang omah-omah padha dilabur putih, lampu-lampu hias ana pinggir dalan uga padha, mertandhani masyarakat pedesaan uga ora ketinggalan mangayubagya dina gedhe tumrape bangsa Indonesia iki, yaiku mengeti kang kaping 53 dina kamardhikan RI. Ora nglalekake sejarah perjuwangane para pahlawan kusumaning bangsa sing rila legawa korban jiwa raga bandha kanggo perjuwangane negara.

Tekan dalan gedhe aspalan, pas ana bis liwat, aku ngawe ngenehi tandha yen aku melu numpak bis. Tekan ngomah awak krasa sayah lan terus wisuh sikil, mapan turu, les, ngerti-ngerti wis surup digugah anakku ragil.

"Bu, tindak PKK ora?" ngono kandhane.

"Ora, Ndhuk," ngono wangsulanku, "ibu sayah."

"Ya, Bu, ora pesen liyane?" kandhane.

"Ora, wis cukup ngono wae."

Aku terus adus gebyar-gebyur. Wah, jan seger tenan. Awak sayah lan lungkrah ilang blas ora krasa maneh. Bubar adus salin dandan terus ngombe wedang. Wah, jan nikmat tenan. Uwong ki yen bisa menikmati apa-apa sing ditandangi, dirasakake temenan, ora ana barang susah ngrekasa, anane mung matur nuwun marang sing gawe urip, yaiku Gusti Kang Mahakuasa.

GALUNGUNG

St. Fathonah

Udakara 18 taun kepungkur, jumedhere Galunggung kang ngedab-edapi gawe miris kabeh kang krungu. Sato kewan padha metu saka ngalas lumayu nrabas sawah lan tetanduran. Manuk-manuk pating gliber golek pengayoman amarga kegawa hawa kang banget panase. Ing wektu iku ora ana esem lan guyu, kabeh miris, sedhih, lan bingung. Swaraning wong-wong pating jlerit, pating glembor ...! Swara titir kang sesautan nambahi kekesing ati.

“Kiyamat ... kiyamat ...,” mangkono aloke wong-wong kang padha bingung, banjur padha mlayu nylametake awake dhewe-dhewe, nganti ora kober mikirake anak, bojo, bandha, lan sakpiturute. Ora maido sapa wae sing lagi ngalami pacoban, apa maneh bencana sing gedhe kaya njebluke Galunggung kuwi mesthi wae njalari judheg, bingung, malah uga linglung. Nganti arep nyaut anak bae kleru bantal. Kuwi bisa wae kedadeyan amarga linglung dadakan. Kabeh ora bisa nata atine. Sarwa kesusu anane.

Semono uga aku sing ana Yogya kene melu-melu mbingungi lan was-was, pikirane tansah ora jenjem. Mlayu mrana mrene saperlu golek kabar bokmenawa ana wong kang kagungan layang kabar sing anyar. Angger omah daktakoni. Dene yen pinuju ana layang kabar anyar aku njlimet olehe nggoleki jeneng-jenenge korban sing wis bisa dievakuasi. Radhio uga daksetel sora bokmenawa martakake jeneng-jenenge para korban Galunggung iku.

“Dhuh ... Gusti ... mugi paring kekiyatan dhumateng kula ... saha paringa sih kawelasan dhateng gegantilaning manah kula. Awit nembe kalih wulan menika piyambake labet tugas kabenum dados guru SD ing wilayah Garut punika ...,” ndremimil anggonku ndedonga marang Pangeran, nyuwun pitulungan.

Wektu semana aku uga ngaruhake nganggo layang tumuju SD Cisewu, papan dununge tugas guru Mas Juki. Pisan, pindho, nganti ambal kaping telu, ora ana balesan babar pisan. Aku nglenggana awit kahanan

lagi kaya ngana.

Mula aku banjur tumuju menyang Wonosari, yaiku dhaerah kelairane Mas Juki. Awit aku wis nate ditepungake karo keluargane, mula ora kaget bapak lan ibu weruh tekaku saperlu ngaruhake kabar keslametane Mas Juki ing Garut. Dheweke ora katut kena musibah, mung wae SD-ne rusak berat. Mula Mas Juki dipindhah ana SD liya.

“Ndhuk, sliramu ora perlu nguwatirake keslametane Juki, ya, sesuk rak njur ana layang saka Juki kanggo kowe, Ndhuk!”

“Inggih, Bu, rumaos ayem manah kula, awit piyambakipun taksih pinaringan slamet.” Aku mulih kanthi nggawa esem, esem kang kebak pengarep-arep.

Rina ganti wengi, tambah dina tambah sasi ganti taun, daktunggu-tunggu ora ana kabar saka Mas Juki. Nganti aku lali yen aku wis lulus saka SPG lan malah wis dadi guru SD ana ing tlatah Dieng, Banjarnegara. Biyen nalika dheweke nelakake tresna marang aku karo kandha,

“Dhik Siti ..., yen sesuk sliramu lulus sekolah, olehe dadi guru bisaa dadi siji neng Garut karo aku, ya Dhik! Ing tembe bisaa kaleksanan gegayuhane awake dhewe mbangun bale wisma sing bahagia lan sejahtera, ya Dhik!”

“Iya Mas, mung pangestumu wae sing tansah daksuwun. Muga aku enggal lulus lan nyawiji karo panjenengan. Bisa dadi siji olehe mulang neng Garut kana,” mangkono wangsulanku rikala semana. Janji kuwi sing njalari aku sengkut anggonku sinau, isin yen nganti aku ora lulus. Semono uga mesakake bapak lan simbok anggone ngragati aku. Kejaba aku klebu anake wong ora duwe, aku uga isin karo tangga teparo yen nganti mogol.

Aku pancen ngugemi janji tresna saka Mas Juki. Sanadyan ora akeh kanca-kanca sing ngerti sesambunganku karo Mas Juki, nanging aku ora nampa tresnane priya liya sing luwih nggantheng, luwih sugih, uga luwih liya-liyane arep ngesir aku. Nanging aku rumangsa dosa dene aku nganti ngianati tresna. Aku wedi tenan, mula nganti pirang-pirang taun sumisih ngendhani priya-priya mau. Malah ana sing ngarani yen aku sombong barang. Paribasan aku mlaku, aku liwat tengah, ngugemi Mas Juki ora ana kabare, yen nampa tresnane priya liya rumangsa dosa. Kamangka umurku saya tambah, banjur piye? Tak coba nglayangi Mas

Juki ing Garut, ora kasil. Aku nglokro ..., apa ya kedadeyan aku dadi prawan tuwa? Kaya-kaya anggonku dedonga marang Pangeran tan kendhat, geneya durung diparengake panyuwunku?

Ing sajroning kebingungan, ana salah siji priya sing merak ati, kaya-kaya ngerti kabeh isen-isening atiku. Saya suwe saya luluh atiku, aku kepranan. Priya kuwi njalari tuwuhe kembang-kembang tresna sing meh wae alum tan siniram banyu. Mbaka sethithik, aku nglalekake Mas Juki, aku ngronce kembang-kembang tresna mau kanthi rasa asih.

Ya wiwit iku, kembang tresnaku sangsaya ngrembaka, aku mbangun bale wisma karo priya sing luwih banget daktresnani. Saiki wis nuwuhake momongan loro sing manis-manis.

NGGAYUH URIP MULYA

Bu Kies

Jago kluruk saut-sautan. Bang wetan manda-manda sumurat abang. Wong-wong isih padha lelumban nerusake endahing impene. Nanging beda karo simbokne Narto, sing wis ndhisiki tangi. Sadurunge nandangi pegaweyan kaya adat saben, dheweke ngayahi kuwajiban kang paling ditengenake, yaiku sembahyang Subuh, bebarengan karo anake, Narto. Sing dadi imame Narto lan makmume simbokne.

“To, cepeta ndang adus, aku daknyiapakake sarapan. Mengko mangkat luwih gasik bareng aku. Gawanen tempene pisan!” pesene simbokne Narto sawise sembahyang.

“Inggih, mBok!” wangsulane Narto karo cepet-cepet tumuju menyang sumur.

Pancen sekolahe Narto cedhak pasar. Iku mau pancen disengaja supaya bisa mbantu simbokne sing pakaryane dodolan tempe. Semono uga Narto bisa ngrewangi simbokne. Senajan ta dimangerteni kanca-kanca lan gurune, dheweke ora isin saben mangkat sekolah nggawani tempe. Amarga ngrumangsani anake randha ditinggal mati bapakne wiwit cilik.

Sekolahe Narto pancen lumayan adohe, udakara enem kilonan meter. Apa maneh dalane durung rata pisan, isih lemah blaka. Menawa mangsa ketiga bleduge mangawur-awur, lan ing mangsa rendheng blethoke ora ilok.

Narto anggone menyang sekolah numpak sepedha tuwa tinggalane bapakne biyen. Mulane tekane pasar Narto luwih dhisik. Simbokne mlaku alon-alon nggendhong dagangane. Narto ngenteni sedhela. Satekane simbokne tempene diudhunake karo nyendhekake sepedhane.

“mBok, mBok, Simbok! Tempene ditata pundi?” celathune Narto sing karepe arep bantu simbokne.

“Ora usah, cepet gek mangkata kana! Mengko selak telat!” wangsulane simbokne Narto karo ngulungake sangu Rp300,00 kanthi rasa kuwatir.

“Sing ngati-ati ya ana ndalan!” welinge.

“Inggi mBok, matur nuwun!” wangsulane Narto cekak.

Wektu wis lumaku jam 06.3. Setengah jam maneh sekolahe mlebu. Narto klebu bocah pinter ing kelase sanajan saben dina ngrewangi simbokne. Dheweke bisa ngatur wektune. Wayahe sinau ya sinau, wayahe dolan ya dolan, wayahe nyambut gawe ya nyambut gawe. Mulane ing ngendi wae saben wong seneng marang Narto.

Ya nalika tumuju menyang sekolahan iku Narto ketemu Budi, kancane wiwit saka SD lan saiki padha-padha wis kelas III SMP.

“He, Nar! Kok anggone ngepit kaya macan luwe,” pitakone Budi karo guyon.

“Pancen, Bud, santai wae kok! Oh ya, Bud, wingi Bu Asih ngendika yen mengko pelajaran sing jam kaping enem ulangan PSPB. Kowe siap durung?”

“Ya ampun, aku lali temenan,” wangsulane Budi rada bingung.

Ora suwe maneh Narto lan Budi wis tekan ing sekolahan. Budi nasibe padha karo Narto, klebu anake wong ora duwe, lan kudu ngewangi wong tuwane sabaline sekolah. Bocah loro kuwi kerep dadi nyek-nyekan kanca-kancane sing rumangsa anake wong sugih.

“Walah, ... Narto kuwi bocah ndesa, ... kecil, ngono kok kepengin sekolah dhuwur. Eh kanca-kanca, sangune wae mung Rp300,00. Iku rak mung kena kanggo tuku sogok untu!” nyek-nyekane Anton lan kanca-kanca liyane kang nglarakake ati. Narto lan Budi tetep panggah ora ngladeni kancane iku. Kanggone bocah loro kuwi sekolah ukurane dudu sangu. Anton kuwi pancen anake wong sugih, pengusaha gedhe, nanging tandang-tanduke adigang-adiguna-adiguna. Saben dina Anton lan kelompokke ngenyek terus karo Narto lan Budi.

“Wis Bud, ayo ngadoh kana, golek hawa seger. Swarane Narto lirih karo ngglandhang tangane Budi. Budi ngetutake ana mburine Narto. Nalika bocah loro mau tekan lawang, dumadakan Anton lan kanca-kancane njarak njegal sikile Narto. Narto tiba njengkelit. Anton sakancane padha ngguyu cekakakan. Budi bisane mung dheleg-dheleg ora wani tumindak apa-apa. Karo krengkangan Narto tangi.

“Pancen aku bocah ndesa, elek, kere, nanging aku isih duwe harga dhiri kaya manungsa liyane,” wangsulane Narto kang nesu.

“E, kanca-kanca delengen Narto wong ndesa khotbah” wangsulane Anton, disambung kanca genge nyuraki. Kanthi ora sadhar, sipat lanange Narto njedhul. Narto ngampleng Anton sakayange nganti Anton tiba ana njogan kelas, glanggaran. Anton banjur tangi lan bisa males njotos pipine Narto. Ya amarga lagi pisan kuwi Narto tukaran karo kanca, mula pilingane nganti mrempul lan menyonyo. Budi mung bengok-bengok amarga tangane dicekeli karo komplotane Anton.

“Anton, ayo antem luwih atos. Ayo antem ...,” surake komplotane Anton manasi swasana.

Dumadakan Pak Sukri rawuh ana kelas iku, banjur misah Narto lan Anton kang padha gelut ana papan kono. Pak Sukri kuwi guru Matematika kang mulang kelas III. Banjur bocah loro kuwi digiring menyang kantor BP. Pak Sukri pancen guru kang wicaksana. Ora let suwe apa kabeh sarane rumasuk. Narto lan Anton bisa rujuk maneh.

“Nar, aku njaluk ngapura amarga aku wis gawe larane atimu,” kandhane Anton karo ngulungake tangane njaluk ngapura.

“Ora dadi ngapa, An, aku ya salah mung nuruti hawa nepsuku wae.”

Bocah loro padha salaman. Sabanjure diterake menyang ruang UKS amarga tatune anggone gelut mau.

Jam sekolah wis rampung. Murid liyane wis padha bali. Narto lan Budi mulih bareng. Ana dalan Budi mung meneng wae.

“Bud, kok meneng wae kena apa, kowe mikir apa? Sapa ngerti aku bisa mbantu,” pitakone Narto.

“Nar, aku njaluk ngapura karo kowe. Aku iki kancamu nanging nyatane aku ora bisa nulungi kowe ana kelas mau,” Budi nerangake sagamblange bab kahanane dheweke wektu iku.

“Ya wis, Bud, aja dadi pikiranmu. Aku ngerti kabeh, wis rampung saiki, lan apik dadine,” Narto wangsulan ngelegakake atine Budi.

Budi lan Narto pisah ana prapatan desane Narto. Narto nyritakake marang simbokne kedadayan mau awan ana ing sekolahan kanthi abot.

“Ya wis, sesuk aja dibaleni, Nar!” wangsulane simbokne Narto nuturi.

Banjur Narto mlebu kamare lan salat Dhuhur. Ora krasa Narto wis meh rampung anggone sekolah ing tingkat SMP lan wis bisa ngasilake

biji Ebtanas lan Ebta sekolah kanthi maremake. Sanajan dheweke duwe NEM dhuwur, nanging ora katon seneng. Kepara malah katon susah atine. Kabeh kang dadi penandange Narto, gurune pirsu, yakuwi Bu Asih.

“Nar, ana apa kok susah? NEM-mu apik, ta? Apa sing kopikirake?”

“Eh, Bu Asih,” wangsulane Narto sajak kaget, “Bu, sejatosipun kula kepengin sekolah dhateng SMU. Nanging kula boten gadhah ragat awit bapak sampun seda lan simbok kula namung sadayan tempe.”

“Ya, wis kowe aja sumelang maneh. Kowe bakal sekolah kang luwih dhuwur kaya sing kokarepake.”

“Caranipun, Bu?” Narto nyuwun pirsu, sajak padhang praupane.

“Tbu mengko dakmatur marang Kepala Sekolah, menawa kowe bisa digolekake wong tuwa asuh,” Bu Asih nerangake.

“Matur nuwun, Bu,” wangsulane Narto mantep. Narto katon bungah banget. Tekan ing ngomah banjur dicritakake kabeh marang simbokne menawa Narto bakal sekolah maneh.

“mBok, mugi-mugi kula saget mujudaken sedaya gegayuhanipun Simbok saha Bapak suwargi, supados kula bekti lan setya dhateng bangsa ugi negari.”

Let seminggu Narto entuk layang saka Bapak Kepala Sekolah menawa Narto wis entuk wong tuwa asuh. Nanging anggone sekolah ana Jakarta. Narto nampa layang iku bungah banget lan nganti njondhil-njondhil. Simbokne uga melu seneng sanajan ta abot bakal ditinggal dening Narto.

“Nar, yen pancen kowe wis mantep ya kudu ngati-ati yen ana Jakarta. Aja lali marang Gusti Pangeran Kang Mahaagung,” wanti-wantine simbokne Narto karo nangis.

“Inggih, mBok, kula boten kesupen. Kula mesthi badhe kintun serat dhateng simbok.”

Cacawis menyang Jakarta kawiwitan, esuke Narto sida arep menyang Jakarta nunggang sepur. Ongkose menyang Jakarta mbukak celengane Narto sing dhuwit iku asale saka sangu saben esuk. Sejatine simbokne Narto ya duwe sawah nanging mung ciut. Amarga sawah iku kena kanggo pengarep-arep simbokne lan Narto, sawah iku ora bakal didol.

Mangkate Narto menyang Jakarta diuntapake simbokne lan si Sri, adhine siji sing isih kelas 5 SD, tekan stasiun. Sawise padha sesikapan tandha pepisahan, Narto banjur munggah ana ing sepur. Ora let suwe sepur wis mlaku ngadoh lan saya adoh banget mung ketok nyamut-nyamut. Tangane simbokne Narto lan Sri kemlawe katon lungkrah lan lemes, nanging jroning ati katon seneng lan mongkog.

Sawise tekan Jakarta, Narto kelingan marang simbokne banjur kirim layang. Layang sepisan wis ditampa dening simbokne Narto lan Sri. Narto ngabari menawa wis krasan lan akeh kancane ana ing sekolahane. Narto uga ngabari yen Jakarta akeh omah kang gedhe lan magrong-magrong. Dalan-dalan akeh kang alus lan rata, beda banget karo ana ing ndesane. Saben sasi Narto kirim layang menyang omahe.

Wis limang taunan dheweke sinau ana Jakarta. Lulus SMA dheweke mlebu Akabri amarga sing diimpi-impi wiwit biyen kepengin dadi jenderal. Dhasare bocah lantip lan trengginas, apa sing dadi gegayuhane bisa kaleksanan kanthi wektu kang cepet tinimbang kanca-kancane. Narto minangka pangembating praja bisa kasil.

Narto kepengin bali ana ndesane kang wis diangen-angenake pirang-pirang taun suwene. Ana ndesane saiki wis akeh kang owah. Dalan-dalan wis alus, padhang, lan nengsemake ati. Ana tengah ndesa Narto ketemu karo Pak Lurah lan Budi, nanging Pak Lurah ora pirsani lan Budi uga ora ngerti yen kuwi Narto bocah lugu saka ndesane kana. Sawetara padha pandeng-pandangan pungkasane. Budi kelingan banjur nggapyuk Narto. Pak Lurah mriksani karo mbrebes mili tandha trenyuh.

“Bapak melu seneng banget, Mas Narto, dene saiki wis ketok asile anggone prihatin lan nrima, saiki lenggah ana ngendi?” Pak Lurah katon mongkog mriksani Narto kang gagah nyandhang pangganggo dhines, arep balik tilik wong tuwane, “wis kana enggal tekan ndalem dhisik, gek ndang ketemu simbok, mengko yen wis sela pinarak ya ing ngomahku ayo mbacutake anggone crita.” Durung kober nakoni kahanane Budi, Narto sajak gita-gita kepengin ketemu simbokne, jangkahe dicepetake. Sedhela wae wis tekan ngomah. Lagi wae mlangkah lawang Narto wis cingak kahanan omahe kang wis tumata, katon resik. Durung nganti takon, simbokne nggapyuk Narto karo trenyuh merga seneng atine.

“O Allah, Le, kowe wis bisa tekan ngomah tenan kanthi slamet,

matur nuwun Gusti! Piye kabare? Oh, ya dhuwit kirimanmu kae dakenggo ndandani omah iki. Ya iki asilmu, Le”

“Inggih sampun, mBok,” jawabe Narto cekak

Sawise leren sawetara, Narto nuli crita yen satemene tujuwane anggone bali arep ngajak simboke lan adhine pindhah menyang kutha.

“Ora, Le, aku wis tuwa. Kari pirang dina umurku. Aku ya wis seneng banget kowe bisa urip mulya ana kutha. Dene aku dakana kene wae nganti sapatiku manggoni pusaka warisane bapakmu. Ya mung wae welingku, yen wis urip kepenak ana kutha aja lali karo lemah wutah getihmu, sedulur-sedulurmu, kanca-kancamu, lan aja lali karo desamu. Aja nganti kacang lali karo kulite!” ujare simbokne Narto ngemu piweling.

Narto mikir sedhela. Kabeh meneng. Ing njero omah swasanane nyenyet, ora ana sing cecuwit. Narto mbenerake apa piweling Mbokne iku, dheweke nampa panolake simbokne kanthi ora gela. Malah-malah kabeh mau ditampa kanthi senenging ati minangka wejangan kang ora bakal dilalekake sateruse kanggo nggayuh laku mulya.

WILIS

Wiwin H.W.

Murai Batu ing njero kurungan jenggarang gumandhul ing emper omah disawang lan disingsoti kaya dene manuk oceh-ocehan. Malah kepara anggone singsot nganggo sempritan manuk kang dikekoloh ing njero tutuk.

Manuk Murai Batu kaya ana kancane, mula ora kendhat anggone ngoceh, tanpa preduli marang wong ing cedhake.

Marno katon bungah banget, mula anggone singsot saya seru. Dadi rame kaya pasar manuk, ocehe manuk sesautan. Banget anggone mongkog atine krungu Murai iku muni seru.

"Hem ... apik tenan swaramu, Lis," grenenge Marno.

"Pak ... Pak ...," pambengoke Satinem, bojone Marno.

"Hem ... ana apa bengak-bengok!" wangsulane Marno semu sereng.

"Lerena anggonmu suat-suit, gilo anakmu ora sida turu!" wangsulane sing wedok ora kalah sereng.

"Kowe ki kok mesthi lho, nek ana wong lanang lagi seneng, nyaruwuwus. Bokkepriye carane, digendhong apa piye bene gelem turu? Ora mung kokeloni wae!" sing lanang wangsulan sengol.

Keprungu swara tangise anake saya sero, sing wedok ora mangsuli maneh, banjur metu ana njaba karo ngemban anake. Marno nutugake anggone nyawang lan nglatih manuke.

Bareng wis rada keju anggone singsot, banjur mlebu nyrupit wedang sing ana gelas ing ndhuwur meja. Sing wedok banjur nyelehake anake sawise bocah mau turu kepati. Satinem banjur njupuk sarunge sing lanang saperlu nambal awit sarunge pancen wis pating sranthil kaya gombal amoh.

"Nem ... Neeem ...," pangundange Marno marang bojone.

"Apa," wangsulane Satinem cekak aos.

"Endi segane, ngelih wetengku."

"Lha apa kowe menehi blanja aku?" Satinem wangsulan tanpa noleh.

“Apa berase dhek anu kae wis entek?” pitakone Marno.

“Lehmu nempur telung kilo kae rak wis seminggu luwih ta, Pak? Gek maneh aku wis ditagih utang karo yu Ginah lho, Pak. Kapan leh arep nyambut gawe maneh kuwi?”

“Aku ya wis takon-takon. Bokmanawa ana aku ya banjur nyambut gawe. La ya ora ana je, Nem.”

“Kowe wis nganggur rong sasi, nanging anggonmu mangan rak ya ora nganggo leren, ta?”

“Ya cetha ora, yen aku leren nggonku mangan rak mati aku, Nem.”

“Wiwit kowe dikon leren kae, apa pabrik ki ya ora gawe kain meneh pa, Pak?”

“Lha iya isih, nanging sing dikanggokake rak ya sing kalebu senior kuwi.”

“Jarene biyen yen wis leren bakal diundang nyambut gawe meneh, lha kapan kuwi, Pak?”

“Bokmenawa suk yen krisis moneter iki rampung.”

“Kapan rampunge, Pak?”

“Ah ... ya embuh, Nem”

“Lho yen kowe ya embuh le nyambut gawe, rak ateges embuh anggone mangan ta, Pak?”

Marno bingung krungu pitakone sing wedok, mula dheweke mung meneng wae sajak ana kang dipikir.

Marno dheleg-dheleg ing emper omah, karo nyawang gegodhongan kang obah kena angin. Ocehing Wilis keprungu santer amarga weruh sing ngingu lungguh mogok-mogok, kaya-kaya arep takon geneya Marno ngalamun lan meneng wae.

“Pak ... Pak ..., piye iki, arep ngliwet apa ora?” pitakone Satinem.

“Utanga beras nggone Yu Tirah kana dhisik!” wangsulane Marno

“Banjur le nyaur suk kapan, Pak?”

“Wis ta, kon utang beras kok malah mung crigis. Gek menyang kana, mumpung anakmu turu.”

“Lha iya aku ki gelem wae utang, nanging Yu Tirah rak ya ngerti yen kowe saiki ora nyambut gawe, malah utange awake dhewe ing kiwa tengen, ya wis okeh.”

“Iya ... ya, mengko yen Yu Tirah takon kapan le nyaur, wangsulana yen telung dina maneh daksaur.”

“Kok telung dina piye ta, Pak, lha njur dhuwite sapa sing arep koenggo nyaur kuwi?”

“Kowe ora perlu ngerti, sing baku kowe menyang nggone Yu Tirah golek utangan beras, gek diliwet, selak ngelih jare.”

Tanpa wangsulan maneh Satinem banjur bablas golek beras karo sajak bungah atine, amarga sesuk bakal ngliwet maneh. Tekan nggone Yu Tirah banjur omong apa perlune. Yu Tirah uga percaya ngono wae tanpa ditakoni werna-werna, senajan dheweke satemene uga gumun, ing atase sing lanang ora nyambut gawe kok wani golek utangan.

Marno sing ditinggal bojone golek utangan, turon ing lincak njero omahe, karo kethap-kethip pikirane temlawung, “Gek apa sing arep dakenggo nyaur utangku besuk, ya?” pitakone jroning batin. “Nyolong wae, kuwi rak wis beres,” wangsulane batin sijine. Marno bingung. Sirahe krasa mubeng, buyer. Nganti sing wedok teka, dheweke isih klesetan ing lincak-karo ngrasakake sirahe sing isih mumet lan wetenge sing sangsaya ngelih.

Sing wedok banjur tumuju ing pawon saperlu ngliwet beras sing lagi wae entuk anggone utang.

Ora let suwe keprungu swara tangise Thole, anake. Marno arep menyat nulungi anake sing lagi tangi, nanging awake lemes, sirahe mumet, ora kuwat mlaku amarga ngelih.

“Piye ta, Pak, anake tangi kok malah mung klesetan,” panyentake Satinem karo mbesengut.

“Aku mumet, Nem. Wis gek ngliwet kana,” wangsulane Marno tanpa meleak.

Satinem banjur nggendhong Thole, kareben meneng. Let setengah jam, liwete wis mateng. Satinem banjur undang-undang sing lanang.

“Pak ... gilo wis mateng segane.”

“Ya ... jupukna pisan, Nem. Gawanen mreng,” wangsulane.

“Iki, Pak, nganggo uyah, ya?”

“Ya saanane Nem, sing penting ana segane.”

Marno banjur cekekal-cekekal tangi lan nampani pring isi sega

uyah. Telap-telap anggone mangan, tanpa dimamah lan tanpa dirasakake, mula sedhela bae sega ing piring mau wis bablas. Marno lagi duwe daya maneh. Dheweke banjur tangi, dheweke banjur kelingan marang Wilis kang kawit esuk mau durung diwenahi ngombe. Wilis digawa neng mburi sakurungane saperlu diisi banyu omben ing papane. Wilis katon seneng banget, mula banjur mabur-mabur munggah-mudhun kaya-kaya arep ngaturake panuwun marang Marno.

“Lis-Wilis kowe mung dakwenahi banyu bae katon anggonmu seneng. Nah, saiki kowe kudu gawe leganing atiku,” ngono grenenge Marno. Marno kaya dielingake dening pikire. Mula dheweke banjur ngadeg nyat, kaya duwe kekarepan kang makantar-kantar. Gita-gita anggone mlaku, lunga ninggalake Wilis ing ngisor

“Mangga,” keprungu wangsulan saka njero.

“Kula nuwun.”

“Eh ... kowe ta, Le?” wangsulane Budhe Darma sing metu mbagekake tekane Marno.

“Inggih Budhe, anu ... Pakdhe wonten, Budhe?”

“O ... Pakdhemu, ana ... arep ketemu?”

“Inggih,” wangsulane cekak aos.

“Ya ... dakaturane. Lungguha dhisik, Le!”

“Inggih, Budhe, matur nuwun.”

Marno ditinggal mlebu karo Budhe Darma, saperlu ngundang Pakdhe Darma. Ora let suwe Pakdhe Darma ketebang-ketebang saka njero, banjur ngedikane,

“O ... kowe ta, Le?”

“Inggih, Pakdhe.”

“Kok njanur gunung, ana apa, Le?”

“Inggih Pakdhe, saderengipun nyuwun pangapuntèn. Anu ... Pakdhe estu badhe ngersakaken peksi oceph-ocean kula?”

“Lha piye ta, Le, apa kowe wis jeleh?”

“Nek jane niku nggih boten jeleh, ning utang kula kathah, ajeng kula ngge nyaur utang, Pakdhe!”

“O ... ngono, lha arep bok dol pira, Le?”

“Ah mangga Pakdhe sakersane. Njenengan rak pirsu pinten regi peksi kula nika.”

“Seket pa, piye?” pitakone Pakdhe Darma.

“Nggih ditambah sekedhik, Pakdhe!”

“Ya wis, sewidak.”

“Nggih, kula pendhete riyin.”

“Ya wis sakarepmu.”

“Nggih, kula nyuwun pamit riyin, Pakdhe,” wangsulane Marno karo lunga. Anggone mlaku sajak entheng, atine bungah bakal nampani dhuwit sewidak ewu, kamangka biyen manuk kuwi anggone oleh blandhangan. Karo ngguya-ngguyu dheweke tumuju omahe.

Bali seka omahe Pakdhe Darma, Marno banjur njujug omah mburi. Nemoni sing wedok lan bakal dikandhani yen dheweke wis antuk dhuwit. Sing digoleki jebul wis nglempus ana paturon ngeloni Thole, anake lanang. Marno ora perduli, banjur klepat nyat njujug ana kurungane si Wilis. Njenggirat! Njola sanalika meruhi kahanan kurungane Wilis wis suwung. Lawange menga ngegla. Wilis Ilang? Wilis lunga? Wilis dipangan si Meong, kucinge tanggane sing wis bola-bali gawe mangkele Marno. Apa aku sing lali nutup kurungan nalika ngombeni mau? Mangkono isen-isening pikire Marno karo kamitenggengen ana sangarepe kurungan sing kothong ditinggal sing manggon. Marno ndomblong! Sapa sing ngerti tekane rejeki yen Wilis sing didama-dama bakal nulung nasibe saiki wis ucul seka kurungan?

REMBULAN KANG NGATONAKE SUNARE

Yudha

Ana ing sasi Maulid, Taun Alip 1931, kutha Ngayogyakarta tambah regeng, awit ana ing sasi kuwi kaya padatan Kraton Ngayogyakarta ngadani upacara tradhisional kang diarani Sekaten. Yen ana karamean mangkono iku, kuli tinta age-age anggone mburu pawarta.

Semonu uga Alamanda, kuli tinta sawijining surat kabar, uwis nyawisake buku cathetan lan *ballpoint* ing kanthong roke. Bengi iku tanggal 29 Juni 1998. Miturut jadwal kegiatan upacara tradhisional Kraton Ngayogyakarta wis ditemtokake, yaiku Miyos Gangsa Kagungan Dalem Kanjeng Kyai Guntur Madu lan Kanjeng Kyai Naga Wilaga saka Kraton tumuju Masjid Agung Ngayogyakarta.

Ya bengi iku Alamanda ketemu petugas keamanan anggota kepolisian Ngayogyakarta kang jenenge Winanto kang manganggo sandhangan preman, kajibah njaga katentreman ana ing kukuban alun-alun lor sajroning pasar mlem prayaan Sekaten.

“Badhe tindak pundi, Jeng?” Winanto aruh-aruh karo mesem.

“O, badhe wonten Keben,” wangsulane Alamanda.

“Lho kok piyambak?” Winanto takon maneh.

“Injih, sampun kulina kok.”

“Lha menawi badhe tindak Keben sareng kula,” mangkono par.gajake Winanto.

“Oh ... njih, lha mangga,” wangsulane Alamanda.

Sajroning mlaku tumuju Keben, Alamanda ing batin nggagas, apa wong iku klebu wong kang becik, mengko gek wong kang ora becik. Aku kudu ngati-ati.

Ana ing dalan, wong loro ketemu karo kancane Winanto kang manganggo sandhangan polisi komplit kang nyiritakake yen diwenahi jejibahan njaga ana ing pos keamanan Jalan Trikor.

Alamanda lagi percaya yen wong kang ana cedhake iku petugas kepolisian, apa maneh bareng sedhela-sedhela omong-omong karo kancane nganggo alat *Handy Talky* sing digawa.

Wong loro mlaku karo pitepungan, let sedhela wis rumaket kaya

wis tepung suwe. Bareng wis tekan Keben, Alamanda golek pawarta kang gegayutan karo upacara Miyos Gangsa karo, corat-coret ing notese, rada adoh karo Winanto. Let sedhela Alamanda marani Winanto karo crita.

Sajroning crita, Alamanda mbalang eseme nyawang Winanto. Sing disawang gragapan. "Kok esem lan lirikane mripat kaya pacanganku biyen sing wurung amarga kawin karo wong liya?" mangkono batine Winanto.

Winanto wis rumangsa lali karo kenangan pait kang wis tau dialami, ananging bengi iku kaya-kaya rumangsa nemu maneh rembulan kang wis nate angslup ora ngatonake sunare, saiki sumunar maneh. Winanto gragapan maneh awit Alamanda ngejak mlaku tekan Masjid Agung ngetutake Gangsa sing wis arep diusung tumuju Masjid Agung.

Winanto tanggap, Alamanda terus digandheng nganggo tangane sing pengkuh iku supaya Alamanda ora diesuk-esuk wong-wong kang kepingin weruh saka cedhak upacara Miyos Gangsa iku. Alamanda rumangsa mongkog atine lan rumangsa aman amarga digandheng pria kang gagah pideksa tur nggantheng. Karo digolekake dalan, Alamanda digandheng tekan Masjid Agung. Sabanjure wong loro padha ngrampungake jejibahane dhewe-dhewe ana ing sakiwa-tengene Masjid Agung kono.

Bareng upacara Miyos Gangsa wis rampung, Winanto nggoleki Alamanda pamrihe arep diajak golek wedang ronde, ananging Alamanda ora gelem awit wis wengi, malah pamit arep mulih.

Winanto nguntapake nganti tekan panggonan parkir sepedha motor. Karo numpak sepedha motore kang wiwit distater, Alamanda njanjeni ketemu maneh karo Winanto dina Senin, tanggal 6 Juli 1998 ana upacara tradhisional Kondur Gangsa. Dina kang wis ditemtokake, Alamanda karo Winanto ketemu maneh ana ing Masjid Agung.

Kaya padatan, Alamanda wis wiwit golek pawarta karo corat-coret ing notese. Lungguh ing pendhapa Masjid Agung sinambi ngrungokake Abdi Dalem Pengulu Kraton maosake riwayat Nabi Muhammad SAW, kang uga dimidhangetake Ngarso Dalem Sri Sultan HB X kang didherekake para rayi lan sentana dalem, semono uga Walikotamadya Kepala Daerah Tingkat II Yogyakarta lan para

pangembating praja.

Ing sanjabane pager lan plataran Masjid Agung, para sanak-kadang saka desa, kutha, lan manca tumplak blek. Kabeh kepingin nonton pengetan Maulidan lan Kondur Gangsa. Ya ana ing kono iku Winanto ngayahi jejibahane.

Sajroning ngrungokake kanthi premati riwayat Nabi Muhammad SAW, Alamanda ora ngerti yen diparani lan disawang tanpa kedhep dening Winanto kang kawit mau rumangsa mongkog lan tentrem atine awit bisa nyandhing wanita kang kaya dadi pangimpene. Ananging ing batin Winanto tansah pitakon, apa aku bisa nyawang sunare rembulan sateruse arepa aku ora bisa ngranggeh rembulan mau?

Sing disawang ngerti, karo klicutan banjur takon.

“Mas Win, apa Panjenengan ya kagungan jejibahan kanggo pengamanan upacara Garebeg Maulid sesuk esuk iku?”

O, yen aku mono tugase nganti rampung Pasar Malem,” kandhane Winanto.

“Yen ngono, apa Panjenengan bisa ngancani aku maneh?”

“Bisa ... bisa! Aja kuwatir, Jeng! Aku tekan kene watara jam pitu,” ngono semau Winanto kebak greget, “daktunggu ana ngendi, Jeng? Ana masjid apa Pagelaran?”

“Ya ana Pagelaran ta, Mas Win! Awit aku arep kepingin ngerti prajurit kraton kang ndherekake upacara garebeg kuwi.”

“O ... ya ... aku sumadya, Jeng!”

Rumangsa ayem atine wong loro mau awit isih ana pangarep-arep ketemu maneh. Wanci esuke Winanto wis ngenteni ana ing Pagelaran kurang luwih jam pitu, ananging kang dienteni durung njedhul. Atine Winanto rasane dheg-dhegan kebak pangarep-arep. Pangudasane karo semplah atine, apa rembulan ora ngatonake sunare maneh ya? Kurang luwih jam 07.30 kang dienteni njedhul. Kaya siniram banyu sewindu atine Winanto, rasane mak nyes.

“Mas Win, aku njaluk ngapura, ya!” karo klecam-klecem nggregetake, “awit aku kerinan, olehku turu kewengen mau bengi,” mengkono Alamanda anggone ngetokake tetembungan kang sajak aleman.

“Ah ... ora apa-apa kok, Jeng! Aku ya mentas wae anggonku

teka, sing cetha Jeng Alamanda wis tekan kene aku ayem.”

“He ... eh, Mas Win.”

Para prajurit kraton saben sabregada mudhun saka Siti Hinggil tumuju Alun-Alun Lor, sumandhiya arep caos pakurmatan marang Kagungan Dalem Gunungan kanthi tembakan salvo. Bareng para prajurit wis medhun kabeh, Alamanda age-age digandheng Winanto tumuju Masjid Agung. Sing digandheng manut wae pasrah keamananane marang Winanto.

Sakjroning digandheng Winanto, Alamanda mbatin, kaya ngapa bungahing atine yen bisa tetep sesandhingan karo priya kang dadi pangimpene saben wengi. Sajroning ketemu wiwit sepisanan, nganti saben wengi ora bisa turu amarga tansah kelingan rupa lan solah bawane kang gesit. Alamanda yen kelingan Winanto mesem janggute ketarik munggah sethithik, atine kemesar dheg-dhegan, apa maneh yen kelingan tangane sing pengkuh nggandheng dheweke, kaya-kaya rasane emoh pisah karo Winanto. Anggone ngalamun buyar awit ngerti-ngerti wis tekan ngarep Masjid Agung, sing wis kebak para kadang sing arep mirsani upacara masrahake Kagungan Dalem Gunungan kang cacah ana papat, yaiku Gunungan Lanang, Wadon, Gepak, lan Dharat.

Sawise dipasrahake dening Abdi Dalem utusane Ngarso Dalem Sri Sultan HB X marang Abdi Dalem Pengulu Kraton, banjur didongani miturut agama Islam. Sawise rampung banjur kanggo rebutan.

Sinambi njaga katentreman sakiwa-tengene Masjid, Winanto ora lali tansah nyaketi Alamanda kang nembe ngalor ngidul golek pawarta kang kira-kira marakake menarik para kadang kang maos surat kabar terbitan saka kantore.

Sawise upacara Garebeg rampung, wong loro padha mlaku gegandhengan maneh ninggalake Masjid tumuju panggonan parkir sepedha motore Alamanda. Sawise tekan panggonan parkir sepedha motor, Winanto kandha karo Alamanda.

“Jeng, aku diparingi nomer telpon kantor Panjenengan, ya!”

“Oh ya, Mas Win. Kene dakcathetake, awit kartu namaku entek, durung pesen maneh,” kandhane sumanak, “Mas Win, aku ya diparingi nomer telpon Panjenengan, lho!”

“Iki kartu namaku, Jeng, yen Jeng Alamanda telpon aku nanging pas mbeneri aku tugas luar, tulung Panjenengan pesen karo kang nampa

telpo.

"Ya, matur nuwun Mas Win," karo omong ngono iku Alamanda ing batin ora duwe pangarep-arep ketemu maneh karo Winanto, apa maneh cecaketan, awit loro-lorone wis padha duwe rasa sih-sihan, kabeh mau pasrah karo takdire Gusti Allah.

Sawise padha salaman, Alamanda karo Winanto pada sowang-sowangan tumuju papan tugase dhewe-dhewe awit jejibahan laporan karo atasane kudu dirampungake dina kuwi. Sajroning salaman karo Alamanda, Winanto ing batin duwe pangajab muga-muga rembulan tansah ngatonake sunare terus aja nganti ketutup mendhung.

SARUNG TETULUNG

I. Mulyadi

Aku wis klakon tekan Sumatra kanthi slamet, ngetutake kersane kakangku sing wis sawetara ana ing tanah transmigrasi. Pancene mono aku rada ora pati sreg melu kakang. Gandheng dioyak-oyak rembug, tur ya dhasare aku isih nganggur, aku banjur manut sanajan aku ora duwe keprigelan apa-apa tumrap tetanen. Mung pawitan tekad thok. Saya meneh kena kanggo pengalaman, ngumbara.

"Priye, krasan apa ora?" pitakone Kang Parlan ing sawijining esuk pas dina Ngahad, dina pasaran ing pasar Bongke sing mapan cedhak karo ngomah. Tembung cedhak ing kene beda karo ing tanah Jawa, dohe kira-kira rong kilo meter, dilakoni kanthi mlaku marga durung ana kendharaan umum kang liwat ing kono.

"Ya ... krasan, mung aku durung bisa prigel kaya Kakang ngolah lemah."

"Kowe ki ndhagel kok, Met, lair lan digedhekake ing ndesa kok ora bisa tetanen."

"Ya kuwi."

"Ya kuwi, priye?"

"Lha ya kuwi, elekku." kandha mangkono karo nyambi nyekel gelas isi kopi, panas tur kenthel, sajak pait jalaran kurang gula, nyruput, nuli mbacutake gunem, "anu, Kang?"

"Anu, apa?"

"mBakyu kok ora ketok, menyang endi?"

"Menyang pasar adol jagung pipilan sing dipepe wingi karo blanja bumbon janganan, mumpung dina pasaran."

"Kok aku ora weruh olehe budhal?"

"Lha kowe isih turu, mula ora dipamiti. Anggone budhal isih repet-repet sabakdane nggawe wedang kopi kuwi."

Aku mung manthuk-manthuk rada isin marga kaweleh anggonku tangi kerinan. Banjur kopi daksruput meneh karo nyawang kakang sing lagi gebres-gebres awit lambene dirambati semut. Embuh semut saka ngendi. Yen katut gelas mokal kelakone jalaran gelase isih panas, aku

mesem karo takon maneh, “Jagunge rak akeh ta, Kang? Mosok mBakyu kuwat nggawane, bok wingi ngendika, aku bisa tangi esuk banjur dakusungake menyang pasar.”

“Ya ora kabeh didol, mbaka sethithik.”

“Sethithik ki pira?”

“Yen mung sabagor wae ana.”

“Wah, ya tetep abot kuwi jenenge.”

“Pancen abot. Prasasat menyang mulih nggawa gendhongan abot.”

“Lho ...? Apa jagunge ora payu, banjur digawa mulih?”

“Ora ngono, mangkat nggendhong jagung didol, mulih blanja sisan kanggo jaminan sing padha sambatan sesuk.”

“Yen ngono dakpethuke wae, Kang, ben ora kabotan utawa kekeselen.”

“Ya, nanging ngepita wae supaya cepet!”

“Yooahhh!”

Sanalika aku nyandhak pit nuli mancal pedhal serrr...! Bablas. Ora let suwe wis tekan pasar. Pit daksendhekake pager sangareping pasar, banjur thilang-thileng mripat nyapu sakehing wong. mBakyu meksa durung katon. Mripat iki dakplayokake meneh mengalor, mangidul, ngetan, durung nganti ngulon mripat kesandhung pawongan kang aneh. Sapandurat katon priya, nanging tindak-tanduke memper wanita. Anggonku gumun, anggonku nyawang, nganti njinggleng prasasat tanpa kedhep. Dumadakan pedhot panyawanku, kaget, tangan tumiba ing lengenku kiwa sinambi nggetak, “He ngalamun!”

Saking kagetku, aku mung glagepan ora bisa awewh wangsulan. Karo trataban aku mesem, durung bisa nglairake wicara. Bareng mBakyu wiwit nakoni, aku lagi bisa omong.

“Sing dipikir ki apa ta, Dhik? Nganti ngalamun.”

“Eee ... kae ngematake tingkahe wong lanang sing kemayu.”

“Ooo ... kae ta, kae ki banci, jenenge Mersi.”

“Kene ya ana banci, ta?”

“Ana, ora mung neng Jawa thok sing ana. Dheweke ki klebu wong kondhang, wasis nyanyi kaya lumrahe wong wadon. Malah sok ditanggap pinangka bintang tamu sawijining grup band utawa dhangdhut.”

“Ooo...!”

Aku mung mlongo gumun, durung entek gumunku kesusu mbakyu nyusuli gunem, “Dhik kowe mlaku apa ngepit?”

“Numpak pit.”

“Lha, endi pite?”

“Kae daksendhekake neng pager.”

“Gawanku dakjupuke, banjur gawanen mulih dhisik!”

“mBakyu?”

“Aku mengko, arep mampir menyang sawah kidul kana, methik kacang gleyor kanggo njangan sebab neng pasar pas ora ana wong dodol kacang gleyor.”

“Yah.”

“Sajak ana sing dipikir? mangsuli yah kok karo ndomblong.”

“Kacang, anu kacang gleyor?”

“Ooo...kacang gleyor kuwi padha karo kacang lanjaran, kacang panjang.”

“Wah, iya ta? Lagi saiki aku ngerti.”

“Lho, kuwi jeneng asli saka padhesan, mosok Dhik Slamet durung ngerti. Rada diakehi sawungé, Dhik!”

“Ngece ... biasane sing dakngerteni kacang lanjaran.”

“Ya wis kana Dhik Slamet balia dhisik!”

Sawise gawan blanja dijupuk, diwenekake aku, banjur daktumpangake boncengan pit, dakrut kenceng, saperangan cumanthol aneng setang. Candhake pit daktumpahi alon-alon salaras karo gawan kang pancen abot temenan. Mungguh sida mbakyu sing nggawa dhewe kanthi nggendhong mendah kesele tur mesthi menggehe-mengehe.

Sawetara lakuku, ora krasa wis tekan ngarep omah. Gage-gage kakang methukake lakuku, banjur miwiti takon, “Kok ora bareng mBakymu?”

“Ora, Kang, aku dikon mulih dhisik.”

“Lha' iya, apa ora bisa mboncengake marga gawane akeh?”

“Ora, mBakyu mampir nyang sawah kidul, perlune golek kacang greyol.”

Sinambi ngrungokake wangsulanku, kakang ngrewangi nggujengi pit. Aku nguculi tali, nuli gawan dakgawa mlebu ngomah, kakang genti

sing nuntun pit banjur disendhekake neng ngiringan ngomah. Tumuli gawan kang gumandhul aneng setang digawa mlebu ngomah didadekake siji karo gawan liyane. Kakang njujuk godhakan tengah karo ngundang aku, “Met, gilo ngombe dhisik! Iki mau dagawekake wedang teh, nganti meh adhem, ayo sinambi ngaso!”

“Kosik, Kang, aku salin klambi dhisik. Bocah-bocah ki padha nyang ngendi ta, Kang?”

“Lho ... apa mau ora kepethuk?”

“Ora ki, kepethuk nyang ngendi?”

“Sapungkurmu mau bocah-bocah pamit nyusul menyang pasar, boncengan cah loro.”

“Gek nyang ngendi, ya?”

“Wis ben lah, mengko rak ya mulih, wong wis kulina.”

Rampung salin, aku nyedhaki kakang lungguh, sinambi nyaut teh sing isih manget-manget. Durung rampung anggonku nyruput teh, keprungu ana dayoh teka.

“Kula nuwun ...”

“Mangga, ooo ... Darma, kene Ma, mlebu kene!”

“Inggih ... inggih, nyuwun sewu.”

“Iya, iya kene, sing kepenak wae! Met, njupuka gelas diiseni gula sisan, gawanan mrene! Iki diilingi neng kene!”

“kepareng matur, rebat cekap kemawon, Pakdhe.”

“Priye?”

“Sedaya dhawuh Pakdhe sampun kula estokaken, sedaya sami sagah.”

“Yahh ... nuwun banget aku, ning wedange karo diombe!”

“Lajeng badhe mlempak wanci jam wolu enjing, njujuk wonten pategilan ingkang kangge damel griya.”

“Dhik Darma arep njujuk ngendi?” pitakonku sumela.

“Aku njujuk kene, Mas, arep nggawa ceret lan dandang kanggo nggodhog wedang.”

“Yen ngono bareng aku wae, ning rada digasiki!”

“Yaa, Mas. Kejawi menika Pakdhe, gandheng sampun cekap menggah ingkang dados kabetahan kula, kula nyuwun pamit. mBok bilih kirang trapsila sowan kula, nyuwun pangapunten.”

“Aku nedha trima ya, matur nuwun awit kowe nyukupake karepotanku. Ning dientekake dhisik wedange kuwi.”

“Nggih, matur nuwun.”

Matur kaya mengkono mau Darma banjur nyekel gelas nuli diombe, gleggeg, gleggeg, nganti entek sakal. Tan mangu-mangu Darma mundur, lunga sumedya nerusake laku.

Tenan. Dina candhake para sedulur kang asung pambiyantu wis padha mlumpuk udakara jam wolu esuk. Sejatine dina kuwi mung kari mbacutake, jalaran olehe ngedegake omah wis kawiwitan pirang-pirang minggu kapungkur. Mandheg sedhela jalaran kentekan wragad kanggo tuku saperangan gentheng lan piranti liyane kang kurang. Sawise ngunjuk lan dhahar nyamikan, kabeh tumuli tumandang manut kabisane dhewe-dhewe. Pating grobyag, pating glodhag, pating plethok swara palu nuthuk kayu, nuthuk paku, uga swara guyon mbarengi anggone tumandang, nganti ora krasa wis wayahe mangan awan. Sawise padha mangan lan ngaso sawetara banjur nutukake nganti lingsir raina. Gentheng wis tumumpang rata, mung wae temboke pancen durung brukut. Gandheng wis sore banjur padha laut, dibacutake sesuk.

Wayahe mangan bengi, bebarengan, thukul gagasanku kepingin turu ana ing omah anyar. Mula aku njur kandha marang kakang. Krungu kandhaku mau kabeh padha omong saur manuk sajak kaget. Kanthi gunem Kang Parlan menggak, “Huss, aja Met! Aja kuwanen!”

“Priye ta, Kang?”

“Dhik Slamet, kene ki isih akeh macan,” kandhane mBakyu.

“Ah ... mBakyu ki meden-medeni.”

“Bener Met, mBakyumu ora meden-medeni. Tenane ki ngapa?”

Suwene ora ana apa-apa, kok njur kowe duwe kekarepan dadakan?”

“Kadereng rasa selak kepingin nuroni.”

“Yen mung kepingin nuroni, bok ya sesuk wae yen wis brukut temenan, lawang cendhela rapet. Bakale kang ngenggoni rak ya kowe ta, Met?”

“Ora ming kepingin nuroni thok, anggonku kumudu-kudu turu kana saiki kuwi kanggo prihatin, ngalap berkah, supaya ing tembe omah kuwi dadi papan kang nentremake tumrap sing manggon.”

“Rak ya yen wis slametan.”

“Iya Dhik, yen wis slametan, supaya dadi papan kang anyep,” mbakyu melu ngandhani.

“Kanggo ngenteni slametan, aku rak ya bisa laku prihatin dhisik.”

“Wah, kawit biyen Slamet ki yen duwe kekarepan kok njur ngudung.”

Kabeh nggak kekarepenku, wiwit saka kakang, mbakyu, tekan bocah-bocah. Nanging aku tetep puguh, bebasan ora ana kang bisa ngalang-alangi. Bengi kuwi uga aku njaluk lilah, pamit. Wusanane aku kaiden. Senter lan senthir daggawa, sarung daknggo krukup awak nuli mangkat.

Saka ngomah tekan omah anyar adohe kira-kira meh sekilo, dalane peteng ndhedhet. Ora sepira suwene wis tekan, nuli nggelar klasa sing mau sore sengaja daktinggal. Senthir daksumet, daktutupi ember bolong. Aku lungguhan kemul sarung. Saya wengi angine tansaya semilir, saya tintrim. Mung keprungu swaraning gegodhongan katempuh ing angin lan sabawaning walang ngalisik. Suwe-suwe krasa ngantuk banjur awak dakturokake kanthi mlungker merga adhem. Sanalika rasane dadi mrinding, githokku mengkorog, kamangka ora ana apa-apa. Mripat dakrem-remake, nanging tetep angel turu, sanadyan bisa turu ning ora jenjem. Sedhela-sedhela nglilir.

Ayam alas wis wiwit kluruk sepisan, mertandhani yen wis arep bangun esuk. Mak jegagik! Tratat! Entek atiku. Macan ngambus-ambus awakku. Aku ora wani obah, mesthi ngampet ambegan. Klenger rasane, pet-petan. Embuh ra ngerti, kok aku wis ginendhong dening macan.

Wiwit mingset, mlaku alon-alon kanthi sikil telu, awit sikil ngarep kiwa kanggo nggugengi awakku kaya lumrahe wong nggendhong anake. Nanging kukune tumapak ing gegerku, mula aku ora wani obah, mung pasrah ing Ngarsane Gusti Allah. Sebab yen aku wani obah pangrukete saya kenceng, bisa-bisa kuku macan tumancep ing anggaku.

Lakune macan wis tekan tepising alas. Dumadakan awakku kaya ditarik-tarik saka gendhongan, banjur lakune kandeg. Macane mbaung, gereng-gereng. Mung tujune sikil kiwa banjur ngeculake pangrukete. Aku gumlethak aneng lemah. Macan ngambus-ambus meneh, banjur mider-mider ngubengi awakku. Aku tetep ngampet ambegan. Ora let suwe, mak bladat! Macan njranthal mlayu banter mlebu alas.

Wayaha byar esuk, surya abang sumbirat wiwit cumlorot saka wetan. Aku isih lemes. Krenggeh-krenggeh aku mbudidaya amrih bisa tangi sakuwatku. Meksa durung bisa tangi, alon-alon lungguh. Daksawang-sawang jebul sarungku nyanthol pang uwit kang putung, nuli dakuwali panyanthole. Iya iki kang njalari aku bisa luwar saka pangruketing macan. Adhuh Gusti matur nuwun! Nadyan sarung bisa tetulung, awakku isih ndhredheg. Dakkuwat-kuwatake aku bisa ngadeg, isih wedi. Arep mulih durung wani, lali dalane. Aja-aja, macane mrengs meneh. nDilalah kersane Allah, kupingku kok kaya krungu swara supaya aku menek wit. Tenan, aku menek sakuwatku, malah bisa tekan dhuwur nganti mencit. Ora let suwe macane teka meneh, malah saya akeh, telu cacahé. Mider-mider sakiwa tengene wit sing dakpeneki, mesthi mburu aku. Nganti suwe banget, aku mung wani nyawang saka ndhuwur lungguh pang, karo nyenyuwun muga-muga macane enggal-enggal lunga.

Sanadyan aku nandhang lungkrah lan miris kaya mengkene, aku isih eling manawa senthire mesthi isih murub. Kamangka tilas tapake sikil macan mesthi uga katon cetha ing jogan. Yen nganti awan ngene iki aku tetep ana pang wit kene, aku yakin Kang Parlan sakulawarga dadi bingung. Nanging banjur kepriye? Wong aku diburu macan telu ngene. Sawetara wektu, ben wae dheweke kabeh duwe panemu dhewe-dhewe mbedhe lan ngentha-entha nasibku.

TAMU NYEBAHI

Ibne Damayanti

Bubar adus, watara jam papat wayah sore, aku ngepenakake awak lungguhan nglaras ana teras. Kejaba ngematake kembang sing amrok ing taman cilik kang tansah dakrumat, uga weruh slira-slirine kendharaan ana dalan. Sinambi ngemil mete sing dadi kémaremanku, nyuuut ... pikiranku kelingan bapake bocah-bocah sing saiki lagi ngayahi tugas ing Surabaya. Paling ora seminggu meneh bali. Ah ..., muga tansah pinaringan slamet, ngono swaraning batinku.

Dumadakan, sreeet ... ana taksi mandheg ing ngarep omah. Bareng penumpang metu daktamatake. Priyayi kakung ditutake kenya ayu sing dandane “aduhai” Priyayi mau mbukak kacamata sing dianggo. Sanalika aku sadhar, ngadeg, lan methukake. Jebul Mas Dono, kamas nak sanake bapakne bocah-bocah.

“Sugeng, Kamas? Wah lha punika sinten?” aku nanjih.

“Slamet, Dhik, iki rak ya Marina, anakku nomer telu, dadi yaa ponakanmu. Rin, iki Bulikmu, kana dha tetepungan,” Mas Dono dhawuh lan aku uga banjur salaman karo kenya ayu mau. Bareng wis lenggahan Mas Dono mundhut pirsu,

“Endi iki Rakamu, Dhik?” pandangune.

“Mas Manto, nembe tugas dhateng Surabaya, Mas. Seminggu malih nembe kondur,” aku blaka.

“Oo...”, Mas Dono manthuk, wusana tembunge, “Mangka aku sowan rene ki ana rembug je, Dhik.”

“Rembag punapa, Mas? Bok bilih mangke manawi Mas Manto sampun kondur kula saget matur.”

“Wah, mangka kudune saiki, ning ya wis, aku dakmatur, bok menawa sliramu bisa mutusi. Ngene lho, Dhik, ponakanmu Rina ki rak arep ndhaftarake kuliah. Ning neng ngendi isih bingung. Mung panjaluke kudu neng Yogya, mula kudu isih madik-madik, universitas ngendi sing disenengi. Pokoke aku mung nyedhiyani ragad,” ngendikane Mas Dono nyethakake kersane. Dak deleng Marina ngolak-alik majalah, ora peduli apa sing dingendikakake bapake lan aku.

"Jane Marina ki ya wis kuliah ing Jakarta, ning kok bosen njur kepingin kuliah ing kene. Iki mau aku saka Semarang, kabeh padha sehat."

"Lha, kersanipun Mas Dono?" aku nerang.

"Kuwi ngene Dhik, nek sliramu ora kabotan, aku ndherekake Rina iki kira-kira seminggu ana kene, piye? Ya kuwi mau, kanggo golek sekolahan."

"Saget, Mas," wangsulanku tanpa dakk pikir merga aku ngelingi yen sing njaluk tulung kuwi sedulure sisihanku.

Sawise rembugan rampung lan dirasa cukup, Mas Dono mundhut pamit kondur menyang Jakarta, arep nitih sepur mbengi.

"Rina, kowe sak kamar karo Amik, ya? Merga kamare mung pas-pasan," kandha ngono aku terus natakake dhipan sing ana kamare Amik.

"Gampanglah, Tante, aku turu neng ngendi wae bisa, kok," wangsulane Rina ngenaki ati, sing marahi nicil ayem. Ya sanajan rada pekewuh lan sabisa-bisane aku omong, lha wong Jakarta je, gek ora bisa basa Jawa. Maklum wiwit cilik nganti semene gedhene lagi ketemu saiki. Aku nate krungu lan dicritani sedulur sing ana Semarang, yen putrane Mas Dono ki ana sing dadi artis, pemain sinetron ... apa ya Rina iki?

"Amiknya wis kuliah, Tante? Lan saiki neng ngendi?"

"O ... durung Rin, isih klas II SMU, saiki lagi tante utus neng eyange, ngirim lauk. Sedhela meneh rak teka ... dheweke isinan lho, Rin. Yuk, saiki ing kamar, kowe bisa ganti pakaian lan ngaso," pangajakku karo njunjung kopere, dakgawa mlebu kamar.

Dodot, anakku sing cilik bali saka omahe kancane, nggarap prakarya. Weruh gelas-gelas ana kamar tamu banjur takon,

"Ana tamu, Bu? Sapa tamune?" Dodot njupuk mete, diamem.

"Ana, Dot, Mbak Rina putrane Pakde Dono sing ana Jakarta, panjenengane kuwi sedulure bapakmu tunggal eyang, dadi kowe karo Mbak Rina ki tunggal buyut ngono. Mbak Rina ana kene arep golek sekolahan, jare seneng kuliah neng Yogya."

Dodot mung monthak-manthuk karo aa...o, maklum bocah SD. Semono uga olehku ngandhani Amik, nalika wis bali saka nggone eyange. Malah takkon sing semanak lan ora clingus isinan karo tamune, kareben saya rumaket pasedulurane, sapa ngerti suk ketularan dadi artis kondhang.

Wus wayah *makan malam* Rina tetep ora metu saka kamare, bok menawa wae kesel lan sayah.

Dina candhake. Wis jam sepuluh awan Marina durung metu saka kamar, durung tangi. Ha, ya, mau bengi mulih diterake mobil kinyis-kinyis sing nyopiri wae bagus sanadyan umur-umrane meh padha karo bojoku. Aku rada kaget ning ora wani takon, sapa ta tepungane mau. Jan-jane Marina pancen grapyak akeh pengalamane ing jagad modheren, disco, kenal artis iki-artis kae, uga blaka karemane ngrok kok kuwi ora bisa diilangi. Sapandurat aku pancen ngungun, weh ya ngene iki ta ponakane Mas Manto? Saiki, aku kepeksa ndhodhog kamare karo undang-undang.

“Rinaa ... Wis awan lho, tangi ... sarapan yuk, kari sliramu lho sing durung maem,” batinku nggrundel, wong namu kok bisa-bisane tangi ngepluk, gek prawan pisan, cah apa iki?

“Aaah ... sedhelet, Tante ...,” krungu wangsulane sajak karo ngulet. Esuk kuwi daksiapake sega goreng lawuh rempela ati, sanadyan sing kanggo anak-anakku cukup endhog dadar. Gandriiik ... metu saka kamar Marina nganggo baju tidur transparan. Tujune ngomah sepi, yen anak-anakku padha weruh gek njur kepiye?! Ana kamar mandhi suwene ora njamak-njamak, embuh ngapa. Merga aku banjur ubeg resesik kamare Dodot. Weruh-weruh wis neng ruang makan, ilang-iling sarapan sing wis daksiapake, weruh aku Marina kandha, “Maaf Tante ... Rina nggag selera makan iki, gampanglah Tante, Rina maem njaba wae, iki aku rada kesusu ana janji karo kanca, Tante ora sah repot-repot,” kandhane tanpa mikir yen atiku banget tersinggung.

“Ya, kuwi kabisane tante, Rin ... ngono kuwi yen anak-anake tante ora nakal maem apa anane, mbangun turut tante wis marem,” kandhaku kanthi kelara-lara. Bubar nutupake tudhung saji ing meja makan, Rina mlebu kamar. Metune wis nganggo clana dawa ketat, kaos sing dhadhane mbleweh, sepatu jinjit methit, nyangklong tas pacakane menor, karo wira-wiri dheweke takon.

“Neng kene ana tilpon, Tante?”

“Nggag ana Rin, gaji Ommu ora cukup kanggo pasang tilpon,” wangsulanku wis wiwit atos. Jeneh, jare arep golek sekolahan apa kuliah, ning kok dandanane kaya ngana, gek baline bengi-bengi, gek diterake om-om. Bocah apa ta, iki?!

“Yen numpang tilpon neng tangga, isa ora ya, Tante?”

“ha ya mbuh ya, wong tante ki ora tau tilpon-tilponan. Yen pingin tilpon ana ing prapatan dalan gedhe iki, tilpon umum,” wangsulanku nekad.

“Eah, getun deh Tante, Bang Alex sing ngeterake aku mulih wingi arep menehi pager wae daktolak. Lha yen arep butuh taksi, Tante?” pitakone Marina sajak kepenak wae, ora ngrasakake yen aku nggondhuk.

“Ya, ngadhang neng ratan gedhe, yen ana taksi liwat banjur distop,” wangsulanku karo wegah-wegahan.

“Yaah.., yen ngono tulung deh Tante, Tante adhangke neng ratan banjur kon mreng, Rina sing nanggung mbayare. Aja kuwatir Tante, merga Rina nggak kuat panase srengenge, alergi bisa rusak kulit Rina mengkone.”

We, lha, edan tenan, saya nanyak bocah iki. Ra butuh aku direhke tamu sanadyan ponakan, mula wangsulanku, “Ra isa Rin, tante ora bisa merga isih akeh gaweyan sing kudu dakrampungake, tante arep masak kanggo anak-anake tante ...,” banjur aku gage mlebu pawon. Marina nututi neng pawon karo kandha, “Ya, wis lah Tante, Rina metu dhisik, ana janji penting!”

Sapungkure Marina mau, embuh menyang ngendi, lan janji karo sapa, aku thongo-thongo neng ngarepan. Atiku mangkel, lara lan sebah. Batinku getun dene aku kok gelem ketitipan. Ha, ya, piye tamu kok ngereh sing duwe omah. Ora perasaan, gek tanpa sopan santun, karo anak-anakku ora ngrewes. Jare golek sekolahan ... ah, mbuh.

Bengi candhake, Rina lan Amik wis padha neng kamar wiwit sore, mbuh, kadingaren kok bengi iki ora tindakan. Neng sekesuk nganti awan metu, aku ya wis ora mikir banget-banget bab maeme. Kira-kira jam wolunan Amik mlebu kamarku karo nggawa buku, ulate mbesengut.

“Bu, aku bobok kene wae karo Ibu ya, aku wegah karo Mbak Rina. Dheweke ngrok Bu, aku ora betah karo kebule.”

“Saiki Mbak Rina wis turu apa durung?”

“Tbu ki, ya genah durung, isih ngolak-alik buku, daklirik ta, gambare saru-saru. Malah kae mau ngobong kertas sing wis diolesi bubuk putih saka plastik, njur diomba-ambu, aku ya dikon nyoba, aku wegah. Bar kuwi kok banjur ngguya-ngguyu dhewe. Aku wedi, mula njur rene Bu, ih... cah ayu-ayu kok ngrok Bu?”

“Yoh...yo.. wis, bobok karo ibu wae Mik, saiki sinaua mengko gek mapan.” Aku banjur mateni TV kareben Amik ora keganggu olehe sinau. Rampung sinau, Amik turu ing sisihku. Sidane aku mung gedabikan mikirake tamuku. Wis arep entuk patang dina sesuk. Esuk sadurunge budhal sekolah, Amik kandha, “Bu, tamune gek kon bali wae, aku dadi ora bebas sinau neng kamar. Yen tamune ora ndang bali, mengko aku ora mulih lho, Bu. Aku dakmulih neng nggone eyang wae.” Rampung kandha, Amik ngesun tangan banjur budhal sekolah, polatané katon susah. O, mesakake anakku Amik. Aku kudu tegas. Timbang anakku ora mulih, aku kudu mentala ngusir tamuku mau. Perkara mburi embuh mengkone. Wong jarene golek sekolahan, kok senengane lunga nganti mbengi, ora tau maem ngomah, gek ora perasaan pisan. Wayah awan dakdeleng Marina wis siap metu. Dandane kaya padatan. Apa ya ngono kuwi arep golek sekolahan? Lan dhasare wiwit dina kapisan Rina ora tau saba omah. Ning dudu kampus sing digoleki. Embuh olehe peparan, aku emoh ngurus.

“Rina, tante arep omong sethithik, ya,” pangundangku.

“Apa ana sing wigati, Tante? Apa becike mengko wae, soale wektuku mepet ki, janjianku karo tepunganku kudu jam iki lho!”

“Ora Rin, pokoke saiki Kene lenggah dhisik,” aku meksa.

Bareng wis lingguh aku kandha kanthi sareh. Muga dheweke ngerti tenan.

“Rina, apike wiwit saiki sliramu nginep wae neng hotel apa losmen, merga bar Maghrib, eyangnya Amik arep ngajak kita kabeh ngaruhake sedulur sing lara ana ndesa. Lan baline kapan durung ngerti, merga ya ana sing arep ewuh pisan. Rak ora kabotan ta, Rin? Apa meneh dhuwitmu ya akeh, rak iya ta?” kandhaku setengah nundhung.

“Aah..., ora kok tante, kuwi luwih prayoga kok, Rina ya krasa yen gawe repote Tante. Yen ngono daksiap-siap wae, pamit ya Tante, matur nuwun gawe repot Tante wae yen mulih mbengi,” kandha mengkono Rina ora katon nesu apa tersinggung, jan etel wae.

Sak suwene Rina tata-tata neng kamar, kepara malah omong dhewe monthak-manthuk karo muni “yaa”, “oke”, “oke” ... nganggo piranti sing ditempelake ing kuping lan lathine. Apa kuwi sing diarani tilpon genggam ... apa *pager* sing nate ditawani saka Bang Alex kae?

Ah, kok elok tenan, bocah iki. Aku njarak ora mingset saka kamar tamu. Bareng wis kabeh mlebu koper banjur pamit. Dumadakan wis ana mobil sing nunggu, gage Marina mlebu, banjur klenyer-klenyer bablas. Atiku mak plong, glong rasane, rumangsa uwal saka beban. Beban lan sanggan ngladeni tamu sing nyebahi, nadyan ta ayu.

Esuk nalika koran teka, dakbukak halamane mbaka siji dak-tamatake lan dakwaca. Sanalika aku kaget weruh gambare Marina ing sandhinge ana tulisan gedhe: **WANITA CANTIK PENGEDAR OBAT TERLARANG TERTANGKAP BASAH DI SEBUAH LOSMEN DI KOTA GUDHEG.** Durung dakterusake pamacaku, aku muji syukur karo sing paring urip dene omahku ora kalepetan ing kesalahan tumindak.

SAWISE TELUNG TAUN

Rengganis

Telung taun ora mudhik jebul akeh banget owah-owahan ing desa kelairanku kuwi. Owah-owahan iki dakrasakake nalika wiwit mlebu kutha. Pembangunan ing desa kelairanku katon maju. Dalan-dalan katon mulus wis padha diaspal. Kendharaan pating sliring, reja banget: Malah saka kutha tekan desaku iki wis dibukak trayek kendharaan umum, arupa angkutan pedhesaan. Lan sawayah-wayah pengin menyang kutha gampang Lan saiki wis ora ana bedane karo desa-desa liya kang luwih maju. Listrik lan PAM uga wis mlebu desa. Pomahan pendhudhuk ing sakiwa tengene dalan bangunane anyar-anyar kanthi modhel spanyolan. Omah sing tingkat ya wis ana. Semono uga antene parabola uga ana sing wis duwe. Apa maneh antene TV biasa, wis tanpa wilangan. Aku rasane gedheg-gedheg nrenyuhi pesate perkembangan ing desa kelairanku iki. Pranyata ing wektu kang mung telung taun wis klakon nyulap desa sing maune kekiwa, saiki wis dadi desa modheren apa-apa sarwa tumata. Era modernisasi lan informasi bener-bener wis sumusup ing kene.

Sing kena diarani ora owah utawa ora ana perubahan yaiku kahanane Simbah. Dhasar manggone rada mlebu, omahe panggah lawas, modhel joglo latar jembar. Barang anyar sing katon saka njaba mung pipa kabel listrik lan antene TV biasa. Simbahku klebu priyayi sugih. Kejaba dalem joglo lan latar jembar uga pekarangane amba saarat-arat. Pekarangane sisih lor lan wetan kebak tanduran gedhang, dene sing sisih kidul kulon isi tanduran kopi, liyane ditanduri woh-wohan. Sawahe amba, nganti diburuhake utawa disambatake bau liya. Gek mangka putrane mung papat. Saiki wis padha mapan kabeh. Bapakku, putrane sing mbarep, sing dadi pamong desa putrane cacahe enem. Putra enem mau wis padha mencar kabeh golek pangan dhewe-dhewe. Putrane Bapak sing wis padha mentas kabeh lan padha mencar ana ing kutha lan suwe banget ora tahu mulih yaiku putra nomer siji sing neng Timor-Timur lan putra nomer lima, ya aku dhewe, sing mulang neng SMP Pangudi Luhur, Yogyakarta. Sasuwene aku ora tau mulih, Simbah Kakung lan Simbah Putri nampa tekaku kanthi kabungahan. Telung taun ora ketemu. Aku

dirangkul lan diambungi kaya bocah cilik wae.

“Dakkira kowe nek wis lali karo Simbahmu iki ta, Nok? La....! mosok saploke kerja nganti kuliah ana ing Ngayogyakarta kok ora tau tilik Simbahmu.” ujure Simbah Putri.

“Ah, inggih boten kesupen, mBah. Kula panggah emut menawi tasih gadhah Simbah wonten ing dhusun. Namung kemawon badhe tuwi dereng wonten wekdal. Pedamelan kula kathah sanget lan boten saget dipun tilar.”

“Ko....ko....we saiki nyambut gawe ana ing ngendi ta, Nok? Lan saiki nyambut gawemu dadi apa?” Simbah Kakung melu nrambuli.

“Kula sak niki kerja wonten ing Yogya dados pembantunipun lare-lare menika, mBah.”

“Apa kuwi, Nok, jenenge?”

“Inggih menika guru, mBah.”

“Woo...! iya ta, Nok, kowe saiki dadi guru!” Simbah Putri manthuk-manthuk.

“Inggih, mBah.”

“Simbah saiki lagi ngerti yen kowe dadi guru. Simbah ki biyen ya tau dadi guru, Nok. Ning gurune wong-wong sing padha serakah njaluk kepinteran, yaiku sing kepingin padha munggah pangkat, sing kepingin golek jodho, golek nomer, kepingin supaya anggone bebakulan laris, kepingin supaya sugih, lan sapiturute.”

“La iki mau guru sing diarani Simbahmu Kakung, alias dhukun,” banjur Simbah Putri gemujeng cekakaan ngiras nggoceki susur mbako.

“Owalah, Nok, pancen Simbah ki wis tuwa, pengalamane kurang, nganti sasar susur anggone omongan. Ya dingapura Nok, Simbah anggone omongan wis klera-kleru. Simbah ki wis ompong, kupinge rada budheg, dadi ya ora pati nggatekake.” Simbah Kakung mangsuli.

“Kowe mau dadi guru nang endi, Nok? Simbah kok durung cetha.” “Wonten SMP Pangudi Luhur. Kalih nyambi kuliah kok, mBah Putri.”

“O ... walah dadi kowe kerja ngiras karo kuliah, ta?”

“Inggih, mBah.”

“La terus kepiye kowe wis keluarga lan wis duwe anak isih kerja nyambi kuliah. Terus mengko anakmu sing ngurusi sapa?” Simbah Putri

katon kuwatir.

“Sampun mBah, boten sah dipenggalih nemen. Bab niku kula rak sampun saget mikir, saget nglampahi lan saget mbagi wekdal. Menawi anak kula sampun wonten sing ngopeni, inggih menika pembantu.”

“Ya wis yen ngono, Simbah paring pandonga, muga-muga wae anggonmu golek pangan diparingi lancar, anggonmu kuliah bisa kasil, lan sapiturute. Yen kowe ketok kasil ki Simbah ya melu seneng, Nok?” Simbah Kakung melu ndedonga.

“Nggih, mBah, matur nuwun.”

“Lan uga Simbah weling anakmu diurusi temenan lan kudu kogatekake mangane. Aja mung dipercayakake pembantu. Sebab pembantu saiki ora bisa dipercaya. Apa maneh ngurusi bocah, katresnane mesthi kurang. Seje yen anak mau diopeni dhewe. Iki mau lagi bab anak yen kotinggal kerja lan kuliah sing ngurusi pembantu. La, bojomu terus sing ngurusi sapa, Nok? Yen kok tinggal sibuk kerja, sibuk kuliah ora ana sing nggatekake. La mengko yen bojomu kangen terus kepriye? Apa terus pembantumu sing arep ngladeni. Rak ora?”

“Inggih sing ngladosi kula, mBah, sanes pembantu. Namung inggih wekdalipun namung sekedhik-sekedhik.”

“Wadhuh, Nok? Bojomu ki aja kotinggal terus. Simbah ki senajan tuwa nanging tetep sujana lan ngerti kahanan. Apa maneh yen pembantumu ayu. Mesti wae wong lanang kuwi ora kuwat lan godhane abot banget. Coba pikiren, Nok,” Simbahe Putri nerangake, “Simbah ora ngalang-alangi nanging akeh banget kedadean sing wis kelakon. Contone Sing wadon kerja sing kakung wiraswasta dodolan neng ngomah, wusanane pembantune didhemeni.”

Keprungu tembunge Simbah, aku banjur dheleg-dheleg ngalamun sinambi sendhean ana ing lawang. Apa ya bener mangkono tumindake bojoku? Ah, ora mungkin, swarane batinku mbantah. Sawise Simbah Kakung lan Simbah Putri wis akeh banget anggone ngendika, banjur mlebu ana ing kamar kepingin ngaso sedhela.

Wayah sore sing daleme Simbah dadi regeng amarga tangga teparo pada mara mertakake lan kepingin ngerteni kahananku urip ana ing kutha. Tujune aku nggawa oleh-oleh rada akeh, arupa roti blek-blekan. Banjur routine tak suguhake. Simbah sing lagi ngaso mau banjur nuju ing

pawon gage prentah marang Yu Inem supaya enggal masak, gawe sega liwet, lan gawe gudhangan. Sega liwet lan gudhangan sing dimasak Yu Inem mau karemanku. Sajake Simbah isih apal apa sing dadi karemanku jaman aku isih dadi siji karo Simbah.

Ngarepake magrib tamu-tamu sing padha mara mau banjur bubar, aku ker ijen lungguh ana ing kursi karo maspadakake isen-isen isine omah. Sasat omahe Simbah ora ana owah-owahan babar pisan. Lemari, bupet, meja, kursi, lan perabotan liyane panggah wae. Perabotan lawas sing dhek telung taun kepungkur isih ana. Barang sing katon anyar mung lampu listrik lan TV ireng putih ukuran 17 inchi kang temumpang ana ing bupet kuwi. Sawise aku lungguh ing kursi maspadakake isen-isen isine omah mau.

"Nok, gek ndang adus, njur sembahyang. Isih sregep sembahyang ta, kowe?" ujure Simbah Putri sing ngerti-ngerti wis ana sandhingku.

"Tasih, Mbah?"

"Nah, bar kuwi banjur mangan sega liwet lan gudhangan sing wis cemawis ana ing meja."

Aku menyat seka kursi, ndhudhah tas njupuk andhuk lan sikat nuli bablas menyang jedhing. Jedhinge wis kebak. Sajake Yu Inem sing ngebaki. Aku adus jebar-jebur lan awakku krasa seger. Wiwit aku isih neng kutha aku ora bisa adus jebar-jebur kaya kuwi. awit banyune kudu ngirit. Rampung adus, sembahyang, mangan bebarengan, banjur ngobrol maneh.

"mBah Kung, dhusun ngriki saniki pun majeng saestu, nggih? Bangunan griya boten purun kalah kalian kutha," aku ngacarani rembug.

"La ya kuwi ta, Nok, owah-owahan iki saploke ana listrik iki. Pancen ya nyenengake. Neng anu, Nok, wong-wong kuwi sok tanpa pretungan," tumanggape Simbah Kakung.

"Lho ... kados pundi ta, mBah?" Aku miterang.

"Ya saking kepingine bisa gawe omah modhel spanyolan kaya duweke tanggane, ana sing direwangi adol sawah. Sing kepingin duwe motor lan TV, sapine lan wedhuse padha rame-rame didol. Hara rak tanpa pretungan, ta."

"O ... nggih ta, mBah?"

Jagongan karo Simbah ngrembug bab owah-owahan ana ing desa

iki nganti jam sepuluh bengi. Upama aku ora sambat ngantuk ngono bisa uga isih terus. Sanajan wis sepuh, nanging Simbah Kakung lan Putri iku jan betah melek. Aku enggal mapan turu, hawa padhesan kang atis nyebabake aku enggal pules.

Esuke bubar sarapan, aku pamit Simbah nedya dolah neng omahe tilas kancaku biyen. Sing dijugug omahe mBak Karti kang klebu kanca kenthel najan kaceke umur akeh. Nalika aku isih sekolah SPG, mBak Karti wis dhines dadi guru TK. Nalika semono dheweke isih dadi siji karo wong tuwane. Dene saiki wis omah-omah dhewe lan wis duwe anak telu. Malah ngendikane Simbah saiki wis dadi kepala sekolah.

“mBak, saiki wis dadi kepala sekolah, ta?” pitakonku.

“Iya, Dhik, wis setaun iki. Bisane kaangkat dadi kepala sekolah ya butuhake perjuwangan berat,” kandhane.

“Lho, priye, ta?”

“Lha, jane rak durung wayahe. Jeneh masa kerjaku lagi telulas taun. Tingkat loro wae aku durung mundhak. Apa maneh kanca saangkatanku ya durung ana sing dadi kepala sekolah. Ning aku pancen berambisi. Embuh kepiye carane, kudu daktempuh. Lha ya iki sing dakarani perjuwangan berat.”

Aku ngowoh, ora mudheng karo sing dikarepake.

mBak Karti mesem. Nuli njlentrehake, “Ah mosok ngono wae Dik Anis ora mudheng. Jaman saiki waton ikine kandel, apa sing dikarepke mesthi klakon,” ujare mBak Karti karo nyethetake driji jempol lan panunggul.

“Ooo”

mBak Karti ngguyu ngakak.

Bali saka omahe mBak Karti, aku terus mulih nenggone Simbahku.

Cutiku wis entek. Aku kudu bali menyang kutha Yogya. Baliku sangu cathetan batin cacah loro. Sepisan, ngenani masarakat desane Simbah kang jor-joran buru modhernisasi. Kapindho ngenani prinsip mBak Karti kang edan jabatan kanthi nempuh sawernane dalan.

DALAN KANGGO BALI

Warisman

Budi kaget. Ora kaya adat saben, Pak Parjo bareng ngerti yen sing teka Budi, lawang banjur ditutup maneh. Kuwi wae, olehe nutup banter. Jedher!

“Omah iki karam ditambah bajingan kaya kowe!” keprungu swarane Pak Parjo ing suwalike lawang.

“Lho Pak, wonten menapa?” Budi ora dhong.

“Ora sah kakehan pitakonan. Kancamu sing jenenge Tarmo wingi mrene. Njlentrehake sapa sajatine kowe. Mula wiwit dina iki, omah iki karam yen koambah. Sesambunganmu karo Tuti pedhot!”

Kaya disabet kupinge Budi krungu kandhane Pak Parjo. Getihe Budi mungghah, raine abang, ketege jantung tambah rikat. Tangane nggegem gethem-gethem.

“Kurang ajar si Tarmo, apa karepe?”

Sikile Budi wiwit jumangkah ninggalake omah kuwi. Ora sida ketemu Tuti, bapakne Tuti ora ngolehake omahe ditambah. Budi ora ngerti, Tuti wis ngerti apa durung bab iki?. Budi uga ora ngerti kepriye tumanggepe Tuti marang dheweke.

“Underaning perkara ya si Tarmo. Yoh, aja takon dosa!” grenenge Budi.

Budi enggal nyengklak motore. Mesin dibengokake, kopling dicul, gas disendhal wani. Bradhat motor mlayu rikat. Budi mlayokake motore kaya wong kesurupan. Dhasare Budi pancen trampil numpak motor. Ewasemono, wong liya padha ker, milih minggir menehi dalan.

Ancasing ati mung siji, enggal ketemu Tarmo banjur ngajar bedhes kuwi entek-entekan. Motor diplayokake menyang njaban kutha. Lumebu dalan padesan sing ora di aspal tanpa nyuda bantere motor. Wong desa sing nyumurupi misuh-misuh lan memuji ala marang Budi. Naging ora dipaelu.

Metu saka desa banjur menyang bulak. Dalan ciut pating gronjal tetep ditambah kanthi rikat. Sing dijujug omah cilik ing sikiling gumuk kapur. Tekan papan sing dituju, lawange omah enggal ditendhang dening Budi. Lawang menga!

Ing njero katon ana wong telu lagi lungguhan dolanan kertu. Tanpa guneman apa-apa, Budi banjur marani salah siji saka wong kuwi. Kepelane sumiyut ngenani raine salah siji saka wong sing lagi dolanan kertu mau.

“Tarmo! Karepmu apa, he?” Budi santak.

“Mengko dhisik, Bos, iki ana apa?” Tarmo pitakon karo ngelus-elus pipine sing ketiban kepelan.

“Aja api-api ora ngerti. Kowe kandha apa karo Pak Parjo, he?”

“Pak Parjo sapa?” Tarmo takon maneh.

“Bangsat!” Budi karo arep ngrangsang Tarmo, naging wong loro liyane banjur nyekeli Budi.

“Sabar dhisik, Bos,” salah siji saka sing nyekeli Budi nyarehake.

“Ooo, sing dikarep Pak Parjo bapake Tuti, ta? Aku mung kandha yen kowe bosku,” kandhane Tarmo.

“Kowe pancen bangsat tenan. Yen kowe seneng karo Tuti, kandha wiwit biyen sadurunge aku lan Tuti sesambungan raket,” kandhane Tarmo sereng.

“Dudu bab kuwi, Bos,” Tarmo ngguyu.

“Yen dudu bab kuwi, banjur apa!”

“Yen butuh wanita, aku bisa oleh sing luwih ayu tinimbang Tuti. Sing dadi perkara, Bos, bareng kowe ketemu Tuti, sesambungan sangsaya raket, duwe niat arep omah-omah, banjur kowe duwe niat ninggalake aku sakanca.”

“Hiya, marga aku kepingin urip kaya wong lumrah. Kaya liyane. Malah yen bisa, aku uga arep ngajak kowe ninggalake panguripan kaya sing ditindakake awake dhewe saiki iki,” kandhane Budi.

“Bos ... Bos. Omong kuwi gampang, cak-cakane sing angel. Aja ngimpi sing dhuwur-dhuwur. Saiki jaman angel, lagi golek dhuwit kanthi karam wae angel, apamaneh kanthi cara kalal. Awake dhewe sis kulina oleh dhuwit kanthi gampang lan gunggung akeh. Lha kok ndadak reka-reka golek cara liya sing dalane angel kamangka durung karuwan kena dirasakake asile.”

“Mo, senajan dalane angel, nanging yen dalane bener, upama olehe mung sethithik, nang ati menahi rasa marem, tentrem. Ora kaya awake dhewe saiki, arepa nyekel dhuwit akeh, rasane ati ora tentrem marga carane oleh dhuwit ora bener.”

“Sing ora tentrem kuwi sapa. Buktime aku, Mamang, lan Giman, isih krasa tentrem kanthi cara urip kaya ngene.”

“Kuwi sakarepmu, nanging aku wis duwe tekad ninggalake panguripan kaya saiki iki.”

“Bos, aja nekad. Sasuwene iki, aku, Mamang, lan Giman manut apa sing koprentahake. Bok saiki gentenan Bos manut karo kanca-kancamu iki,” kandhane Tarmo ora kalah sereng.

“Kowe kuwi manut rak mung butuh iguh pratikelku. Sasuwene iki yen awake dhewe arep nindakake ngrampok, njambret, lan nodhong nasabah bank, sing gawe iguh aku. Kowe kabeh manut ora marga manut karo aku, nanging mung manut butuh iguhku.”

“Bos, nek Bos gelem nuruti kanca-kanca, aku sakanca tetep ngakoni yen Bos dadi bosku. Nanging yen ora, aku sing dadi bos. Mamang lan Giman mung manut apa prentahku,” kandhane Tarmo.

“Mo, aku wis duwe niat bakal nglakoni urip kaya wong-wong liyane. Urip lumrah. Tekadku kenceng, sing ngalang-alangi daksingkirake.”

“Bagus, Bos, kuwi tekad sing gedhe. Saiki aku kepengin ngerti sepira gedhene tekade bosku iki,” kandha ngono Tarmo karo kepelane sumiyut ngenani raine Budi.

Dibacutake, sikile Tarmo nggajul plakangane Budi. Budi mung bisa sambat lara marga tangane loro dicekeli Mamang lan Giman. Kepelane Tarmo sumiyut maneh ngener pulung ati.

“Culke, aku kepengin ngerti ketiyasane Bosku iki,” kandhane Tarmo.

Mamang lan Giman ngeculake cekelane. Durung jejeg Budi olehe ngadeg, Tarmo wis mencolot. Tungkake ndugang dhadha. Budi senggoyongan. Saiki Tarmo nyandhak wesi gedhene sajempol sikile wong tuwa, dawane sadhepa. Wesi kagebugake sirahe Budi. Begja Budi bisa nangkis nganggo tangane, kang njalari tangane njarem. Nanging bareng Tarmo olehe mbabitate wesine wola-wali, wusanane wola-wali ngenani awake Budi. Nalika wesi kuwi klakon nibani cengele Budi, dheweke pet-petan. Senggoyoran, Budi tiba ing amben kang ana ing kono.

Ambegane Budi wis mengkis-mengkis. Mlumah ngathang-athang ing amben kono. Tangane njrebabah. Tanpa sengaja, tangane nyenggol

barang anyes. Budi apal, kuwi laras pistol. Enggal wae pistule Tarmo kang mung diselehake ana amben amarga Tarmo ora ngira bakal ana dredah, dicandhak dening Budi lan dikokang.

Sirah pet-petan, bebarengan klawan ati kang lagi kebrongot. Pikiran wis ora bisa digunakake kanthi wening. Laras pistol dienerak dhadhane Tarmo, picu ditarik. Dhor! Tarmo mbengok banjur ambruk. Mamang lan Giman bingung, Budi ora menehi kalodhangan marang kancane loro kuwi. Dhor... dhor! Mamang lan Giman ambruk tinembus peluru.

Nanging sadurunge Giman ngemasil, tangane isih bisa rogoh-roguh barang sing sumlempit ing bangkekan ketutupan klambi. Pistol. Dhor! Budi sing wis lungguh ing ambe ketembus pelurue Giman. Budi ambruk, pelurune Giman nembus jantung. Bebarengan karo kuwi, Giman uga pedhot ambegane.

DARADASI

J. Kusumadi H.M.

Byar klekar lagi bae ngelekake mripate tangi turu. Ora perlu gebyur adus barang. Cukup pas foto (raup) bae. Mardi banjur ninggalake omah. Dudu omahe dhewe amarga bapak lan emboke klebu wong kleyang kabur kanginan kang angel dilacak asale. Nalika nom-nomane, bapak lan emboke padha dene wong ngumbara lan ora gelem bali marang asal lemah wutah getihe. Marga pancen warisane wis didhaku dening sedulur-sedulure lan dipatekake ora didumi.

Tumrap embokne Mardi kanggo apa nggondheli lemah kang mung uripe ditanduri pohung. Lemah kang dhelet-dhelet keterak ilen-ilen wedhi saka tutuke Gunung Merapi. Semono uga bapake uga mangkono. Nadyan duwe taler trah saka titising kusuma rembesing madu, nanging uga wiwit biyen ora nate nindakake pasowanan. Tembunge mung Den, laden. Den wis ora duwe papan padunungan kaya sing dha kagungan pangkat dhuwur. Nadyan tanpa sarasilah bisa apangkat Kangjeng Raden Tumenggung.

Marga Mardi anak turune wong seneng ngumbara bebasane ya kacang mangsa tinggala lanjaran utawa banyu miline nyang ngendi, tangi turu mau banjur piket ana pretelon pasar Ngasem, cedhak bakul rokok kono. Bakul rokok iku asmane Mas Run. Yen Mas Run nuju kulakan sok dititipi sedhela. Marga wis manuh becik, Mas run wis percaya yen Mardi sengara gelem njupuk dhuwit utawa pepayone rokok. Mung bae nadyan Mardi lagi umur watara sepuluh taun ya kaya kanca-kancane para *guide* cilik, wis nglecis padha udut.

Apa Mardi piket ana pretelon pasar dadi wong ngumbar tangan angon ulat, aliyas nyopet? Ora, ora, babar pisan ora. Lha ngapa ana kono? Adhang-adhang tetesing ebun. Yaiku dadi *guide* cilik. Mung yen Minggu bisa mruput adhang-adhang ing kono. Yen ora ana kono padha thenguk-thenguk ing pojok sekolahan Keputran II. Kadhang kancane loro apa telu, malah sok luwih. Paguyuban *guide* pancen becik, yen kancane ora oleh rejeki, sijine entuk banjur ngedumi kancane. Ning ya ora kabeh kaya ngono, merga bocah mono watake dhewe-dhewe. Ana sing seneng diwenahi, emoh weweh, ya ana. Ana uga sing loma. Ning

racake loma kabeh sebab dhuwit gampang anggone golek.

Pagaweyane njempol, utawa tembunge ngeterake tamu ana kraton lawas Tamansari, ana sing seneng ana sing ora. Klebu wong tuwane Mardi, sejatine ora lila yen Mardi melu-melu njempol. Karepe arep diajari nyambut gawe, gawe kasur bae kaya bapak. Nanging gandheng ongkos gawe kasur telu sing digarap telung dina kalah karo kasil *guide*-an rong jam, mula Mardi trima dadi *guide* cilik.

“Kono-kono sakarepmu, yen ora nggugu wong tuwa,” grenenge bapakne.

“Bapak ki tansah ngendika ngono bae lo, ora-orane yen aku kelut kanca, seneng domino, melu kertu lima, lan ceki.”

“Ah, saiki durung, titenana suwe-suwe mengko,”

Boten, boten Pak, kula rak tesih mlebet sekolah terus.”

Mardi mulih sekolah bubar madhang wis klepat mlayu marga diampiri Sarjo, kakangne Sarji. Yen karo Sarjo komplot, yen karo Sarji sering mungsuhan. Malah sok kerengan barang. Anehe Sarjo ora tau mbelani adhine, mung diuja sabonyoke. Yen wis dipisah, bali akur maneh.

“Ciblek...! Apa pethekku, witing tresna jalaran saka kulina.”

Karo nggawa pecut Pak Joga, ya wong tuwane Mardi nesu banget, jaja bang mawinga-winga, kadya sang Baladewa yen bramantya.

“Endi bocahku Mardi, kon metu mulih!”

Mardi ndheleleg ora wani mangsuli. Rumangsa salah awit tau kandha yen ora arep melu main domino. Domino ing kono ora mung lud-ludan gaple clorengan angus. Nanging toh-tohan dhuwit. Sejatine Mardi wis rada suwe sok dolan menyang daleme Den Mas Run mau. Nanging, lagi iki ana sing lapur karo Pak Joga.

“Cether..., cether....” Pecute Pak Joga ngenani gegere Mardi ping pindho nganti bilur. Tangane Mardi digeret dijak metu dening Pak Joga, karo dijak mulih. Pak Joga ora seneng yen anake seneng ngeceh-eceh dhuwit. Nadyan dhuwit iku kasile kringet dhewe.

“Ayo bali, awas yen tetep ana kene!”

Mardi manut dikandhani wong tuwane. Tekan ngomah banjur dicritani sing akeh-akeh dening bapakne. Kena apa ora entuk main toh-tohan. Kepekso Pak Joga ninggal gaweyane garapan kasur sing sejatine mengko sore kudu rampung, lan dijupuk sing mburuhake.

“Di, Mardi anakku, ndaksawang kowe iku bocah sing lantip. Yen aku ndeleng rapor sekolahmu, kowe iku ora bodho. Bokmu, aku, lan sedulur-sedulurmu kabeh ora padha lulus sekolahe. Tinimbang dhuwit mung kokabul-abul nggo main, luwih becik kokcelengi. Utawa kena kanggo tambah buku rak luwih becik. Bener iku dhuwit-dhuwitmu dhewe olehe ngeterake tamu ana Sumurgumuling.”

“Inggi Pak, kula kapok estu, Pak.”

“Arep dadi apa yen kowe seneng main, cilik-cilik seneng keplek, suk rak dadi maling, titenana kandhaku.”

Pak Joga miwiti ndongeng pengalamane dhek enom marang Mardi.

“Bahmu biyen wong kaje karingan. Sedulure bapakmu lima cacah. Sing loro klebu abdi dalem tebah, utawa dijenengi paranyai. Adhine bapakmu isih loro, siji wadon sijine lanang. Bapakmu biyen nyambutgawe ing sepur SJS, jurusan Semarang-Juwana-Sala. Bapakmu wong sing seneng micara, lan uga sok disambati sedulur dikon wong nglamarake yen arep padha dadi manten. Bahmu isih diajeni ing wong marga uripe pancen cukup, ora kaya bapakmu saiki. Ngertine wong-wong Pak Kasur sing nyengingis.”

Napa Bapak riyin kawon main, kok dadi mlarat?”

“Hus..., rungokke dhisik aja dipedhot critane bapakmu!”

Pak Joga nerusake critane maneh, karo klepas-klepus nyelakke udut thingwe mbako kedhu. Mau ora kober udut, wong garap kasur.

Nuju dina malem Rebo Wage, bapakmu dikongkon sedulur perlu nakokake calon panganten, menyang Kalibayem. Sandhangane bapakmu mbengkres, sarwa macak. Cara kejawen. Nganggo kalung karset, ing sak klambi surjan njero ana bandhul (jam bandhul), nganggo ali-ali komplit. Kabeh sarwa emas.

“Bapak sugih nggih riyin?” Mardi nyela maneh.

“Ora Le..., bapakmu ora sugih, mung bapakmu iku dipercaya ing wong, dadi sapa-sapa sing disilihi mesthi entuk, ora merga mbahmu barang...”

Mardi ngrungokake anggane crita bapakne maneh. Bilur-bilur sing kena pecut dening bapakne wis suda larane.

Panglamare wis ditampa, lan rombongan tamu banjur padha

rerasan. Mesthi wae wong-wong iku noleh bebarengan. Bareng weruh sing padha boncengan sepedha motor iku “bapak” lan “ibu”, sakala wong-wong iku angkuh.

“Masya Allah, kaya manten anyar wae.”

“Byuh, “ibu” olehe gandhulan kepenge “bapak” nganti kaya kelet.”

“Ayake kuwatir yen bapak tiba ing dalan iki.”

“Iya. Nek nganti tiba, ndak ditemu Ernawati, sida rampungan.”

KETEMUNE JODHO

Suprpto

Udane deres temenan. Banyune ndludag lan banjir ngebaki dalan. Riol ing pinggir dalan wis ora kuwat nadhahi ilining tirta amarga campur worsuh sangkrah ndheg-ndhegan saabreg uwuh. Esenereng ing ndhuwure wus katutup cor ewasemono lakune rodha papat, loro, yaiku mesin lan onthel kaya wis ora saguh maneh nanggulangi padheting lalu-lintas ing jaman reformasi iki.

Ing prapatan *ring road* Kenthungan, Jalan Kaliurang, ana sagrombol bocah kang umure 13—25 taunan. Putune Nabi Adam mau lagi padha ceceker golek pangupa boga kang kalal tanpa metung grimis lan pating sliwering ingon-ingonan sing lair saka Jepang. Tekade mono iki golek pangan kang kebak barokah.

Bocah-bocah padha ambyur rebut dhupung nyedhaki mobil lan sepedha motor kang lagi ngenteni ijone traffict light. Semono uga ora keru gumregahe Narti, bocah wadon kang mantele biru klawu nyedhak nasabahe kanthi tetembungan manis manuhara sajak ngemu daya....

“Ngersakaken waosan? tabloid, majalah, koran sore? Mangga, mangga Tuan, pawartane nges...”

“Pira Mbak regane Kompas?”

“Rp1.500,00.” Semaure bocah kuning lan gingsul untune iku.

“Wis sore kok Rp1.500,00?”

“Nggih pun, Rp1.000,00 kemawon.”

Sejatine pangayange ku mung kepengin rada suwe bisa nyawang bocah kuwi. Suwarane kok ndhodhok kori sajeroning benteng kang angkuh. Lha mbok dheweke nawakake Rp3.000,00,- bakal didhuwiti tanpa disusuki. Iklas. Tumempuking panyawang durung rampung, ambyar ... katundhung lampu ijo. Katambah panjeriting klakson, anyel, nggrundel atine, lagi arep manggakake Bethari Ratih wae kok ewa. Sumpeg, anyel dadi siji. Badhar temenan rejeki kang katampa dening Narti. Rumangsa rejekine kanca ditampel mula kancane mrinani.

“Asem tenan, wong iki,” pisuhe Tono.

“Dupeh duwe mobil, that-thit-thut,” panyaruwene si Glontor.

“Ora galak-galak ta, Kang, karo wong golek pangan ing ndalan. Arepa dodol dluwang aku ki ya nawakake bandhamu. Dheweke iku rak makelar lemah kondhang. Bisane sugih iku rak ya sregep pasang iklan sing ditawakake awake dhewe iki.” Pangundhamanane Mamat rada ilmiah.

“Ya aja ngono ta, Mas Mat!”

“Ya ben wong pancen dheweke ya bener,” sumaure Narti ngrerepa.

“Awake dhewe ya mung adhang-adhang tetesing bun.”

“Tetes bun kepiye, Nar? Lha wong aku klebus kabeh kaya ngene.”

“Ning rak ra klebus ta barangmu?” Panggodhane Sidin saka kiwane Narti.

“Kowe kuwi, Din sekolahmu...” Panyambunge Tarno rada kadhemen.

“Mula omonganmu plesat-pleset, pletra-pletre. Ora mokal lha wong dhosene wae ‘Prof. Warmoto’.”

“Aja salah tanpa kajeron panggraita, sing dakener iku barang sing saiki kok kekep anget rangkep plastik lima iku.” Pangendhane Sidin kang malah ndadekake ger lan saya rumaketing paseduluran.

Ya kaya mangkono gojegane para loper koran mau. Wong kang ora nate krungu, apamaneh rada kemresik, ndadekake githoke mengkorog lan prindang-prinding. Ra ngertia sejatine tumindake sega bosok neng kebonan. Aksi reaksi ngengetake wae wegah. Kamangka dheweke iku luwih blong makani wedhus balape nganggo iwak ati tinimbang menehi sega bungkus lawuh sambel trasi.

Perkumpulan Pengecer Loper Koran kang kasingkat PLK ing kubengan Yogyakarta pancen pantes tiniru. Narti bocah kang ora sembarangan. Iguhe, pikirane lantip. Cita-citane luhur. Apamaneh saiki dheweke entuk mitra kang kembar idham-idhamane, yaiku si Mamat. Dadi kaya tumbu oleh tutup.

Kanca-kancane diimpun, diwajibake ngisi kas. Dhuwit kang

kinumpul iku dibalekake maneh marang para anggotane kanthi simpan pinjam. Perkumpulane bisa disawang. Pamarintah Reformasi lumantar Menteri Koperasi uga paring pambiyantu kang wujud modhal. Para anggota kang durung tamat sekolah SLTP diwajibake mlebu sekolah SLTP Terbuka. Pancen idham-idhamane iku perkumpulan iku luhur banget. Senadyan dadi PLK, nanging yen bisa ing tembene dadia wong kang nduweni kalodhangan lungguh kursi dadi aparat, pejabat, utawa apa wae waton manpaat. Uga saben wulan dianakake temu anggota. Ya ing kalodhangan iku aparat Kepolisian, Dinas Sosial, P dan K uga saka Kesehatan ambyuk nyawiji nggedhekake ati. Iku kabeh ora liya amarga iguh pertikel lan kekompakane para anggota lan pengurus. Ya ing kono iku kaprigelane Narti lan Mamat diuji temenan. Dhasar bendhaharane ayu, jujur, lan Lan ketuane mahasiswa pinilih Jurusan Sosiatri. Pokoke tlaten.

Jam 16.00 udane wis tingkas ing desa Gabugan Turi kang gesik, pancen ricig lan resik. Priyantune padha guyub rukun tan ana kang cecengilan. Jan blas ora ana bedane ngisor lan dhuwur. Ora ana kang gumedhe lan kang rumangsa kepidak. Kuwi kabeh ora luput saka 'pembinaane' Aparat Terkait lan masyarakat ing kono. Dhasar desa gudhang salak, apamaneh rega salak rada lumayan mula ora mokal akeh sedulur omahe resegi nanging antene 'wajan' njenggarang ing awang-awang ora bisa dietung.

Pak Dada asmane kang jangkep Widada, nanging masarakat wis padha ngaturi ya cukup rong wanda mau. Priyayine semanak, grapyak tur enthengan. Tokoh 'penggerak' iki pancen luar biasa prasaja nanging penggalihane lantip. Nganti Yu Jem sing bakul janganan wae wani ngendheg kendharaane ing ndalan saperlu nunut. Kang Bejo sing anggota Laras Madya kae uga. Uga ora wigah-wigih ngaturi undhangan latihan. Apamaneh Kang Jimun kang nglatih klenengan kae tepung raket banget. Wis ta, pokoke senjata Dada iku wong neneka, nanging wis dianggep sedulur sinara wadi.

Tekan ngomah Dada ora lali nggebyur kancane kang setya tuhu

anglarapake ing saindhenging tlatah Yogya lan sakubenge. Kincling resik menges-menges. Dipupuri dhewe, diandhuki dhewe, uga dibukaki dhewe. Nganti para kenya kiwa tengene padha pating cekikik sajake meri. Nanging Widada mbegegeg ugeg-ugeg. Gununge es ora bisa ambrol sanajan wong tuwane wis njurung marang dheweke.

“Cukup semene wae ta, le, anggonmu seneng jaka. Saiki wis diniyati milih sisihan kanggo uripmu, lan kanggo nyambung sejarahmu,” mangkono kandhane ibune yen pinuju Dada sowan daleme wong tuwane ing sakidule Candhi Mendhut.

“Saiki wis jam pira?” Dada namatake candraning kala.

“Jam 00.00,” wangsulane Tarman kang ngancani ndelok wayang ing TV.

“Mripatku kok saya amba, pikiranku saya ndadra. Wah...wah...heeh...heh,” muni mangkono karo ngebrukake awak ing kursi ukire.

“Ana apa ta, Mas...?”

“Sajake aku masuk anggi,,” wangsulane Dada goroh.

“Kula keroki nggih, Mas?” muni mangkono Tarman kaya ora wigih-wigih. Dada dikeroki. Ya mbuh kepiye nyatane ya rada semburat.

“Wis Mas, saiki diagem ngaso wae, nggone ndeleng wayang stop.” Muni mangkono Tarman mateni TV terus kluyur-kluyur mlebu kamar karo muni, “Wis ta, Mas prayogane panjenengan iku golek ...ngesakake. Yen, ngeroki aku tanggung jos bisa Mas. Nanging yen luwih enak tinimbang kerokan aku ra saguh Mas. Aku ora bisa.” Banyolane Tarman jan rada kewanen. Biasane gojeg ngono kuwi Dada terus pasang ulat. Ning saiki kok ora.

Wengi iku katon sepi nyenyet. Sing keprungu swarane walang angkup, walang kopa, jengkerik, lan orong-orong. Kuwi kabeh padha nyanyi caos lelipur marang jaka kang lagi nandhang wuyung iku. Dheweke kelingan gawang-gawang swarane Narti sing empuk ancles nujes ati. Pawakane padhet weweg, kulite nemu giring, lan sopane anggone nawakake koran. Apa maneh sorot mripate kang ngalahake mata macam gawe gemregele konsentrasine Dada. Pokoke kabeh mau mlebu kuping kiwa tumunjem ing ati, kaudal metu kabeh kang awujudake lelamunan kang adoh.

Dada ing nalika isih mahasiswa wis nate kewirangan ditampik mentah-mentah dening adhik kelase lan digawe wirang. Ewa semono dheweke ora nglokro semangat kuliahe, nanging malah dadi pamecut. Semono uga nalikane 12 taun kepungkur diblenjani dening pacare kang saiki dadi bojone kancane dhewe. Jan babar blas ora duwe rasa kepiye lan kepiye. Nanging saiki wis kena pengapesane. Bareng dilirik Narti gara-gara ditawari koran wae jugrug betenge. Gemregel, ngogel-ogel.

Wis sesasi mlaku. Dhosen kang puyeng iku ora nglalekake metu Jalan Kaliurang. Dijereng mripate, dirindhikake kendharakane. Ewa semono durung kepethuk kang dijenen. Dheweke arep takon marang kanca-kancane. Ewa semono ora tekan, isin sajake.

Saka kulon mangetan. Ing jalan Kolombo ana sawijining kijang alon-alon menggok manengen ngliwati gang Nusa Indah ing Samirana, yaiku mapane kenya lencir kuning gingsul tur merak ati kang kebak prestasi. Nalikane ing tikungan dumadakan pres, glodag, gremyang.

"Adhuh, adhuh sikilku, tanganku." Siti sambat nyekeli sikile sing godras getih, lan tangane babak-babak.

"Piye kowe ki, adhuh, piye Ki mau, kowe ing ndalan gojeg, stangku nyenggol stangmu." Peni rekane mbuwang lan ngendhani kedadeyan.

"Wis, Mbak, cepet tangi. Sajake ora pati lara wong anggne nggapruk rindhik." Panyaruwene Widada sajak ngarih-arikh karo mbopong bocah 9 taun iku mlebu kendharaane.

Arepa kaya ngapa wae ya kudu tanggung jawab, lho Pak!" Srengole Kang Karja karo mlongok saka cendhela, agean nyedhaki.

"Dicathet, nomor Polisine AB 1400!" Pangakone Kang Budi marang Si Gendhut.

"Ra sah kuwatir, kae dhekanku." Sambunge Gendhut rada mbela dhosene.

"Sampun para sedherek lare menika kula bekta dhateng rumah sakit Pant Rapih." Omong mangkono Dada kanthi wicaksana lan sopan. Kendharaan iku ninggalake papan ing kono. Creg hereng-hereng....

Guru tari kreasi baru sore iku kepengin golek seger-seger. Awake krasa rada kepiye ngono lho. Kaya ana barang kang ilang ning... embuh lah. Atine sajak goreh....

“Menyang ngendi, Mbak?” Takone Sidin kang lagi wae bali loper. Klinton-klinton, ing Kreasi Mudha. Toko buah pinggir dalam saka pakumpulane para mudha-mudhi Samirono.

“Golek pelem pencit pa, Mbak Nar?”

“Ya embuh golekan apa mengko sak entuke. Sesuk dakkabari rasane,” sambunge Narti ora kurang akal, karo nyetater kendharaane.

“Ko sik, ana kabar penting. Meh lali aku. “ Sidin setengah nggondheli.

“Entis, wae jan piye ta aku kok malah gugup?”

“Ana apa ta sajak kaya ana sing penting. Arep nitipake layang saka mbah Beja sing bandhot tuwa kae, pa?” Narti dhisiki rembuge.

“Ora, ora dheweke wis kapok tenan. Ora bakal klejangan maneh karo kembang kampus ISI,” Sidin ngumbulake Narti.

“Siti, Siti... tabrakan karo rodha papat ing pratelon kene.”

“Ha, piye? Adhuh, adhuh kok ra mau-mau. Saiki neng ngendi lan kepriye kahanane?” Pangoyake Narti wis ra sabar nggrontol wutah. Ora mokal amarga Siti iku saliyané muride ya isih keprenah sadulure dhewe.

“Gawat darurat Panti Rapih,” panyaute si Gendhut.

Sampun nggih, kula tututane...,” muni ngonog Narti mbandhangake motore.

Ora kocap. Narti lali arep tuku seger-seger. Malah saya klenger thenger-thenger. Peem kecut ra kepikir. Ilang kemecere. Bareng tekan kamar darurat dhadhane kenya iku kaya ambrol-ambrola. Jan kadya kadhodhog alugara. Getihe mandheg greg lan pucet kadya kapuk diwusoni.

“Aku njaluk ngapura, Dhik. Aku salah. Ngapa ta kok iki mau ndadak arep menyang daleme Pak Sodik barang?” Dada katon getun banget. Dheweke ingah-ingih kaya wong pesakitan kecekel polisi.

“Inggih... inggih mboten dados menapa.” Semaure Narti rada nggedhekake atine Dada. Si Narti sajane, glagopen iku sak keplasan kelingan ing Prapatan Kaliurang rong sasi kepungkur. Dheweke ora lali amarga saka brengos lan andheng-andhenge. Nalikane dheweke nawakake koran kang cunthel mbiyen.

“Menika sinten, Dhik?” Ngendika mangkono agawe dheg-dhegan keka-rone.

Lare ingkang ndherek gladhen tari ing panggenan kula..." Narti blaka suta. Brel banyu bening tumetes ing pangarasan kang rada semburat iku. Dhosen iku maah saya greng andulu kenya kang tindak-tanduke nyubles jantunge iku. Kanggo mbuwang swasana kaku iku Dada nggojegi.

Menawi mekaten kaleresan, kula badhe ndhaftaraken dados muridipun," sambunge Dada pringas-pringis.

"Mboten, Pak...", semasure Narti rada kandheg ing gulu.

Lagi tekan semono anggone rembugan, saka njero kamar ana swara ngundang Dada. Sing diundang gragapan lan Narti semranthal ndhisiki. Siti metu saka kamar pangobatan katon diperban tangan lan kempole. Narti ngekep ngruket lan sesenggrukan.

"Wis, wis Mbak ora apa-apa, mung babak-babak. Lan wis diobati," pangerih-erihe perawat kang supel iku.

"Menika resepipun, Pak Wid," perawat mau ngajeni banget? ora ah, cebol kok nggayuh lintang."

"Mangga, Mbak tumuju ing mobil menika, kula parkir ngandhap pelem menika!" Dada ngomong mangkono kaya-kaya arep nggandheng loro-lorone. Nggandheng Siti amarga ngesakake, nggandheng Narti rumangsa jan ra kuwat....

Mobil iku wis ninggalake rumh sakit. Gleser-gleser tumuju menyang Deresan. Dada atine rada dheg-dhegan. Mengko gek ditempling karo bapake? Dheweke nggambarake tangise ibune Siti lan ngentha-entha gendame bapake. Muga-muga Gusti paring pitulungan. Dheweke digebug ditendhang arep manut wae, waton babak belure diborehi Bu Guru Tari mau, dheweke eklas. Malah-malah arep dipasrahake sajiwa ragane.

Daleme Pak Andhi pancen katon asri. Edi, ora katon mewah, ning artistik lan antik. Bab iku ora mokal amarga wong tuwane Siti iku dhosen Teknik Sipil. Pak Andhi dhosen UGM dene Bu Andhi dhosen UII. Mobil kang ngusung Siti wis tekan. Saiba kagete meruhi tamu kang nggandheng putrane.

"Assalamu'alaikum, "uluk salame tamune.

"Wa'alaikumsalam, sumaure Pak Dhekan Teknik iku rada fasih. Wong loro lanang iku padha salaman lan rangkulan. Sajake wis sauntara

ora kepethuk lan wis saka akrabe.

“Pak Wid, manga, manga.”

“Nyuwun pangapunten Pak, dalah Bu Andhi. Kula ingkang damel cilaka putra panjenengan!

Anu Pak, aku sing nabrak, dede tiyang niku, wau kula gojeg kalih Peni saengga setange kesenggol. Setanku terus broug, breg!” Matur mangkono Siti terus prembik-prembik. Karepa mono mbelo tamune.

“Nyuwun pangapunten, Pak Wid, basane lare samenika....”

“Mboten menapa-menapa kok, Mbak, kantenan lare.”

Ingkang baken sedayanipun sampun sae, menika alangan.”

“Mekaten lho, Dhik Wid, rekanipun kangge ngisi wekdal saben dinten Ahad piyambakipun kula lesaken tari ing panggenanipun keponakan kula. Supados mboten namung pinter pelajaran Ebtanas kemawon.”

“Kasinggihan mekaten, Pak Wid.” Pak Adhi nambah rembug.

“Lan ngiras-ngirus nglestarekaken kagunan”. Wong loro semaur bareng kaya kaum.

“Injih sae...,” ujure Dada, lan tuan rumah mau gumuyu bareng.

Lagi tekan semono anggane rembugan ketungka suara sepedha motor dhug-dhug pet. Mandheg greg. Bu Yuni agean matu lan ngisaratake supaya bocah wadon kang teka mau liwat longkangan tumuju ing pawon.

“Sore-sore kok kadingaren mrene ta, Nar.”

“Aku ki rak kaget ta Bu Lik, wong mau nabrak Siti.”

“Sst, aja seru-seru, mengko mundhak krungu.”

“Kae ki kancane Bapake lan aku manawa penataran.”

“Ooo....”

Lagi ngobrol tekan semono Narti didhawuhi ngetokake unjukan lan nyamikan. Narti salugu prasaja. Klambine blus kembang-kembang lan roke polos putih. Rambute diklabang saya tambah lugas lan ayune. Dada tratap maneh. Sing diwaspadakake dudu wedange nanging... Aluse, resike, menges-menges rambute lan untune kang gingsul ndudut ati lanange.

“Mangga, Dhik Wid, diunjuk. Sak wontenipun.”

“Dhekan ki rak ning Kehutan, ning saiki ning kene....” Pak Andhi melu ngguyoni.

“Klabakan ya, Mbak Yu?” Sambunge Dada.

"Piye ta, Dhik, sajake isih adoh pa...?" Gojege Pak Andhi maneh.

"Wah, yen kula pados ingkang dolanan godhong nika, Mas,"
Widada nyaut. Sajak ngerti Narti ngelus-ngelus Lidhah buaya.

Krungu rembug kang mangkono mau Narti srunthul mlebu ngomah. Tamune saya suwe saya gayeng muyeg. Nanging sedhela-sedhela ana tetembungan rada serius. Narti sajake ya kepengin nguping. Kethemeg-kethemeg nguping saka njero kamar kerjane Bulike. Mua krungu lan cetha sing diandharake ing ruang tamu iku.

"Ayo, Dhik, didhahar. Iki kripik gaweyane Narti mau esuk, lho."

"Mangga diicipi." Pak Andhi nrambuli.

"Wadhuh-wadhuh gurih saestu, jan cocog-cocog." Widada ngoceh. Sing krungu saya mbrabak praupane amarga entuk pangalembana.

"Lha kira-kira kepriye?" Bu Yuni ngoko.

"Piye ta, Mas Jan-jane?"

"Kepiye piye aku wong tuw ra mudheng," Pak Andhi nambong.

"Aku tak matur ya, Mas lan Mbak."

"Wis saiki ora susah-susah basan-basanan. Wektu saiki leh ngomong blak lan cetha. Kaya nalikane awake dhewe isih kuliah mbiyen,"
Bu Andhi mblbari dalan.

"Aku mbok...!"

"Mbok kepiye maneh!" Pak Andhi ngulur wektu.

"Mbok ditepungake karo Dhik Narti!" Krungu mangkono Narti prembang-prembeng lohe. Mripate abang. Lagi tekan semono Bu Like Nimbali.

"Nar, Narti...." Sing diundang meneng wae enthok-ethok ora krungu. Amarga upama diundang sepisan semaur, mesthi wong mau padha kaget jalaran Narti nguping kira-kira mung setengah meter, mung keletan kaca lan gorden.

"Dalem, Bu Lik," Narti nyedhaki katon isin banget.

"Lungguh kene, Ndhuk!" Bu Yuni akon marang keponakane.

"Pak Widada iki ngajak tetepungan karo kowe."

Genahe ngene Narti...." Pak Adhi kandheg.

Mekaten nggih mbak Nar, kula kepengin tetepungan kaliyan Panjenengan." Ngendikan semono Dada ngulungake tangane ngajak

putra daerah. Anak kula ingkang kuliah wonten Fakultas Pertanian sampun lulus, lajeng putranipun Pak Sekdes ugi Sarjana Ekonomi. Menapa ingkang dipunsumelangaken? Sedaya rak warga kita, sampun ngertos aten-atene.” Ora ketriwal, Kades Noto mesem.

Para warga manthuk-manthuk kadidene antuk dalan padhang. Kaya Kresna nuturi Pandhawa, siji wae ora ana kang nduwa.

“Matur nuwun, Pak Kades!” kanggo nuduhake panuwune, investor nyaketi Kades Noto. Ngajak salaman, kenceng. Kabeh iku karena esem. Hebat!

“Pancen nge-tooop!!!” Ora ana kang ora ngalem eseme Noto Wiguna.

Krana Noto Wiguna pabrik enggal ana. Krana Noto Wiguna para warga saiyeg saekapraya. Noto Wiguna kasusra, lan tansaya kasusra kondhang kaonang-onang kalane ing kalawarti mbabar perkara wigati:

Esem Maut

Merga eseme, Noto Wiguna, Kades Arumsari, kasil mbliuthuk warga, mrawasa para wanodya, sukses Kolusi, Korupsi, lan Nepotisme. Miturut sumber kang bisa dipercaya, esem maut kasebut ora adoh sangkane, nanging kudu wegig panggemblenge.

(Bud)

“Ah, geneya aku lali ora mesem marang Budi?” Kades Noto nanggapi. “Wartawan tengik!” pisuhe sinartan esem. Kecut!!!

Ngayogya, September 1998

Kanggo kang duwe 17 September, esem iku apa mung dudu saweneh tatu?

ESEM

Kenya Giriseta

Kuncine mung siji, esem. Ana ngendi wae, ing kahanan kang embuh kepriye, aji siji iki tansah dicakke. Kasunyatan, marem asile.

Sakawit ceblok mapan ing desa Arumsari, esem pait madu iku bribik ngresepake pandulu. Terus lan saya mekar, wusana nadyan wong anyar enggal dadi kondhang. Noto Wiguna jenenge, endi wonge kang ora tepung priyayine. Ora ana.

“Panggesangan menika rak boten ajeg, Pak. Wonten undha-usukipun, sedhik gumbira gilir gumantos. Nanging menawi kula tingali, Bapak boten nate sungkawa.” Ora mung siji loro kang kawetu takon, penging ngerti resepe Pak Noto.

“Kabeh iku rak gumantung ing ati. Seneng susah gumantung karep. Bisa disetel. Lha yen dituruti, karepe wong iku ora ana enteke. Nanging yen nrima, wis ta, kabagyan iku ora ana asate.”

Ajeg iku wangsulane. Kang krungu adate manthuk-manthuk kaya iya-iyaa. Kanggo nglakoni, angel kang mesthi.

Kagawa saka bebudene kang tansah nglegakake sapa wae, ora mokal kalane Arumsari duwe gawe Pilkades, tanpa nganggo andum dhuwit lan beras, wis sinengkuyung sinubya-subya tangga teparo supaya nyalonake.

“Rakyat wis jeleh nyawang kahanan. Butuh reformasi. Ing weteng wis muneg-muneg kudu mutah, dijejeli samubarang kang ora dikarepake. Rakyat dudu boneka, dudu wayang kang mung manut obahing dhalang!”

“Wong cilik kang wis bodho aja terus digoblogake. Aja mung dianggep lempung kepanjangan nyawa.”

“Jenenge wae uwong, ya kudu diuwongake!”

“Iya, kene kang ngregiyuk rekasa, dhuwuran kang mung kari ongang-onggang, ngedhangkrang, mangan kringete wong sapirang-pirang.”

Enom tuwa lan ora sithik warga kang nyuntakake panguneg-unege marang Noto Wiguna.

Kanthi manthuk-manthuk kebak esem, Noto Wiguna migatekake. Dalane swara iku mung siji, dene kuping loro, kiwa tengen. Mula kanggone Noto, luwih becik akeh ngrungokake tinimbang ngecibris ngudhal ukara.

Tibaning ngendhon, sinengkuyung sakehing warga Noto Wiguna sinengkakake ngaluhur dadi tetungguling desa. Dadi Kades, Kepala Desa Arumsari.

Arumsari tansaya ngambar. Ora ana pletheking lambe kang ora ngalem Noto Wiguna. Bisa ngrangkani, bisa manjing ajur ajeg mring warga. Wiwit bocah cilik tumeka wong tuwa, wiwit buruh kasar tumeka wong kantor, kabeh padha sujud mring kades anyar.

Sepisan maneh, kuncine mung esem.

“Ngertiya yen Pak Noto iku jempolan kaya ngono, rak wis biyen-biyen dipilih dadi kades, ya?” Gumremenge Parjan kalane bali saka bale desa, rampung lapor lan njaluk wewarah anggane dredah karo Drajad bab lemah.

“Iya. Wah, saiki ngene wae!” Drajad kang jejer ing sandhinge, bareng nepaki dalan rumangsa nemu gagasan mirunggan.” Usul marang Pak Kades supaya memasarakake esem lan meng-esem-kan masarakat Arumsari. Sip ta?”

Parjan banget sarujuk. Kaluwih ing krisis ekonomi kang tansaya kritis iki, kudu akeh esem supaya rasa lan pikir ora gampang kebrongot kahanan.

Rembug gilig, kang sakawit mung wujud rasan-rasan wusana diunggahake tekan erte, kadus, lan gonge dadi agenda rapat ing bale desa. Kabeh nyarujuki, ing tanggal 17 September procot, lair slogan ESEM, kanthi babaran Esem Sarana Endahing Memitran.

Ngedab-edabi. Ora nganti patlikur jam, Arumsari kadidene malik grembyang. Kang padatan asring tinemu rai mbethuthut merga kekeselen ngoyak butuh jejeging kendhil, malih seger sumringah sajak mentas tanpa nugraha. Kaya kang wis diwelingake Noto Wiguna, gumantung ing rasa.

Minangka tetungguling desa, Kades Noto rumangsa mongkog. Apa kang sasuwene iki dicakke katon ana asile. Kanyatan, esem iku aji kang pilih tandhing. Nanging yen rakyat padha melu nindakake, apa ya pas anggane? Ya yen padha trep anggane nggunakake, yen nalisir? Apa ora mbebayani? Kurang bejane dheweke kang kasungguh minangka

cucuke. Ing kamangka, eseme dhewe sok ngglendra-ngglendre. Salin slaga.

Pikiran-pikiran mangkene iki kang tansah ngreridu batine Noto Wiguna sawise Arumsari ngepyakake slogan ESEM. Padha tembungé, nanging beda kulit bisa beda anggit. Esemé para warga apa padha eseme Noto Wiguna?

Noto Wiguna judheg. Nanging kegawa priyayi wicaksana, kabèh mau sinamun ing samudana. Gumantung sing nyetel. Sakehing gronjalaning ati, binabar sumringah ing wadana. Esemé tetep mekar kalane temu pawongan, bathuk njengerut kalane dheleg-dheleg ijen.

“Pak Kades ..., Pak Kades! Kula boten narimakake! Nyuwun pengadilan!”

Kesaru tekane warga kang tanpa sabawa, Noto Wiguna kang lagi ngudhal, ngulur lan nintingi rasa lan pikire ing ruang kerjane gragapan, gurawalan mrepegi.

“Eh..., eh! Pak Pardi. Ana apa?”

“Anu, Pak! Pokoke kula boten trima. Kebeset rai kula! Merga slogan ESEM niku, bebarayan kula dadi buprah!”

Kaya kena gendam, Pak Noto malah njegreg, ora mudheng. “Kene..., kene, lungguh dhisik! Sing sareh!” Tamune kang teka nggawa ati bengkah mrengangah diacarani lenggah.

“Ngaten Pak Kades! Saploke slogan ESEM niku, Budi, wartawan sing rambute gondrong nika, asring mesam-mesem kalih bojo kula. E, lha kok nggih ditanggapi. Tiyang kalih asring esem-eseman. Dangu-dangu boten mung lambe thok. Bangeten ta, niku?”

Kades Noto Wiguna unjal napas. Apa kang disumelangake temen wis dadi kasunyatan. Ngene iki yen slogan utawa aturan kang tanpa katrangan gamblang. Saben pawongan duwe pangerten dhewe-dhewe.

“Pripun, Pak? Yen gembreget, kula obong omahe Budi!”

“E, lha kok salah weweng. Kena krisis ekonomi, ning aja krisis moral!” Noto Wiguna mesem. “Saiki ngene wae, tinimbang mengko dadi ribut lan keprungu liyan, sisihanmu ajaken mrene, semono uga Budi daktimbalane. Wis ta, aku mengko sing mutusi. Tanggung beres!”

Perkara esem, kanyatan ora mandheg ing perkara sisihane Pardi lan Budi. Pindhane jamur ing mangsa rendheng, pating brubul kana-kene

angel tangguhe. Nanging dudu Noto Wiguna yen ora bisa ngrampungake Kanthi eseme, Noto Wiguna pancen thock cerr! Ora mindhon gaweni.

Arumsari tansaya ngambar. Dudu Kades kang amem saka perkarane warga kang sinebut pethingan, nanging kang kuwawa ngadhepi sandhungan pinangka piwulang. Karana iku Arumsari antuk kapercayan saka kabupaten kang nampa proyek nasional. Pabrik tenun, slaras klawan aset kang ana.

“Pak Kades, kadospundi menika? Warga ingkang nggadahi sabin kidul tanggul menika, owel ngulungaken sitinipun, kamangka ganti rugi sampun murwat!” Palapurane investor marang Kades Noto kalane wis siap samudayane.

“Sampun Pak, sampun kapenggalih awrat. Perkawis menika kula ingkang badhe ngreripih warga. Sejatospun, menawi kita menika saged ngepek ati, sedaya saged dipunprantasi.”

Pra gantalan wektu, Kades Noto nglumpukake warga ing pendhapa bale desa sinambi ngrahabi pisang goreng lan nagasari. Manget-manget, nanging ngedhem pikir.

“Sadherek sedaya, kemajengan menika boten badhe lumampah tanpa pembangunan. Pembangunan wonten nedahaken menawi kita majeng. Dados, yen kita boten nyengkuyung ateges boten kepengin majeng!” Kades Noto miwiti sesorah.

“Kula menika sarujuk, Pak! Nanging sawah kula mung sapatok, yen kula ulungke terus priipun mangane simah lan anak kula?” panyaute Pak Wongso.

“Nggih, Pak, mangke wong kitha terus mriki! Lha sami mawon!” kandhane Paiman ora kalah sora.

Kades Noto mesem. “Ngaten nggih para sedherek, ati saged panas nanging pikir kedah sumeleh. Cobi ta dipunpenggalih, nadyan kita menika tetanen kasunyatan taksih nyuwun sewu, kacingkrangan. Panen asring gagal, rabuk awis, kepara taksih tadhah udan. Lha yen wonten pabrik, kita kantun makarya, para nem-neman ingkang dhateng kitha saged wangsul dhateng dhusun. Menapa boten ateges kita malah saged kumpul sedulur?”

Cep klakep, ora ana kang cemuwit. Kades Noto mbacutake. “Perkawis tiyang kitha, ampun sumelang. Pabrik menika *mengutamakan*

salaman. Kanthi rada isin lan pengarep-arep, Narti nanggapi ngulungake
angane lan mesem ngujiwat. Pak Andhi sekaliyan tanggap ing sasmita.
Kanthi sineksen binarung swara azan....

KEBAK PENGAREP-AREP

Sumirah

Katon Weny nuntun sepedha motor saka garasi. Wektu kuwi Weny pancen arep lunga. Dheweke wis janji karo Hendy menawa esuk kuwi arep bareng-bareng ndhaftarake ana ing IKIP. Sawise nyetater motore, alon-alon Weny nglakokake motore tumuju kose Hendy.

Weny alon-alon nuntun motore mlebu ing pekarangan kang ora pati jembar. Omah cilik iku katon sepi. Alon-alon Weny ndhodhog lawang sepisan, pindho, ping telu, ora ana wangsulane. Weny nothok lawang sepisan maneh. Saka njero krungu swara srandhal kang diseret alon. Ora let suwe lawang banjur dibukak, katon wanita kang yuswane kurang luwih pitung puluhan taun. Wanita iku mandeng Weny kanthi tajem. Bareng dipandeng kaya mangkono iku mau Weny dadi ora kepenak pikire.

“Menapa Hendy wonten, Bu?” pitakone Weny alus.

Wanita sepuh iku ora liya ibu kos kang dienggoni Hendy banjur mangsuli.

“Anu, Nak, iki apa kancane Hendy?”

“Inggih, Bu! Kula menika kancanipun Hendy.”

“Yen ora kleru apa sliramu iku sing jenenge Weny, pa?”

“Leres, Bu!”

“Sedhela ya, Nak, dakjupukake pesenane Hendy.”

“Sejatosipun Hendy menika wonten pundi ta, Bu?”

“Sejatine Hendy iku rak mulih ana ndesa asale kana. Wingi sore dheweke entuk layang saka ibune, menawa ibune gerah dheweke supaya enggal mulih.”

“Menapa wonten perkawis sanes ingkang penting, Bu?” pitakone Weny maneh.

“Aku ora ngerti, Nak. Nanging iki aku dititipi layang kanggo sliramu.”

Weny nampani layang kanthi praupan kang abang branang katon mangkel banget atine karo Hendy kaya ora kena diampet anggone mangkel. Ironing batin, kena apa Hendy menehi surat wae kok ora gelem adu arep ngomong dhewe karo aku? Ndadak ditipake ibu kos barang

njur karepe wae piye? Yen ngene iki rak ya ngaco acara, ta? Wis pokoke aku arep nusul Hendy.

Gandheng wis rada sauntara, Weny nyuwun pamit bali kanthi rasa kuciwa. Weny banjur mulih. Sawise tekan ngomah Weny mlebu kamare. Layang kang wiwit mau disimpen ana tase dibukak alon-alon.

"Wah, apa ya isine layang iki aku kok rada dheg-dhegan lan ora tenang pikirku. Mengko gek Hendy nesu karo aku." Layang banjur diwaca, "O, Hendy ora sida ndhaftarake ana IKIP, ta? Dadi dibatalake? Mulane ora wani omong dhewe karo aku menehi layang wae ndadak ditipake ibu kos. Adhuh, ibune gerah, ta?"

Jroning ati Weny duwe tekat arep nusul Hendy menyang ndesane, kepengin ketemu lan njaluk keterangan sing sajelas-jelase.

Pancen antarane Weny lan Hendy wis suwe anggone kekancan, nanging Weny sepisan wae durung tau dolan ana omahe Hendy. Dadi akrabe ya mung ana kos-kosan wae.

Panggresaha Weny, "Aku iki ya kebangeten wis kekancan suwe kok ya nganti tekan seprene durung ngerti omahe Hendy. Mula kebeneran banget kanthi layang iki aku bakal ngerti omahe Hendy senajan ta aku kudu takon-takon."

Telung dina candhake tenan Hendy mbatalake kekarepane. Hendy kepengin mulih. Tekan ngarep omah, Hendy jumangkah alon-alon mlebu plataran sajak ora kepenak atine. Hendy mandheg ana ing ngarep lawang lan banjur thothok lawang ora ana wangsulan. Swasana isih sepi ora ana apa-apa. Alon-alon Hendy mbukak lawang kang ora dikunci.

"Asalamualaikum," pambengoke Hendy.

"Waalaiikumsalam." swara alon keprungu saka peturone ibune.

Hendy mlaku sajak kesusu tumuju peturone ibune kang lagi sareyan. Ibune Hendy katon sepuh banget, kuru, mripate cekung, praupane pucet.

"Tbuuuu ...!" pambengoke Hendy karo ngruket ibune.

"Anakku, Hendy," ngono swara kang kawetu ana lambe kang kedher iku. Handy banjur lungguh ana peturone ibune.

"Tbu gerah menapa?"

“Ora Hen, ibu mung kekeselen wae, kok.” Kandhane maneh kanthi swara kang alus.

“Hasdi lan Nining wonten pundi, Bu?”

“Adhi-adhimu kae yen dolan rak ora ngerti wayah lan nggugu karepe dhewe kok Hen.”

“Bu, rayi-rayi kula sedaya rak sami minggah kelas, ta?”

“Ya kabeh padha munggah kelas lan bijine ya maremake, nanging sasi-sasi iki kerep telat anggone bayar BP-3.” Panggresahé ibune alon, kebak panandang kang abot banget. Hendy mesakake banget weruh ibune kaya ngono kuwi.

“Bu, kula boten wangsul wonten kitha.”

“Banjur kowe arep ngapa ana ngomah kene?”

“Kula badhe ngrencangi ibu pados arta kangge ragat sekolah rayi-rayi kula. Gandheng kula sampun rumaos ageng, kula badhe ngrencangi Ibu ndherek tanggel jawab bab ragat sekolahipun Hasdi lan Nining. Dados Ibu boten perlu sisah lan kuwatir boten saget bayar BP-3-ne Hasdi kaliyan Nining.”

Ibune Hendy kedher lambene, mripat kaca-kaca, trenyuh banget dene anake gedhe lelabuhane marang wong tuwa. Kanthi ati kang mongkok, ibune banjur ngelus-elus sirahe anake lanang kanthi kebak rasa asih.

Seminggu candhake, tenan esuk kuwi Weny wis tekan desane Hendy senajanta durung ngerti ngendi pase omahe Hendy. Ing pinggir dalan ana warung. Weny banjur mlaku nuju warung kuwi. Weny kanthi andhap-asor arep takon menyang warung kuwi. Ngerti ana wong teka sing duwe warung mesem, banjur takon, “Badhe mundhut menapa, Nak?”

Weny kanthi polatan sumeh uga banjur caos wangsulan, “Anu, Bu, nyuwun pangapunten kula boten tumbas, namung badhe nyuwun priksa.”

“Lho menapa, Nak?”

“Nyuwun priksa griyanipun kanca kula Hendy punika pundi nggih, Bu?”

“Oh, griyanipun Nak Hendy ingkang sekolahipun wonten kitha?”

“Menika lho Nak griya ingkang majeng ngidul ngajengipun wonten taneman sekar ingkang kathah lan griyanipun cetipun ijem menika.”

“O, inggih Bu, matur nuwun.”

Sawise ngucapake atur panuwun mau Weny alon-alon banjur nuju omahe Hendy kang dituduhake. Weny banjur mlebu plataran omahe Hendy kanthi ati kang ora jenjem.

Nanging dhasar Weny bocah kendel lan ora cilik aten, mula banjur nothok lawang uluk salam. Saka njero keprungu swara mangsuli. Ora suwe lawang banjur katon menga. Hendy kaget sanalika weruh Weny kang saiki ana ngarepe. Sawise kekarone wis lungguh adhep-adhepan, alon-alon Hendy takon.

“Kowe karo sapa, Wen?”

Weny ambegan landhung, banjur mangsuli, “Dhewe, Hen. Karepmu kuwi piye ta, Hen? Aku ora mudheng.”

“Lha piye ta, Wen?”

“Kowe ujug-ujug mulih lan ora nganggo alasan kang ora kena diugemi.”

Saka njero krungu swara watuk-watuk bola-bali.

“Kowe krungu dhewe ta, Wen, ibuku lagi gerah lan uga adhi-adhiku perlu dhuwit kanggo ragat sekolah,” kandhane Hendy karo ndhungkluk, dheweke kelingan nalika biyen bapake isih sugeng, Ibune ora perlu nyambut gawe direwangi adus kringet kanggo nyukupi kabutuhane kulawargane. Weruh kahanane kaya ngono kuwi Weny anggone arep nesu banjur diwurungake, dadi ora sida nesu. Weny rumangsa kleru ndakwa Hendy sing ora-ora.

Sawise ngobrol ngalor-ngidul ora karu-karuwan Weny banjur takon, “Ana apa, Hen ora ana kutha wae?”

“Ngene ya, Wen, sejatine urip ana ing ndesa apa ana kutha iku padha wae, kowe rak ngerti ta, ing ndesaku iki wis akeh para pemudha kang ninggalake desa iki” pangucapane Hendy karo mesem, “menawa pemudha-pemudha padha lunga kabeh saka ndesane banjur sapa sesuk sing arep bangun desa iki?”

“Nanging Hen, kowe ing ndesa iki arep nyambut gawe apa?”

“Wen, kabeh gaweyan iku apik angger ora nerak saka aturan, arepa mung macul ana sawah nanging iku rak ya gaweyan kang apik, ta?”

"Hen, bijimu iku rak apik, ta? lan kowe uga duwe ketrampilan, menawa kowe ora nerusake sekolah, wah, eman-eman banget kuwi," pambujuke Weny.

"Jan-jane aku ya kepengin sekolah, nanging piye maneh adhiku padha sekolah kabeh lan bakal butuh ragat kang akeh. Bapakku wis seda, ibuk ... Oh aku mesakake banget"

"Hen! tenan kowe ora nerusake sekolah tenan?" Weny nyela.
"Apa ya kowe arep dadi wong tani, utawa bakul Hen?"

"Wen, kowe aja kesusu ndhisiki nesu. Aku mulih ing ndesa lan aku ora sida ndhaftar ana IKIP amarga kahanan. Mula aku duwe rencana, aku arep ngedegake bengkel sepedha motor. Kowe rak ora ngerti ta, aku biyen nalika sekolah melu pelajaran ekstra ketrampilan otomotif. Dadi saiki arep dakpraktekake anggonku oleh pelajaran ketrampilan saka sekolahan kae ngiras pantes dakenggo usaha wiraswasta.

"banjur kowe arep ngedegake bengkel ana ing desamu, Hen?" pitakone Weny.

"Iya, wong ing desaku durung ana bengkel. Kanggo wiwitan bengkel iki garapane arep daktandangi dhewe. Gandheng modhalku isih cilik lan aku lagi bukak anyar bokmenawa durung akeh lenggananku. Nanging besuk yen wis akeh lenggananku, aku arep golek tenaga-tenaga sing trampil ora mung siji utawa loro nanging luwih akeh maneh marang pemudha-pemudha ing ndesaku kang putus sekolah kae kanggo nulung. Supaya aja ana pengangguran, kabeh padha kerja lan oleh penghasilan. Besuk yen bengkelku laris banjur dadi bengkel gedhe hasilku arep dakenggo mbantu adhi-adhiku ragat sekolah."

"Yen pancen kowe wis mantep, aku ya setuju, Hen!" kandhane Weny kanthi esem kang manis.

"Lha, ngono kuwi, Wen, awake dhewe iki kalebu generasi penerus kudu bisa madeg dhewe, duwe ketrampilan ya kudu dipraktekake. Banjur kapan maneh yen ora saiki?"

"Muga-muga bengkelmu besuk bisa maju ya, Hen!"

"Ya, dongakna wae, Wen!"

Sanajan kanca akrabe Weny gedhe tekade bakal bukak bengkel, nanging Weny bakal, bacutake kuliyah ana IKIP. Dheweke duwe cita-cita kepengin dadi guru kaya gegayuhan lan pangarep-arepe wong tuwane.

OMAH CILIK SUMBER SETAN

Sofwan

Mas Brata, Yu Juminah, Mas Parjo, Mas Suyadi, lan Pak Jayadi padha mbrebes mili ing ngisor wit pelem. Wong-wong mau karo mlaku dingklik padha pating klesik. Wose padha welas marang “bapak” sing dadi diuyab sisihane ing omahe Pakdhe Marta iku.

Tangga-teparone Pakdhe Marta padha ngerti lan meruhi kabeh adegan gelut antarane “bapak” lan “ibu” ing omah cilik iku. Jalaran sanajan omah iku cilik lan manggon ing desa, nanging njerone padhang kencarcencar awit mentas wae ditukokake mesin diesel dening “bapak”.

Yen lawange omah iku dibukak, kabeh sing lagi nganakake adegan ing njerone omah iku bisa diweruhi saka njaba. Luwih-luwih saka omahe Mas Raharjo, sing manggon adhep-adhepan karo omahe Pakdhe Marta.

Wektu iku “bapak” lagi lungguh neng kursi. Astane karo diselehake ing siraha Ernawati. Sing kiwa kanggo ngganjel sirah kang diturokake ing pangkone. Dene sing tengen kanggo ngelus-elus rambut, kebak rasa asih.

“Ayo, mlebu kamar, Pak,” ngono Ernawati bisik-bisik.

“Sik ta, isih sore wae kok. Aku mengko nginep kene kok. Wong aku pamit rapat nyang kabupaten!”

“Masiya ngono, penak neng njero. Nek neng njaba mengko diinceng uwong.”

“Sapa wani nginceng? Aku rak bapake wong sakalurahan.”

“Masiya ngono ... ahh ... asyiiiik.”

Ernawati ngguyu-ngguyu, terus mlayu menyang njero kamar. Kanthi mesem kumrungsung “bapak” nguber. Sedhela engkas kamar ngarepan iku ditutup saka njero. Weruh kaya ngono, “ibu” sajake wis ora kuwat nahan bruwaling ati. Mencolot ngeget, nyerang omahe Pakdhe Marta.

“Asuuu!” ngono swarane “ibu” histeris.

Krungu swarane wanita sing diapali iku, Ernawati bukak lawang terus mencolot mlayu metu. “Bapak” sing wis kadhung nyoplok sepatu, klambi, lan kethune, ndhredheg wel-welan ana ing kamar iku. Lawang

wis kadhung menga. Arep ditutup maneh, keselak kedhisikan “ibu” nyerang menjero.

Astane “bapak” diglandhang, digawa metu karo muni-muni sakayange. Asu, bedhes, celeng, bangsat, lan isih akeh maneh sing lekoh-lekoh metu pating glogok saka lesane “ibu”. Ora trima swara wae. Astane “ibu” iya melu aktif nendhangi “bapak” sing lagi apes pitung turunan iku.

“Bapak” sing babar pisan ora nduga yen bakal nemoni wirang kaya ngono iku uga babarpisan ora bisa budi. Diseret metu iya manut wae. Ditapuki ora suwala. Diunen-uneni iya emoh males muni-muni. Sajake “bapak” kelingan yen panjenengane iku isih tedhak turune bendara.

Kesel olehe nandangi “bapak”, “ibu” ngeculake astane “bapak” sing nyawang nyicil lega, rada bisa ngendhokake napas. Sing ndingkik padha ujal ambegan landhung. Nanging durung nganti legane ati pantog tekan pulunging maras, wong-wong sing ndingkik iku dikagetake dening swarane “ibu” maneh.

“Jupuken klambimu, asuuu!”

Kanthi gugup kaya kamituwa nyingitake dhuwit pajek, “bapak” bali mlebu ngomah lan nylingker menyang kamar. Metu karo nganggo klambi sajak kesusu.

“Sepatune pisan, bedhes!”

“Bapak” sing wis kadhung dadi wong bodho, bali mlebu ngomah maneh. Metune wis mondhong sepatu. Nanging lagi wae dheweke nyedhaki “ibu”, “bapak” njingkat ngeget. Awake ketara kaku, netrane mentheleng, kaya wong ngadhepi sekaratul maut. Nanging sedhela engkas awake “bapak” sing kaku iku dadi lemes kaya kulupan kangkung, bareng krungu “ibu” muni-muni luwih kereng.

“Kethumuuu setaaan! Endi? jupuken, dhampuuu! Aku ora arep menchi kalodhangan kowe ngeloni lonthe maneh, doboool awas, ya! Sesuk kowe bakal daklaporake Pak Kepala. Ben kowe dipecat. Ben kowe dadi bimbingan. Ben kowe dadi cah ngarit. Bedhes!”

“Bapak” mlayu mlebu maneh karo isih mondhong sepatu. Bali metu kethune wis dienggo, nanging sepatune isih pangghah dipondhong wae. Ing ngarepe “ibu”, “bapak” iki wis kadhung ora nemu papan.

“O, alaaah, Bu, Ibu. Jenenge wae piyayi. Teka ora bisa njaga prasajane kakung. Najang pegela kaya ngapa, ingatase wong intelek teka

kaya wong umbaran ing pereng gunung. Hemmm,” ngono grenenge Pak Kadhes Warno, tanggane Pakdhe Marta, nginceng lelakon serik iku ing petengan.

“Karo dene, “bapak” kuwi, apa dudu wong lanang, ta?” Mosok kok olehe ketok wedi banget. Ingatase wong lanang kuwi panggonane talak, teka kaya ngono sikepe. Gedheya sagajah abuh, ingatase wong wedok wae duwe kekuwatan sepira? Timbang banjur kontrang-kantring kaya wong pengung ngono, mbok ditabok apa digejoh cengele “ibu” sing rusak cangkeme iku. Ben ora ndedawa wirang kaya ngono.”

“Pancen wis kondhang kok, bapake” dhewe iku kalah karo “ibu”. “Kejaba kae mosok “bapak” kuwi ora duwe pikiran. Jarene dheweke kuwi sarjana. Mosok ora bisa nguwasani sing wedok. Arepa salahe kaya ngapa, arepa wis ana peraturan PP 10, sing menangake wong wadon, nanging yen nganti kliwat takeran ngono iku kejeme wadonane iya perlu diwenahi pengajaran. Apa iya wong wis salah, kudu terus dikuya-kuya ngono?”

“Delengen kae, o alah huk-huk-huk ... mesakake “bapak”!”

Wong-wong wadon padha nangis ngguguk weruh kahanane “bapak” sing memelas iku. Dheweke kepeksa mondhong sepatune karo mlaku, ngithing lakune “ibu” marani sepedhah montore.

“Ora susah dienggo sepatune. Awas nek kok enggo!” ngono pangancame “ibu”, pisan iki “bapak” wani semaur. Senajan swarane persis kaya kaki-kaki sing wis telung dina ora nyeret.

“Lah njur piye ta, bu?”

“Rak piye-piye. Pokoke pondhongen terus nganti tekan ngomah.”

“Bapak” manthuk loyo. “Ibu” banjur nylingkrik ing sedhele sepedha montore. Ora kangelan, awit “ibu” menganggo sarwa lanang. Clanan, heman, lan nganggo sepatu lars. Dhasare potongane atletis, dadine ketara pideksa. Nanging ing mripate wong-wong sing lagi nginceng anane prastawa iku, gagahe “ibu” iku malah nukulake pangigit-igit. Umume wong-wong iku padha ngemanake kawibawane “babak”, sing dirusak dhewe dening “ibu” kuwi.

“He, he. Ayo dha bubar. “Ibu” kuwi mengko mesthi liwat dalan kene.”

Pak Kadhes menehi komandho klesik-klesik marang wong-wong

sing padha laku dingkik iku. Sakala wong-wong desa iku padha bubaran. Sarehne olehe singitan ana ing grumbul lan seserutan sakubenge omahe Pakdhe Marta. Sanajan ngati-ati olehe mlaku, meksa keprungu kumrasaking kekayon diterjang dening awak-awak mendhosol.

Mesthine “ibu” iya krungu swara pating kreség kuwi. Nanging sarehne kupinge wis kadhung dicawisake kanggo Ernawati lan kanggo “bapak”, swara-swara iku ora digape. Tujune Ernawati sakulawarga ora ana sing wani cumuwit. Saupama siji wae ana sing semaur, kahanan mesthi selot rame. Saya maneh yen “bapak” uga tumanggap rembug. Papan kuwi mesthi banjur kaya jaratan.

Esuke rame swarane wong padha nggunem kahanane “bapak”. Olehe mondhong sepatu lan olehe klunthuk-klunthuk nuruti pakone “ibu” sing lagi histeris, dadi underaning rembug sing paling gayeng. Wose pacelathon kabeh padha nyalahake “ibu” sing ora bisa nahan ati.

“Tibake piyayi kuwi iya ana sing kaya pidak padarakan carane tukaran.”

“Piyayi harak iya menungsa, ta?”

“Ning nek “ibu” dhek mau bengi kuwi yen kebangeten tenan lehe ra ngeman prajane.”

“Sakrungkuku cen wis suwe “ibu” kuwi ra ngeman prajane. Coba pikiren! Ingatase dadi ibune wong sakalurahan, lha kok isih dhemen ngumpulake cah-cah enom ing daleme. Malah omben-ombenan barang. “Bapak” sing pagaweyane numpuk lan utege nganti meh pecah nggo mimpin uwong, nggo nindakake tugas, mung trima diemblegi wae.”

“Iya, malah aku weruh dhewe. Nalika “bapak” dhong dhahar, ibu mesthi ora nunggoni. Kosok baline malah ngisi teka-teki silang karo cah eneom-enom barakane Gunawan. Pantès ora ngono kuwi?” Ngono pitakone Yu Juminah kang tau ngabdi “bapak” dadi juru adang, suwene rong wulan.

Rapat ing dalan kang dianakake dening wong-wong nganggur kang sibuk ngrasani liyan iku mutusake, yen “bapak” lawas-enggale mesthi megat “ibu” lan kawin karo Ernawati, kekasihe kang wis suwe dadi bojo simpenan “bapak” iku.

Durung asat idune sing padha rerasan ing pinggir dalan iku, keselak ana sepedha motor metu dalan sangarepe wong-wong omong

bubaran pamit bali yen wis cukup kaperluane. Bapakmu ora banjur bali. Adhine bapakmu, sing jeneng Jenar iku seneng main, uga bapakmu. Mulih saka asok tukon mau banjur lunga menyang Kemetiran. Bareng-bareng padha menyang papan maksiyat, ngubengi meja mainan. Bapakmu, lan adhine bapakmu kalah maine. Dhuwit entek ludhes. Suwe-suwe apa sing cumanthel ing awak mbaka siji katut. Kalung karset ke gadhe, jam bandhul mlebu asrama, nganti klambi, jarit, lan selope kabeh digadhekake ing papan kono.

Kakang adhi apes jayane kabeh, ora ana sing nguthut menang. Wayahe durung tengah wengi, bapakmu banjur turu ana papan cedhake wong main kono. Embuh adhine ora dipikir. Ketoke isih ana meja mainan sijine. Sajake isih bisa nerusake main. Kang digagas bapakmu, sesuk-esuk ora bakal bali mulih, arep minggat menyang ngendi parane embuh. Sebab ngentekake barang silihan ora bakal bisa mbalekake.

Ora krasa banjur, "leesss..." keturon. Ing sajroning turu mau bapakmu ngimpi dibandhemi tai, nganti gluprut awake. Ambune adhuh theng-thengan. Kanthi mangkono bapakmu banjur nglilir anggone turu karo isih muni-muni, "Kurangajar wong jare dibalangi tai!" Sing padha main padha kaget, lan noleh.

"Ana apa kang Joga bengok-bengok?"

"Heh, aku ngimpi ta, jam pira iki?"

"Tengah wengi turu maneh bae, pa main meneh, wuda kathoke digadhekake," pancecene bangsat-bangsate iku.

Bapakmu banjur ninggal papan iku, lan tekan cedhak pager nyamar barang rada abot, jebul kanthong isi dhuwit. Gage bali menyang papan mainan. Ndilalah ana sing medhot kentekan dhuwit. Tatrap main meneh, dhuwit sing ana njeron kanthong mau dadi tikel-tikel akehe. Kabeh padha entek ledhis dhuwite padha kegaruk dening bapakmu. Kalung karset, jam bandhul, jarit klambi, lan selop kabeh bali maneh. Bapakmu banjur mung njupuk dhuwit pawitane. Liyane didum diwenehake marang sing padha kalah main.

Mardi dheleg-dheleg krungu dongenge Joga, bapakne. Mardi uga arep mari anggone seneng domino sanadyan cilikan. Mardi angles karo nggagas-nggagas....

SEPASAR GEGER

Wakidi

Persis limang dina saka anggone palakrama, rumah tanggane Novita wis wiwit ana padudon antarane Novita lan Pramudita. Amargo padudon mau ora salumrahe manten anyar, mula tangga teparo padha kaged kang nemen. Jalaran ana manten anyar kok anggone padu nganti dibumboni tembung kang ora samesthine kawetu saka tutuke manten anyar.

“Tenan, aku pilih mati utawa dadi randha sajega urip tinimbang urip bareng karo wong kang duwe uteg kebo! Ndableggg! Jampeng. Rai gedheg! Huh, kapusan tenan aku!”

“Ita!” Pramudita mbengok karo mentheleng.

Novita ora enggal mangsuli. Novita ndhungkluk karo nangis mingseg-mingseg, tangane tengen ngremet-ngremet rambut tangan kiwa nggunyer-nggunyer pupune.

“Ita, kowe bisa omong apa ora?!” Pramudita mbaleni takon.

“Tanpa guna aku mangsuli pitakone kerbau dungu, cukup sepasar wae anggon kita omah-omah! Ora sudi aku urip sesandhingan karo pria kang ora duwe rasa tresna sejati marang wong wadon! Kowe wong lanang gombal ora bisa menyelami perasaane wong wadon! Kaya ngono kok sarjana psikologi! Sarjana gombal! Sarjana kaya kowe kuwi ngisin-isini almatere!”

“Ita!”

“Sepisan maneh, tanpa guna aku mangsuli pitakonmu. Nanging tampanana tembung-tembungku iki, lan ngertiya yen ing wektu iki wis mutusake minggat saka omah iki yen wong tuwaku ora kersa nundhung minggat kowe! Cukup!”

“Ita!” pambengoke Bu Harsono kang wis ngadeg ana ing ngarep lawang kamare manten anyar.

“Ibu, aku tak minggat wae, mantumu sing ngguanthueng buanget kuwi openana!” saurane Ita karo nuding ibune.

“Ita, kuwi rak bojomu, ta?” Bapakne nyaut saka njaban kamar.

“Bener, Pak. Nanging rak wiwit biyen aku ora tresna, nanging

Bapak kang meksa aku, marga bapak isin yen aku ora ndang payu rabi. Mangka bapak lan ibu ngerti yen aku wis duwe pilihan kang becik atene!” wangsulane Novita mbeberake.

“Yen ora tresna kena apa kowe gelem dakkon rabi karo pramudita, It?”

“Jalaran aku ngeman wong tuwa pak, bapak nate ngendika yen bapak ora bakal awet urip yen aku ora gelem dipek bojo kebo budheg iki, Pak!”

“O, dadine ...,” sambunge bu Harsono.

“Aku rabi mung ngeman lan ngemong wong tuwa!” sambunge Novita cepet.

Pak Harsono lan garwane banjur padha meneng. Eluhe dleweran. Samono uga Pramudita. Pramudita dadi kaya wong bingung. Pak Harsono banjur nggandheng Pramudita diajak nyingkir. Novita uga banjur mak klepat, embuh lunga menyang ngendi.

Rumah tanggane Novita tumeka saiki durung katon bahagia. Nadyan anake wis loro. Nanging sesambungane ora katon ngresepake. Kahanan ora ngresepake mau cetha banget yen nyawang pasuryane Novita. Ing sadina-dina pasuryane Novita katon yen ndhelikake wewadi kang kudu diudhari. Nanging yen Pramudita tetep teges wae dhasar pancen duwe watak ndableg, cuwek, ora gagasan, lan mung mikir butuhe dhewe.

“Piya bu kabare mas Pram, rak ya apik, ta?” pitakone Budi kancane nyambut gawe nunggal kantor karo Novita.

“Ya wis dianggep apik ngono wae, yen tak kandhakake aka mundhak dadine ala, jalaran aku kudu njaga rumah tanggaku, marga anakku wis loro.”

Budi kang nalika isih bujang mate arep nyelehake saronce kembang ing pote atine Novita, nanging durung nganti kembang ditancepake kahanan kang ngudokake Novita rabi teka, unjal ambegan.

“Pak Budi aja melu mikir aku mundhak ora becik”

“Ora bisa, Bu, marga ...”

“Pak Budi, aja tok bacutake anggonmu ngendika. Aku wis ngerti apa kang bakal Pak Budi bongkar ing ngarepku.”

“Yen ngono maaf ya, Bu.”

Pak Budi banjur bali lungguh ing papane lan sibuk ngetik laporan. Novita uga nerusake anggone notal dhuwit kang metu sajrone sasi agustus 1998. Bola-bali Budi nglirik Novita kang katone anggone nyambut gawe rada ora jenjem.

“Yen kesel leren dhisik ta, bu?”

“Kok pak Budi nggatekake aku terus ta?”

Budi pringas-pringis kewirangan.

“Saiki awake dhewe wis padha tuwane lho, kabeh kudu dijaga aja nganti ana sepasang rusa dilanda asmara,” muni ngono karo menjep.

“Na, tenan ta?” Budi nyaut.

“Tenan apane?”

“Tenan yen ing njero atimu sejatine isih ana kembang sajroning pot kang kuncupe apik.”

“Embuh ah, wis Pak Budi aja pisan-pisan nyenggol perkara kuwi maneh,” karo ngendika mangkono Novita ngadeg, nyat karo nggawa laporan kang wis digawe saperlu disumunake teken kepala kantore.

Tekan ngomah, Novita awake lungkrah ndadak. Nyawang kumbahan numpuk sagunung, ruwang tamu patng klarah, durung mangsak, anake sing cilik rada rewel, Pramudita malah mung sekak ana pos perondhan.

“E, ya wis dadi bejane awakku, duwe bojo marga ngeman wong tuwa resikone aku kudu gelem dadi korban,” grenenge Novita karo nyambi ngiceki kumbahan.

Novita gemeter lan kaget nalika esuk-esuk ana kabar, Budi, kancane nunggal kantor mlebu rumah sakit.

“Pak Budi lara apa?”

“dipun-gebugi tiyang nembelas, Bu,” wangsulane tukang kebone kang diutus kepala kantore supaya ngabari Bu Novita.

“Oh, lha ngapa?”

"Anu, Bu, piyambakipun nemu SIM, STNK, kunci griya lajeng dipunaturaken ingkang kagungan, lakok malah digebug ngantos gegar otak."

"Lha, kok digebugi?"

"Lha ingkang kecalan barang-barang wau bibar dipun jembret, mila Pak Budi rekanipun damel sae malah dipunkinten jambretipun."

"O, wong dha edan tenan sing nggebugi kuwi."

Novita banjur gage-gage anggone nandangi gaweyan ngomah. Meneri dina kuwi dina minggu. Rampung mberesi gaweyan ngomah, Novita banjur pamit bojone arep niliki Budi.

"Anake ora dijak?" Pramudita takon.

"Tilik wong lara kok ngajak bocah," wangsulane Novita karo nyetater sepedha motore.

"Yoh, ndang mulih lho, mengko awan aku badminton!"

Tekan rumah sakit, Novita kaget. Ing sandhinge Budi kang gumlethak ora eling, jumeneng Mas Roman seniore Novita kang tumeka saiki isih sok gawe kisruhe atine Novita.

"Mas Roman?"

"Ita?"

"Iki sapa sing lara?" pitakone Roman.

"Kancaku nunggal kantor."

"Maaf It, aku sing salah."

"Kowe sing salah?"

"Iya, takkira jambret, mula banjur takgebugi wong sakampung."

"Oh, Mas Roman. Jebule kowe ya brangasan, tujune ora sida dadi bojoku."

Roman mung meneng wae. Wong-wong kang padha nyipati kahanan mau padha pating dlongop. Ora ngerti critane.

Bareng wong tilik wis saya suda, Roman uga wis lunga. Novita nyawang pasuryane Budi karo nangis. Lambene ndremimil ngudarasa.

"Mas Budi, aku gela duwe bojo Pramudita, lan gela tepung Mas Roman, jebule wong loro gemblung kabeh. Apa wong lanang kabeh ngono? Apa Mas Budi uga ngono? Ora yen Mas Budi aku percaya ora. Ora! Oraaa ...!"

Novita njerit-njerit histeris. Wong-wong banjur padha pating

brubud marani.

“Wonten napa Bu?” pitakone juru rawat kang marani.

“Minggat! Kabeh minggat, ora ana wong apik kejaba mung Mas Budi kang gumlethak iki! Minggat!”

Novita banjur semaput ing sacedhake Mas Budi.

PANGAJABSIH

Slamet Hariyadi

Pujiku rina wengi tansah nyenyuwun mring Gusti, muga-muga bisa kasembadan sedyaku bisa tansah sesandhingan karo Mas Har. Nanging kasunyatane ora kaya mangkono. Malah kepara saiki luwih cilaka, amarga aku winengku bapake Sena lan Atik. Rikala semana pikiranku goreh lan manut saka kersane wong tuwaku. Bapak lan ibu ngerih-erih supaya aku gelem ngladeni pria kang durung dakngerteni sakabehe.

“Ndhuk... menawa kowe dipek dadi mantu Mas Lurah Cangkringan kae, uripmu bakal kepenak, ora rekasa banget. Dhasar Nak Prayitna kae wasis tur sarjana ekonomi lulusan saka Universitas Gadjah Mada Ngayogyakarta. Apa maneh saiki ya wis nyambut gawe ing Departemen Perdagangan mapan ing kutha Bandung. Saora-orane kowe dadi sisihane kang ora nguciwani bab apa wae kowe bisa mrantasi, lan ora ngisin-isini, dhasar rupamu ya lumayan. Menawa katandhing putri Sunda kadya jambe sinigar lan kowe menang luwes tur weton ing pamulangan SPG Negeri Bogem kang wus kawentar. Dakkira bojomu bisa mulyakake uripmu sabrayat lan nyenengake, atimu.” mangkono ngendikane Bapak.

Saking akehing ngendikaning Bapak aku nganti ora bisa matur apa kang dadi isining atiku. Katambahan maneh ngendikane Ibu kang tansah ngrerepih, karo ngelus-elus rambutku sarta nyekeli pundhakku. Pepunthone gandheng aku tinitah wadon tur isih isinan matur blaka marang Bapak lan Ibu, mula kaya-kaya aku ora bisa munggel rembuge sekaliyan. Yen aku arep matur, ana-ana wae kang dirembug kaya-kaya aja nganti bisa dakwangsuli utawa dakpaido. Mula aku mung meneng tanpa matur. Jroning atiku wus prasetya menawa ora bisa dadi sisihane Mas Har, aku trima lunga saka wewengkon Ngayogyakarta. Gandheng ngendikane Bapak saya sora, aku rumangsa isin lan tanpa dakpetung kanthi dawa sarta dilimbang kanthi wening, aku nyaguhi menawa dipek bojo karo Prayitna. Kanthi kepeksa, daksaguhi kersane Bapak lan Ibu. Petungku, ala becik bener luput menawa wis dadi kersane wong tuwa mesthi bener sanadyan kala-kala ya ora pener.

Pranyata lelakonku pancen kudu daksangga, awit dikaya ngapa bangganing wanita kang tansah winengku ing samubarang kewuh. Sewelas taun aku omah-omah karo Prayitna ora duwe rasa katresnan babar pisan, nanging menawa dirungu kang padha pirsak kok ya aneh. Ora tresna kok bisa tuwuh loro, nyatane limang taun aku omah-omah lagi pinaringan momongan siji, yaiku Sena Eka Nugraha. Let patang taun adhine metu ditengeri Atik Dwi Candrarini. Sanadyan kaya ngapa aku tansah mbudidaya supaya bocah loro ora gela, nanging ya jeneng bocah mesthi mothah warna-warna. Sena nyuwun supaya dipundhutake bal kang gedhe, Atik nyuwun boneka kang bisa nangis dhewe. Gandheng aku ora duwe pemetu, mula bocah-bocah dakhawuhi matur bapake.

Saben-saben bapake disambati, wangsulane durung ana bonus saka kantor. Malah kepara nguman-uman kang ora kepenak dirasakake ana kuping. Saking pegelku kepeksa aku nyambung swara kang wus dakarah-arang, nanging kepara dheweke mara tangan marang aku. Yen ngene iki aku kelingan ngendikane Bapak Ibu kang ora jumbuh karo ngendikane. Saiki aku ora bisa nyalahake sapa-sapa kejaba mung salahku dhewe, kok teka gampang temen nglakoni omah-omah tanpa duwe katresnan. Ironing lamunanku saiki katon gawang-gawang Mas Har, rikala aku sakloron lungguh ing dhingklik dawa sangisoring wit ketepeng lan wit keben saloring Candhi Nandhi. Dheweke nyritakake lelakone Dewi Sinta mapan ing taman Asoka, kanthi runtut lan komplit kepara diselingi tembang kinanthi kang cakepane mangkene.

“Anoman malumpat sampun, prapteng witing nagasari, mulad mangadhap katingal, wanodya yu kuru aking, gelung rusak wor lan kisma, kang iga-iga kaeksi.”

Krungu swara empuk arum aku mak les ngerti-ngerti ing pangkone Mas Har. Bareng aku gragapan arep tangi aku diwenahi sasmita supaya ngepenakake dhisik, kanthi layap-layap aku manut lan isih krungu tembang dhandhanggula kang unine:

“Pamintaku nimas sida asih, atut runtut tansah reruntungan, ing sarina lan ratrine, datan ginggang sarambut, lamun adoh caketing ati, yen cedhak tansah mulad, sida asih tuhu, pindha mimi lan mintuna, ayo bareng nimas anetepi wajib, sida asih bebrayan.”

Menawa dakgagas, pancen bener ngendikane Mas Har, menawa

wong bakal jejodhoan kudu linambaran tresna asih, mat sinama madan, apa maneh tembung saiki *saling pengertian*. Beda kaya kang wus daklakoni iki tansah ora kepeneran, jare ngumbahi kurang resik, setrika kurang alus, ngliwet kakasen, jangane kasinen, lan sing-sing diomongake. Wong lanang nyambut gawe kethiyelan ora ana tanjane, dhuwit tansah kurang. Kamangka aku wis ngecakake apa anane, kasunyatanane pancen anggone mblanja sedinane limang ewu rupiyah, kanggo nempur lan tuku sayuran wae ora bisa kobet, apa maneh nganti lawuhan, beja-bejane lawuhan bandeng kunthing.

Kamangka saiki lagi jaman krisis moneter. Apa-apa sarwa larang, bahan sembako kang regane saya larang, apa maneh sandhang lan barang-barang liyane. Saking judhegku tuwuh niat bakal bali ing Ngayogyakarta tanpa pamit, kepara bocah-bocah uga ora padha dijak. Niatku bakal melehake wong tuwaku lan bakal nglacak geganthilaning atiku kang wus suwe ora ketemu.

Rongpuluh taun kepungkur, kahanan Prambanan wis beda akeh banget. Panggung Ramayana saiki wis pindhah ing kulon Kali Opak, desa Karangasem, Karang Wetan, Ringin Putih, lan Klurak wis dadi taman kang gilar-gilar asri. Nanging saiki kahananing candhi saya panas lan katon gersang beda rikala isih ana wit ketepeng lan keben kae katon ngengreng lan singer merbawani tur edhum lan resik sanadyan latare isih ana sukete, teki, lan suket dondom.

"Rasane pancen beda akeh." mangkono gronjaling atiku kang miling kepingin bakal nglacak kekasihku. Lakuku tumeka ing papan parkir mobil, ora terus nyeraki mobil, nanging mampir dhisik ing warung sacedhak pos jaga. Kanthi alon pesen es teh karo bakso samangkok. Kang dakpeseni nganti ndomblong nyawang aku, nuli cluluk.

"Mangga Jeng Hesti Pangajabsih."

Krungu swarane bakul bakso iku aku banjur gapyuk rerangkalan lan diajak lenggah ing ruang VIP.

"Jeng, kepriye kabare, wis suwe ora ketemu?"

"Apik mBak Sur!" Kang jeneng komplite Surtini Puji Lestari.

"Jeng, saiki lenggah ana ing ngendi? Kok terus cunthel tanpa ana kabare."

"Saiki aku ana ngomah wae kok, mBak."

“Kabare dhek biyen karo rakane lenggah ana Bandung.”

“bener mBak, nanging aku saiki trima dhewekan wae.”

“Lho...lho... aku kok ora mudheng. Cethane kepriye ta, Jeng?”

“Dawa critane mBak. Saiki aku walaka kepingin nggoleki katresnanku kang suci.”

“We...lha blahi tenan iki, Jeng.”

“Mengko dhisik mBak Sur. Apa Panjenengan ... sida karo Mas Jatmika kae?”

“Lha...ya genah ta Jeng, sanadyan wong tuwaku ora sarujuk, nanging aku tetep nekad kudu dadi sisihane Mas Jatmika.”

“Ya sokur mBak, terus saiki ngasta ana ngendi Mas Jatmika?”

“Mas Jatmika saiki ngasta ana ing kantor Purbakala bagian panaliten watu, ya ing wewengkone kene wae, lan aku ya mung ngene iki Jeng.”

“Wah...malah kabeh kagungan pametu ya, mBak?”

“Ya pangestumu Jeng, lan pamujine Jeng Hesthi wae daksuwun.”

“Aku melu seneng mBak. Terus saiki putrane pira? Sekolahe ing ngendi?”

“Anakku loro wadon kabeh Jeng. Kang mbarep klas siji SLTP lan sing cilik lagi kelas loro SD. Wah... aku kok diteter pitakonan. Lha Panjenengan dhewe saiki putrane pira hara?”

“Aku uga duwe anak loro mBak, lanang karo wadon saiki lagi ndherek bapake ing Bandung.”

“Wee...lha ...iki priye ta, pesenane malah durung diaturi kepara malah ketungkul ngobrol wae.”

“Wis...wis... mBak! Kepara saiki ora krasa ngelak, amarga wis ketemu Panjenengan kang seger tur sarwa”

“Sarwa apa hara, ayo diterusake!”

“Daksigeg semene ya mBak, puluh kaya ngapa aku bakal blaka marang Panjenengan lan aku nyuwun pirsane kepriye kabare Mas Har saiki? Apa ya isih ana wewengkon Prambanan wae.”

“Ngene ya Jeng, aja dadi runtiking penggalihmu, amarga aku ora bisa atur katrangan kang cetha ngenani bab pamundhutanmu, awit sawise perpisahan ana ing gedhung aula SPG Bogem kae terus ora ketemu maneh. Miturut kabar sing daktampa saka Mas Haryana, kabare saiki

Mas Harjun lagi nerusake pasinaon pedhalangan Habirandha Ngayogyakarta. Iya malah aku kelingan manut saka Dhik Suparto, menawa Mas Harjun saiki dadi guru ing SLTP ... aku lali, kang mapane ana ing Ngayogyakarta.”

Krungu gotrahe Mbak Surtini panonku krasa mumet amarga durung bisa nglacak kanthi tuntas, nggoleki pepujaning atiku kang tansah lam-lamen ana padoning mripatku. Apa iki pancen wis dadi lakonku kang durung bisa ketemu marang gegantilaning atiku. Muga-muga Gusti Kang Maha Wicaksana tansah jangkung apa kang dadi sedyaku ngrobah pesthining jalma. Nyut eling rikala aku diparingi cathetan tembang dening Bapak Zaenal Fanani kang unine mangkene.

“Bocah ayu pepundhenku, aja tansah ngalamun sliramu, kembang mlathi sing dakronce kanggo nyenengake mung sliramu dhewe, bulane katon ndadari nandhakake katresnanmu suci, nanging aja dadi ati nadyan ta kang rama ora nyetujoni, rina wengi esem lan guyumu sing dakimpi-impimpi, nadyan ta nora kelakon dadi sisihanmu ning setyaku tuhu.”

Kanthi eling tembang mau aku terus

PANJENENGAN INKGANG KULA PADOSI

Is Sardjoko

Minarni sewengi ora bisa turu, ngrasakake larane ing sakojur badane sing rinasa mundhak saya abot. Wis rong Minggu dheweke ngaleleh ing dhipan jroning gudhang, dhewekan. Mangan lan ngombene disangga juragane. Lagi wae mak ler ..., bisa ngremake mripate, mak jeglek lawang dibukak ngeget saka njaba. Bu Candolo mlebu. Tanpa ana rasa welas dheweke takon.

"Minar! Sida kapan kowe ninggalake papan iki? Kene iki dudu rumah sakit, dudu losmen gratis! Wis telung sasi kowe ana kene ora bisa nampa tamu, njur rong minggu kowe mung turu mangan ana gudhang iki. Aku, Nar, aku sing ora bisa ..., rugi!" Kandhane Bu Candolo karo malang kerik.

"Kula taksih sakit, Bu. Kangge mlampah kemawon taksih dereng kiyat. Kula semados sedinten kalih dinten malih, menawi sakit kula sampun radi entheng." Wangsulane Minarni karo ngiyes-ngiyes nahan larane.

"Ning tenan lho ya kandhamu, sacepete kowe kudu enggal lunga saka omah iki." Jenggleng ..., Bu Candolo metu karo mbanting lawang.

Sapungkure Bu Candolo, Minarni bisane mung nangis. Kejaba nangis merga larane kumat, uga atine kelara-lara. Nangisi nasib uripe sing cengkah karo gegambaran dhek semana.

"Dhuh Gusti, kawula nyuwun pangapunten. Kawula titah dosa, gesang kawula kebak ing kadurakan. Kawula nyuwun kiyat, nyuwun mantun saking sesakit kawula. Gusti, menawi sampun mantun, kawula sagah ndandosi gesang kawula malih. Gusti ..., nyuwun kawelasan." Minarni eling sembahyang, eling marang Gustine sing wis lawas ditinggalake.

Dina esuke, sawise diwenehi sarapan, kanthi sempoyongan Minar nata sandhangane, mas-masan lan dhuwit dilebokake ing tase. Atine wis manteb yen esuk iki dheweke bakal lunga. Risi karo Bu Candolo sing wis bola-bali anggone nundhung. Niyate arep neng Rumah Sakit dhisik sowan dr. Budi, dokter lengganane, saperlu nyuwun obat, bubar kuwi lagi mikir sapa-sapa mengko sing bakal dijugug. Bapak embokne wis ora ana, kari

Lik Ijah, adhine bapake, wong ora nduwe, anake kemriyek isih cilik-cilik. Karo ngenteni tekane Bu Candolo saperlu pamit, Minar bali lumah-lumah ing peturon karo nata ati. Leng, pikirane dadi ngambra-ambra kelingan kabeh lelakon sing wis kawuri.

Sanadyan mung anake wong dhanyang buruh kasar, Minar sekolahe rampung SMU kanthi entuk ijazah. Wong tuwa kekarone klebu wong temen lan jujur tur enthengan. Tawakal manembah Gusti, pendhak Minggu neng Greja bebarengan. Mula ora mokal yen ditresnani tangga teparo. Lagi wae rampung sekolahe, Minar sing lagi mekar ngancik dhiwasa iku, ditinggal ngajal bapak emboke merga kena alangan, kesrempet bis nalika boncengan pit arep nyumbang sanak seje desa sing duwe gawe mantu. Kekarone ngajal sanalika iku uga.

Dhasar anak wadon ontang-anting, Minar sing wis lola iku nyambung uripe kanthi kabisan sing diwarisake embokne. Yen dikongkon tangga, pegaweyan apa wae ditandangi, sinambi ora kendhat gawe lamaran pegaweyan, e..bokmenawa mengko ana panggilan. Jer kabeh mau mujudake pambudi daya kanggo nggayuh kamulyaning urip.

Wayah esuk meneri Minar menyang pasar, ketemu kanca lawas sing dhek cilik ubyang-ubung bareng dolan, Mitri jenenge. Kakak kelase dhek ana SMU. Bareng lulus Mitri njur lunga menyang kutha, kabare payu nyambut gawe. Nalika ketemu, bocah loro kejaba salam-salaman ngandhakake keslametane, uga gablog-gablog nandhakake olehe padha dene kangen, nganti lali yen ana ndalan.

“Minar, piye kabarmu saiki? wah ora ketemu pira suwene, saiki kowe wis ketok dewasa lan tambah ayu,” kandha ngono Mitri isih karo nyekeli tangane Minar kenceng.

“Ya mung kaya ngene iki, Tri, saiki aku malah wis lola mangka aku durung cekel gawe sing gumathok,” wangsulane Minar karo tumungkul sedhih, kelingan wong tuwane sing wis padha ora ana.

“Kowe mono begja, Tri, nyatane saka panyawangku saiki bareng wis nyambut gawe uripmu penak. Sandhanganmu becik lan penganggomu mompyor.”

“Ah, ya mung biasa kok, Nar, nek saka rumangsaku anaa bedane ya mung sithik, karang ya jeneng wis nyambut gawe gek cak-cakanku ngati-ati pisan. Dadi ya cumanthel kaya sing boksumurupi iki.”

Bebarengan mlaku tumuju pasar, Mitri tansah nyritakake oleh-olehane olehe nyambut gawe ana kutha, dene Minar tansah njinggleng anggone ngrungokake rumangsa ketarik banget.

“Nar, gelem pa kowe melu aku? Mengko kowe daksuwunake gaweyan karo juraganku. Gaweyane entheng, ning dhuwite lumayan.” Kandhane Mitri karo nyawang polatane Minar. Dhasar prasasat wong kepetengan ditawani obor, mula gage olehe wangsulan.

“Tenane Tri, teneh aku seneng banget yen kowe bisa nggolekake pegaweyan kanggo aku. Wis ta gaweyan apa wae janji aku bisa, aku saguh.”

“Kandhaku iki tenan Nar, dakkira kowe bisa, mergane mengko rak ya nganggo dilatih barang. Ning ya kuwi Nar, nyambut gaweku kuwi kaya dene kontrak. Nek seneng lan krasan bisa terus, ning nek ora sajroning telung sasi lagi entuk metu. Dadi wektu telung sasi lagi entuk metu. Dadi wektu telung sasi kuwi kowe bisa ngrasak-ngrasakak sumbut ora gaweyan lan pituwasmu,” Mitri nerangke.

Tanpa nganggo mikir dawa, Minar gage saguh, sajak ora sabar maneh.

“Wis, Tri, pokoke kapan kowe bali neng kutha, aku melu. Aku pengin ndhang nyambut gawe ben bisa kaya kowe,” kandhane Minar mantep.

“Minggu suk emben aku wis kudu bali kok, Nar, mula sadurunge pikirer sing tenan, dene nek iya kowe siap-siapa, suk budhal bareng aku.” Rembug wis dadi, pas tekan pasar kekarone sowang-sowangan blanja kebutuhane dhewe-dhewe.

Dina Minggu esuk, bocah loro wis padha ana dalan gedhe ngadhang bis. Sajroning ngadhang bis, Mitri ngandhan-ngandhani Minar.

“Nar, senajan randha ning juraganku kuwi sugih banget mangka ora duwe anak. Omahe gedhong magrong-magrong cacache telu. Sing ngarep dhewe kanggo losmen, dijenengi Losmen Arum Ratri. mBurine kanggo pondhokan wong-wong sing padha nyambut gawe ana kono, klebu bocah-bocah anyar sing isih kudu dilatih kaya kowe barang kuwi. Dene gedhong sing ana iringan, kuwi sing dienggoni juraganku karo rewang-rewang. Ya saka kono iku juragane bisa ngawasi losmen lan buruh-buruhe, liwat wong-wong sing dipercaya.” Mitri mandheg, nyawang raine Minar

sing ketok nggatekake.

“Wah, durung-durung aku kok wis ana rasa wedi dhisik ya Tri, gek mengko aku ora ketampa. Aku rak mung cah ndesa, tur durung pengalaman.” Pangresahe Minar lirih lan lugu.

“Wis ta, aja samar. Cekake yen karo aku mesthi ditampa. Aku rak wis kandha, yen kabeh bocah anyar kuwi mengko dilatih dhisik. Mula welingku, kowe kudu tansah manut prentah lan aturan sing wis ana. Ora kena mbantah, lan kowe ora bebas sakarepmu dhewe. Kejaba yen kowe mengko wis tatrap nyambut gawe, lan entuk palilah saka juragane.”

“Mengko yen aku wis wiwit nyambut gawe, bisa amor karo kowe ora, Tri?” Minar nanjih kepingin luwih ngerti.

“Ora Nar, tugasku rak ana njaba. Dakkira yen kowe wangun ana losmen, ngacarani tamu sing arep padha nginep.”

“Mesthine rak ya isih ana sing bodho kaya aku ya, Tri?” Pitakone Minar sing polos mung diwangsulni esem dening Mitri.

Bis sing padha diadhang liwat, bocah loro banjur padha munggah.

Tekan kutha, Minar dipasrahake Bu Candolo, ngono yen padha ngundang juragane dening Mitri. Sabanjure Minar pancen dipapanake ing pondhokan. Neng kono ana bocah anyar wolu, racake padha yen karo Minar. Sajroning rong dina, Minar sakancane sasat mung mangan turu, kanggo ngaso, jarene.

Nyandhak dina sing katelu, Minar sakanca diwenahi sandhangan anyar patang setel. Kabeh dikon njajal nggoleki pase awake dhewe-dhewe. Emane, Minar ora ana sing seneng. Yen bahane pancen becik, ning potongane? Sasat kabeh jigrang sandhuwur dhengkul, gek belahan dhadhane? Oh ... lagi njajal wae wis risi. Ning priye, neng kono kudu manut sakabehe, ora kena mbadal prentah.

Dina candhake, isih esuk teka ing pondhokan sawijining ibu sing menor pacakane, Bu Wingit undang-undangane. Ya dheweke iku jare sing arep nglatih. Sepisanan, bocah-bocah iku dikenalake karo alat-alat kosmetik, sabanjure ngresiki rai, molesake wedhak, celak, lipstik, lan sapanunggalane. Bubar iku njur ngadibusana. Jroning batin Minar gumun, kok mung bab dandan sing diwulangake, njur kapan olehe arep nglatih nyambut gawe? Kanthi diwanek-wanekake, Minar takon marang Bu Wingit.

“Tugas kula benjing punika punapa inggih Bu, kula sarencang kok dipun latih ngadi sarira lan ngadi busana?”

“Neng losmen. Sing cetha kowe kabeh duwe tugas ngacarani tamu, kareben losmen laris. Mula kowe kudu latihan sing tenan, luwih-luwih kudu grapyak lan semanak, sugih guyu, lan gawe krasan sing padha nginep. Wis saiki rasah kakehan pitakonan, suk bakal ana dhewe sing nglatih bocah liyane.”

Ganep rong minggu Minar wis baut dandan. Jebulane dheweke moblong lan ayu dhewe tinimbang kanca-kancane. Bokmenawa wis rinasa cukup anggone nglatih, esuk iki Bu Wingit wis ora teka, ning ganti ana tukang foto sing banjur njupuki gambare bocah-bocah iku siji-siji. Bubar iku tukang foto uga banjur lunga.

Ing wayah esuk Bu Wingit teka ngedumke foto sing dhek emben wis dadi. Kabeh gumun ndeleng gambare dhewe, sing luwih endah luwih apik karo sing sanyatane. Jebul ora baen-baen dayane awak sing wis didandani. Sawise kabeh tutug lan marem nyawang fotone, Bu Wingit kandha.

“Wiwit mengko sore, kowe kabeh wiwit tugas ana losmen. Wis ana wong sing kajibah ngeterke kowe mrana. Ana losmen, golekan kamarmu dhewe-dhewe. Ing ndhuwur lawang kamar, wis dipasang foto padha sing karo kogawa. Dene sing bakal nglatih kowe nyambut gawe, mengko bakal teka, cukup kotunggu ana kamar. Kowe kabeh mengko bakal ngerti apa tugasmu.” Tanpa ngenteni bokmenawa ana sing takon, Bu Wingit terus bablas metu ninggalake pondhokan.

Wis watara sajam Minar ana kamar losmen. Sinambi ngenteni wong sing dijanjekake arep nglatih nyambut gawe, Minar maca majalah anyar sing wis sumadiya ana kono. Durung rampung sajudhul, keprungu lawang kamar dithothok saka njaba. Gage Minar marani lawang sing pancen ora dikancing. Nalika lawang dibukak, neng ngarep lawang wis ngadeg wong lanang setengah umur. Kanthi polatan sumeh, wong mau ndhisiki takon.

“Bener mBak, kowe Minar?. Bocah anyar sing lagi wae?”

“Inggih leres Pak, kula Minar. Lare enggalan. Punapa Bapak ingkang badhe nglatih kula nyambut damel wonten ngriki?” Pitakone Minar alus.

"Benar Minar, aku sing bakal ngajari kowe. Ditepungake, aku Dremba." Maju selangkah karo ngulungake tangane, wong mau wis ana njero kamar. Tangan tinampan dening Minar, cepet mbalik lawang sing diungkurake ditutup jeglek banjur dikancing, kunci disak. Mundur mepet dhipan, aloke. "Lho, Pak! ..., panjenengan kok malah mlebet? Kori kok dipunkancing?"

"Iya Minar, wengi iki kowe bakal dakajari nyambut gawe. Nyambut gawe sing enak lan kepenak. Ngrasakake swarganing urip, necep nikmating kadonyan. Kowe rak durung tau ngrasakake, ta?" Kanthi guyu ngemu teges, wong iku nyedhaki Minar nyambi nyiwel pipi. Minar kaget kaworan wedi. Mundur saya mojak kamar, atine dheg-dhegan.

"Pak ..., kula wonten ngriki badhe nyambut damel. Kula sanes lare nakal. Kula boten purun yen dipun camah. Mangga kori dipun bikak, kula punapa panjenengan ingkang medal?" Pakone Minar kanthi swara groyok.

"Minar, ana kene tugasmu pancen ngladeni tamu, kaya dene aku. Bengi iki kowe dadi panguwasaku. Aku duwe hak tumindak apa wae marang kowe sakarepku." Wong mau nyedhak arep ngrangkul pundhak, tangan enggal disampluk kanthi praupan mencereng kawetu tembungé kasar.

"He, wong lanang hidung belang, gelem bukak lawang lan metu saka kene ora? Yen ora, aku bakal njerit njaluk tulung!" Minar ngancam.

"Ha haha.....!" Wong lanang iku ngguyu nggleges, "Minar ngertia, yen bengi iki kowe wis daktuku larang, merga jarene Bu Candolo, kowe isih prawan asli sing polos lan lugu. Mangka ya kuwi sing tansah dakgoleki. Nek kowe wangkot lan jaremu arep njerit, cobanen. Mangsa ana wong sing bakal tetulung, awit sing jaga kene kabeh wis padha ngerti. Mung kowe Minar sing durung mudheng, yen sejatine kowe wis klebu ing loropan dadi panguwasane germa sing ndagangake awakmu marang wong sing padha ngumbar nafsu."

Krungu kandhane wong lanang Dremba, prol ... kringet adhem metu byuk-byukan saka sarandhuning awake. Awak gemeter sikil ngewel, pandeleng pet-petan. Krasa yen wis ora bisa oncat saka bebaya, awak kumleyang tanpa daya. Nalikane arep tiba, Minar krasa tinampan tangan prakosa, sabanjure Minar wis ora eling apa-apa.

mBak Minar! Tangi...! wis awan! Gek ndang bali neng pondhokan, kamar arep diresiki!" Panggugahe sing jaga losmen karo ndhodhog lawang kamar.

Minar ngililir, awak krasa lara kabeh. Sandhangan sing dienggo wis bosah-baseh uwal saka awake. Kelingan kabeh kedadeyan dhek bengine, Minar angles atine nangis kelara-lara. Gandheng selak didhodhogi saka njaba, cekat-ceket Minar nganggo sandhangane. Nalika metu lawang, karo ngguya-ngguyu sing jaga losmen menehake amplop, langsung digegemake ing tangane.

"Iki mBak, saka tamumu mau bengi."

Kanthi amplop ing gegemane, Minar bali neng pondhokan, atine rontang-ranting. Neng pondhokan, sawise padha ngerti tugas apa sing kudu ditindakake, werna-werna polatane Minar sakancane. Ana sing ketok sedhih, suntrut, biasa, ning uga ana sing malah katon bungah atine.

Bocah-bocah krasa lan ngerti yen kapusan. Janji-janji arep diwenahi gaweyan dening wong-wong kang disebar Bu Candolo, pranyata didadekake wanita lanyah, dadi dagangan sing bisa nyugihake Bu Candolo. Dheweke sing pasang tarip dhuwur, bocah-bocah cukup clepretane. Kanggone bocah ndesa sing penguripane buruh-buruh tur kurang entuk panggula wenthah kautaman, ya njur seneng wae. Nyambut gawe entheng, entuk dhuwit lumayan. Ning kanggone Minar, wiwitan rumangsa abot. Gandheng yen arep metu kudu yen wis telung sasi, lan merga pengaruh saka kanca-kancane, suwe-suwe Minar dadi biasa ngadhepi tamu. Apa maneh dheweke rumangsa dadi kembang losmen. Minar sing ayu sasat dadi kembang lambe lan kekidungane para priya hidung belang, sandhung jekluk Minar sing ayu kuning. Tamu langganane tanpa etungan, kabeh njaluk diladeni Minar.

Ganep patang taun Minar dadi penghuni Losmen Arum Ratri. Kabeh kesenangan rumangsa tutug. Dhuwit, emas hiasan, sandhangan, meh saben dina tuku, paweweh saka bos-bos sugih sing padha gandrung.

Jeneng urip mono owah gingsir. Wis ana sesasi Minar kerep lara weteng, luwih-luwih janji bubar nampa tamu. Mula saiki kerep nolak, ndadekake Bu Candolo kerep nesu. Wis priksa dhokter ngolah-ngalih, ning padha wae, janji obate entek mesthi kumat. Keri dhewe neng dr. Budi, ahli penyakit dalam. Minar rada kisinin merga didangu dhokter.

“Panjenengan nglampahi nakal, mBak?” Pandangune alus ning nandhes.

“Inggih, Dhokter.” Wangsulane Minar lirih semu mlengos.

“Sampun dangu?” Dokter nanjih.

“Sampun ... wetawis kawan taun, Dhokter.” Minar mangsuli jujur.

Karo nerusake mriksa, dhokter dhawuh, “Saenipun kendel mBak, Panjenengan sampun kenging penyakit ingkang mutawatosi, siphilis utawi rajasinga.”

“Siphilis, Dhokter? Oh...”

Sakala Minar nangis, atine kebak rasa wedi, was, lan sumelang sing mbangeti. Merga mens sing terus-terusan, wusanane dening Bu Candolo Minar dikon ngalih turune. Sing maune neng kamar pondhokan, saiki dikon ngalih neng gudhang, awor karo barang-barang sing ora kanggo. Merga wis ora bisa ngolehake dhuwit, bola-bali Bu Candolo ngakon Minar supaya bali ndesa, kanthi kasar, tanpa duwe rasa welas sithik-sithika.

Jeglek, lawang dibukak kasar, njalari lamunane Minar dadi ambyar. Bu Candolo nggejejer neng tengah lawang, kanthi panyawang sinis.

“Minar, nek arep bali apa duwekmu kabeh gawanen, aja nganti ana sing ker!” Bubar kandha ngono terus klepat, ninggal lunga kanthi lawang gudhang isih menga moblah-moblah.

Awak lara ketambahan ati sing ajur mumur, Minar ninggalake gudhang cukup pamit sing jaga. Kanthi laku sempoyongan tumuju dalan gedhe, Minar nyegat bis saanane, tekade angger bisa adoh saka kono. Bab mengko embuh dipikir ker. Wayah Asar, bis mandheg cedha pasar ngundhunake penumpang, Minar katut mudhun. Ndadak wetenge krasa kumat larane, mangka obat wis entek kawit dhek wingi. Tanpa mikir dawa, Minar mlebu pasar sing wonge wis mamring. Weruh amben dhasaran kosong, gage ndudut jarik saka tas, gloso ..., lempitan jarik kanggo bantalan, Minar turon. Larane krasa suda. Kegawa awak sayah, kena sumribiting angin sumilir, Minar keturon. Nglilir-nglilir bareng wus surup, gregah tangi lingak-linguk kahanan sepi nyenyet. Tas sing mau dikekeb wis ora ana. Ngisor amben dhasaran, tong sampah ing sisihe, ngisor uwuh ngonggrok dibiayaki pranyata ora ana. Ati bingung kuwur, awak lemes.

Bareng tita ora ketemu, Minar ambruk ing amben, sambate ngaruwara. Dhuwit, mas-masan lan sandhangan kabeh ilang bareng sak tase. Saiki wis babar pisan ora duwe apa-apa, kejaba sandhangan sing tumempel ing awak lan jarik siji. Tangise nganti megap-megap, luhe prasasat wis asat, nggetuni kabeh lelakone. Kanthi lambe kedher Minar sambat-sambat eling marang Gustine.

“Dhuh Gusti, kawula tiyang dosa nyuwun pangapunten. Kawula nyuwun kekiyatan.” Ngono iku terus tansah dibolan-baleni.

Ya wiwit wengi iku Minar kepeksa turu ing pasar iku. Yen wayah awan kanggo nyambung uripe, dheweke njejaluk lan nampani sihe wong sing padha welas. Apesing awak, wetenge Minar larane kumat, ngluwihi sing uwis-uwis. Pangrasane kaya wulanan, ning wetune getih sendhet tur kenthel gek ambune ..., ya ampun, Minar dhewe gumun, geneya ora kaya sabene. Sandhangan ora tau salin, jarik sing kanggo ubet-ubet wis ora rupa maneh. Yen Minar liwat, wong-wong mesthi mithes irung. Mula janji Minar nyedhak, racake padha nyingkang-nyingkang ngakon lunga, wegah karo gandane. Panandhange Minar saya tambah abot. Gandheng ana pasar tansah entuk panyia-nyia, Minar metu saka pasar, tekade arep ngemis wae turut omah, mesthine rak ya ana wong welas.

Awan iku panase sumelet, wiwit esuk durung ana wong sing awèh pangan, ewadene Minar isih duwe pengarep-arep mesthine mung durung. Bokmenawa mengko ya ana wong welas sing gelem awèh pangar. Omah sauruting dalan sing didhodhoki, sawise meruhi kahanane Minar sing mambu lan njijiki, akehe mung banjur nguncali dhuwit receh terus nutup lawang. Rasa susah, lara, ngelih campur dadi siji. Saka lemesè, Minar ndheprok neng pinggir dalan. Mripate bali teles dening luh, luh gegetun tangis keduwung sing tulus saka jroning ati. Ngelingi rasane awak wis kaya ora kuwat, Mirah ngeremake mripate mbaleni sembahyang, pasrah sawutuhe konjuk Gusti mungguhing uripe. Rampung sembahyang, nalika ngelekake mripate Minar weruh yen ing sabrang dalan ana Greja. Sānadyan lawang regol tutupan, ning Minar weruh ana jaka tanggung ing iring Greja. Dheweke mesthekake menawa iku koster. Karo krengkangan Minar ngadeg, kanthi laku sing sempoyongan dheweke marani prenahing regol. Tekan lawang regol bali sedhoprok maneh. Tangane grayahan nemu watu cilik banjur dijupuk kanggo nuthuki wesi lawanging regol. Sing lagi

nyapu krungu banjur marani karo takon saka njero.

“Ngapa nuthuki lawang?”

“Tulung, Mas! Aturna aku arep sowan Rama,” kandhane Minar melas.

Koster anyar sing isih katekumen iku nyedhak arep ngengakake regol, ning bareng mak sentuk ..., ana ganda nyogok irung tur weruh sesawangan sing banget njijiki, koster mau kandhek ora sida bukak regol ning malah rada mundur.

“Rama tindakan, kondure sukemben.” Bubar iku terus nggeblas lunga. Oh, genea koster iku tanpa nduwe welas karo aku. Mangka sowanku mono mung arep ngaku dosa, kareben entheng sesangganing atiku. Ngono batine Minar. Tangise bali ambrol, sambate kejaba Gusti, Gusti,, wis ora ana maneh. Kanthi sisa-sisaning kekuwatane, Minar nerusake laku sedhela leren mandheg ngampet larane. Saka esuk tekan surup wetenge ora klebon pangan, gek gulune krasa salit garing. Pas tekan ndhuwur kretag nDanen, Minar nglumpruk tanpa daya entek kekuwatane.

Wengi iku meneri rembulan ndhadhari. Ning gandheng kesaput mendhung mula padhange dadi remeng-remeng. Nyawang bening lan kumriciking banyu kali, ngelake Minar saya mbangeti. Ning kepriye? Dalan sing tumuju kali perenge dhuwur, mangka awake wis ora kuwat ngglawat. Bisane mung sambat, “Dhuh Gusti, kawula nyuwun kawelasan.”

Wengine sangsaya sepi. Saka sunaring rembulan, ing adoh sisih ngisor kana Minar weruh pawongan. Dene pawongan mau uga nyawang prenahe Minar. Tangane Minar ngawe pinangka awèh pratandha supaya wong mau nyedhak. Tekan ngisor kretag pawongan mau mandheg, Minar nganggo isyarat tangane nelakake yen dheweke njaluk banyu. Sing neng ngisor tanggap, gage methik godhong lumbu, dianggo madhahi banyu banjur digawa mungguh.

Tekan ndhuwur, tanpa ditembung, pawongan mau ngethukake banyu ing godhong lumbu sing ana tangane ing tutuke Minar. Minar olehe ngombe katon dhokoh, wedi yen diuwali, tangane wong mau dicekeli kenceng. Nganti krasa marem olehe ngombe, awak krasa seger sumyah bali kekuwatane. Kaya-kaya wis ora ngrasakake blas lelarane. Mbarengi

Minar ngadeg arep ngaturake panuwun, pawongan mau mbuang godhong lumbu sing mau kanggo nggawa banyu. Tratat ..., Minar kaget. Jebul epek-epek tangan lelorone wong sing aweh banyu mau gudras getih, tatu ing tengah-tengahe. Minar nyoba namatake raine. Pawongan mau mesem, ning ora beda raine uga glubrat getih, mili saka bathuk lan sirahe sing ketanceban ri kaentha makutha.

Oh....oh....., batine Minar isih kebak tandha pitakon ing atine. Bareng cetha panyawange, wong iku ngliga tanpa sandhangan, mung bageyan winadi sing kesasaban ubel-ubel. Minar nglikir iga sakupenge. Mripate natab lempeng sing tatu kaya tilas kejojoh barang landhep, sing tatu mau isih katon ngetokake getih lan banyu. Gage mlorot panyawange Minar mudhun namatake sikile wong kang aweh banyu mau. Kekarone tatu? batine Minar. Bali munggah panyawange, wusana tempuk wong mau uga nyawang Minar kebak asih. Sakala mripat lan atine Minar tinarbuka. Tanpa mangu-mangu Minar gage ndheprok. Sikil sing tatu tembus dlamakan iku dirakut kenceng, diarasi sak katoge.

“Dhuh Gusti Sri Yesus ..., Panjenengan kula padosi. Gusti kawula nyuwun pangapunten, sapunika kawula ndherek.” Bola-bali mung iku sing kawetu jroning tangise. Rumangsane Minar, Gusti ndhungkluk nglawani Minar ngadeg, wusana ginandheng, tinuntun tumuju dalan alus. Saka kadohan wus katon, yen sing tinuju iku papan sing endah lan nengsemake.

Esuke kabar sumebar, yen ing ngisor kretag kali nDanen tinemu jisime wong wadon, sing sajake kacilakan tiba saka ndhuwur. Sirahe kurban sumendhe ing gampeng kali, dene awake kekum ing banyu sing iline mung gumlintir. Wong-wong ora ana sing padha ngerti kuwi jisime sapa, lan wong ngendi, awit pancen ora ana bukti-bukti sing bisa nuduhake.

PEKARANGAN SAMETER

Suratmi

"O ... wong pedhukuhan kok ora menehi conto sing bener marang tangga teparo. Menehake lemahe sameter kanggo dalam umum wae kok owel. Liyane ya wis gelem, e ... sing pegawe negeri malah ngeyel." pangandikane Pak Midisastra, salah sawijining upas kecamatan ing desa Trucuk.

Sisihane sing lagi resik-resik banjur leren, nyedhaki karo guneman, "Bola-bali aku wis matur ta, Pak, ning Sampeyan ora mangsuli apa-apa ... saiki ... piye dadine?"

Keplok kekarepane wong loro olehe arep merkarakake tanggane nunggal pager kang dirasa dadi klilip olehe arep nuku pekarangane Pak Setra Konthet sing wis suwe ora ana desa kana.

Ngangseg pangajake Pak Midi marang sisihane, "Ayo Bokne matur Pak Kadhus, perkara iki ben digawa menyang Kantor Kepala Desa, manawa isih ngeyel, tekan ngendi dakladeni."

Azan Subuh wis keprungu, nggugahi wong-wong desa Trucuk supaya padha nindakake pangibadah marang Pangeran kang akarya jagad. Ora keru brayate Pak Budi uga wis padha tangi. Kaya padatan ing dina Minggu sawise padha sembahyang, banjur ganti *training* arep mlaku-mlaku golek hawa resik, sing bisa menehi semangat anyar, sawise enem dina padha makarya.

Lakune Pak Budi sakloron alon-alon mangidul nganti tekan dalam gedhe, terus menggok mangetan tumuju Pasar Barongan sing adohe kurang luwih siji setengah kilometer. Tekan pasar mandheg sedhela saperlu nonton sesawangan kang isih katon remeng-remeng jalaran durung ana cahyaning srengenge. Wong liwat wiwit akeh, ana sing terus mengalor nuju kutha, ana sing lumebu pasar.

Wong loro bali napaki dalam sing mau diliwati. Lakune rada rikat, kringete dleweran, katitik andhuk sing sakawit mung dikalungake ana ing gulune sadhela-sadhela kanggo ngusapi kringete. Ora rinasa jangahe wis tekan wetan omahe.

"Sugeng enjang, Pak Budi sekaliyan! Nyuwun pangapunten kula

pruput supados saged pinanggih,” mangkono celathune Pak Ganda, Ketua Mardirukun dhusun Kepel, gawe kagete Pak Budi sakloron.

“O... sugeng, Pak!. Kok njanur gunung kadingaren, enten napa? Mangga ta lenggah ngajengan rumiyin!” pangajake Pak Budi karo jumangkah mlebu pekarangan.

“Matur nuwun, Pak! Namung sakedhap kok. Anu...badhe ngaturi pirsu bilih benjang dinten Selasa, tabuh 09.00, Pak Budi sekaliyan dipunaturi rawuh wonten ing kantor desa. Gandheng sampun cekap kula nyuwun pamit, Pak!” wangsulane Pak Ganda.

Rada gela Pak Budi mangsuli, “Mangga ... mangga, matur nuwun!” karo nguntapake tamune. Pak Budi njenger ndelengake tamune ninggalake papan kono. Gagasan mak plas tekan rapat dhusun sing wis kelakon sesasi punjul tibane buntute dawa.

“Ayo, Pak, ndang bali, aku selak arep liya gawe!” pangajake Bu Budi terus klepat dhisiki.

Sing diajak mung mangsuli, ora ndang nututi. Pikirane malah mubeng seser kaya kitiran eling kabeh tembungé tangga-teparone olehe misuh-misui dheweke entek amek kurang golekan.

“Pak, iki ngunjuk téh dhisik, mengko selak adhem lho, aja ana kono wae!” pambengoke sisihane karo nggawa baki isi wedang rong gelas, mendhoan anget sapiring, terus diselehake ing mester ngarepan.

Sing dibengoki gleler-gleler marani asalé swara, terus lungguh mester, njejeri sisihane. Téhe anget terus diruput. Sinambi mangan mendhoan Pak Budi takon sisihane, “Piye Bune pangiramu, sapa hara sing lapur tekan Kadhes!”

Sing ditakoni penak wae karo nerusake mangan mendhoan sing isih ana tangan, “Sapa menéh yèn ora Pak Midi. Dakkandhani ya Pak, dhék emben Pak Ganda rak nemoni aku, ngendika manawa pekarangane Pak Setra kuwi wis dibayar kontan, sing nekseni ketua pemudha, Pak Kadhus, malah Pak Kepala Urusan Pemerintahan Desa uga dadi seksi. Nah..seksi-seksi mau sake padha didlesepi amplop, blesek ...blesek, pangiraku sing nggawa munggah Pak Kaurpem kuwi. Lha yèn awake dhewe dipenét Pak Kadhes rak terus manut!”

Pak Budi olehe ngrungokake karo mentheleng, gumun campur kaget.

"Terus priye olehe ngrampungake ana Pencatatan Akte Tanah ing Kecamatan mengko ... wong jeneng Setro Konthet kuwi ing kantor desa ora ana lho wong mung anak gawan kok arep melu njaluk warisan. Nyatane dheweke manggon kana mung nunggokake nggone kakange kuwalon sing lunga Sumatra. Kelingan ta bu ngendikane Pak Kadhus karo awake dhewe, dhek lapor arep nuku pekarangan iki? "Ngatos-atos Pak Budi niki pekawisan sengketa, E... bareng dibleseki kok bisa diputusi."

"Wis, Pak, diterusake karo mlaku. Sing pokok suk Selasa sowan Pak Kadhus, nyawisake jawaban sing maton," wangsulane Bu Budi ngantepake karo isih nerusake guneme, "jane aku isih ngganjel karo omongane Pak Joyo Lele lor kono kae lho, Pak ...ngina banget. 'Pun Bu, sampeyan maringi pekarangan sameter kangge mbangun dalan umum.' Kok ora ngelingi anake wae sakkandhang koplak."

Dina Selasa Pak Budi tindak PJKa Pengok, ngantor sedhela. Jam 09.00 pamit Kepalahe, terus ngidul ngampiri Bu Alinah, iya sisihane, sing mulang ana SLTP Swasta ing Yogya uga.

Lakune dibandhange wae, njujug ing Kantor Kadhes Trucuk. Bareng wis tekan, sepedha motore diselehake banjur ngadeg ngarepan ngenteni tekane Pak Kadhus. Pak Kadhus duwe rasa ora kepenak, mengko bakal ketemu Pak Budi sakloron sing wis dijanjeni arep mbiyantoni ngrancagake dum waris lemah sengketa tangga tunggal pagere. Nanging kanyatan seje sing diadhepi. Ora krasa lakune wis tekan gapura terus mlebu ing plataran, gragapan krungu uluk salame Pak Budi, terus runtung-runtung mlebu kantor. Diacarani Pak Kaurpem terus padha sowan Pak Kadhes.

"Mangga ...mangga lenggahe riki mawon, Bu ...Pak! Ngga riki Kadhuse, enten napa kok biasane piyambak. Sowanan niki ndadak nggawa pendherek, Pak lan Bu sinten kula kok dereng mangertos." ngendikane Pak Kadhes karo mirsani Pak Budi sakloron.

"Kula Budi Sunaryo lan punika Alinah, semah kula," karo nuduhake sisihane sing ana sisihe.

"Critakna Kadhuse, ana apa lagi wingi kowe lapur yen dhusun Kepel ora ana apa-apa, jare apik, aman kemawon, Pak. Priye gaweyanmu kok ora beres?" ngendikane Pak Kadhes sing wis sepuh ora nganggo basa barang nuduhake yen lagi duka temenan.

Pak Kadhus mung ndhungkluk ora wani ndengengek, “Ngaten Pak Kadhes, Pak Budi kaliyan punika boten purun tumut biyantu damel margi pertolongan dhusun, mila kasumanggakaken keputusanipun Bapak.”

“Rak nggih ngaten ta, Pak Kadhus?” ngendikane Pak Kaurpem ditujokake marang Kadhuse sing wis wiwit wani njengengek.

“Ing...ing...inggih, Pak!” ature rada pulih kekendelane, “pancen prastawa punika nembe kemawon kok Pak, saestu dereng dangu.”

“Wis, Pak Kandar, ayo aku boncengna, tera niliki panggonane!” ngendikane Pak Wiryo, priyayi sepuh sing yuswane meh pitung puluh lima taun, marang Kaurpem, pembantune. Ora kesupen pamit karo punggawa liyane menawa arep tindak menyang dhusun kepel sedhela.

Pak Kaurpem olehe numpak sepedha motore alon kadherekake Pak Budi sakloron. Dene Pak Kadhus diboncengake punggawa kantor njujug lokasi prastawa, iya ing kiwa omahe Pak Budi, kanthi ora diweruhi ing tangga teparo kajaba Pak Ganda kang omahe kaliwatan lakune arak-arakan motor mau.

“Mangga, Pak Budi, kula diterake ngubengi dhusun niki daksumerep dalan-dalane,” pangajake Pak Kadhus ditujokake marang Pak Budi sakloron. Malah iya banjur liyane padha ndherek. Dadi kaya arak-arakan sing arep nggoleki pesakitan.

Lakune arak-arakan liwat tengen omahe Pak Budi terus mangidul tekan dalan gedhe, ngiwa liwat dalan dhusun nratas tekan lokasi ing kulone Pak Budi.

“Lha punika, Pak Kadhus, leresipun margi ingkang sakawit sampun dipundamel dening dhusun ngriki mbagi pekawisipun Pak Setra. Kula inggih sampun tumut damel sesarengan Pak Setra. Gandheng siti punika dipuntumbas Pak Midi kanthi sesidheman, malah lajeng diedegi griya kados sapunika, kula boten purun urun malih kangge damel enggal, nratas pekawisan kula sisih ngriki mengaler,” ature Pak Budi karo sedhakep nahan emosi.

“Kita purun urun malih yen dalan punika kados sakawit ingkang nratas griya punika,” wangsulane Bu Budi karo nudingi omahe Pak Midi sing magrong-magrong cakrik lojen, kanthi porselin sing mencorot.

“O ... ngaten ta, Pak, kula mangertos prekawisipun kenging menapa sampeyan diarani mbangkang dening tangga tepalih sampeyan,”

ngendikane Pak Kadhus manthuk-manthuk. Wasana gawe sing padha ndherekake diajak nyedhaki panjenengane, “Ngeten para sedherek ... kula ngertos yen prekawisipun Pak Budi ngiwa nengen sampun dipundamel margi, namung ingkang jejer Pak Midi kemawon ingkang mboten dipundamel dalan. Kiwa sisih kidul sampun, kiwa sisih eler sampun. Mangka sisih tengen, wiwit eler ngantos kidul inggih sampun. Pramila Pak Budi mboten sisah urun satunggal meter kangge ngrencangi Pak Midi. Kersanipun Pak Midi piyambak ingkang damel. Dene Pak Midi griyanipun inggih boten dipunembrukaken awit sampun dados, rak inggih mesakaken. Rak inggih ngaten ta, Pak Budi?” ngendikane Pak Kadhes gawe cingake wong-wong sing padha ndherekake, awit ngira yen Pak Budi wis diputusi kudu melu nggawe dalan, e tibane ora usah nggawe dalan. Ngendikane Pak Kadhes kebak wibawa, katitik wong-wong mung padha meneng wae.

“Wis Kadhuse, ditata meneh dhusune aja nganti ana pasulayan sing tundhone ringkihe persatuan lan kesatuaning warga. Nandang nggawe pertemuan kampung supaya siji lan sijine ora ana rasa ngganjel. Ora usah ewang-ewangan .. dupeh bisa menehi apa ta apa njur dilabuhi nganti gawe putusan kaya ngene bae ribut.

Kabar menange Pak Budi tansah dadi pocapane wong sadesa.

“Byuh ... byuh ...jabang bayiiiiik, Pakne, gek wong apa bae, karo sapa-sapa kok disampar wae, Pak Kaur, Kadhus ...malah Pak Kadhes ya kalah oleh pinter ngomonge. Nganti bisa menang.” Mangkono guneme mBok Midi karo ngglosot-ngglosot ana mester, tangisan.

RARA BUNTET

Bud L. Worang

Bang-bang bangun esuk, katungka jago kluruk sesautan, sadhengah peksi rame sesautan mrepegi miyose Bethara Surya barengan angumandhang swara azan Subuh. Jejaka kasep, Drs. Jumadi, enggal gregah tangi, ananging geseh saka pakulinan ora olah raga ngukur dalam kliling kebon nggiring kirik klangenane. Mripat isih rembes anggone suryan durung tuntas resik, sing dijujug pakaryan nomer sitok, ngisik-isik reca prawan nglekana kang isih digarap, kari ngrampungni jempol sikil perangan kiwa.

Seniman lulusan program studi tata riyas dhekorasi iki nyatane wasis nyipta karya kang dudu keahliyane. Kasile ora nguciwani, nyolong pethek gawe gumun. Geneya? Reca prawan dedeg sapengadeg manungsa ginawe saka bebakalan lilin impor kang ora murah regane. Ora kladuk aweh pengalembana, endah sulistya rupa, dhadha sacagak kembene bangkekan saganjel linggihe tekan pupu mliding sakempole, datan kocap kentekan tembung luwih becik dinulu soca samareme. Pring reketeg gunung gamping gempal, cengkir gadhing mentheg-mentheg, semangka montok mendal-mendal. Tuh butuh kupu mliber salang tunjang, pupune mrusuh kempole njantung gedhang.

Malah perangan-perangan badan kang ngemu rambut, ora kerik dikonipliti. Saka rambut sirah kang panjang ngrembyang mengarep meh sangisor puser tekan rambut wulu cumbu kang alus ngrenggani driji-driji sikile, rambut asli ora palsu kang tinuku saka salon. Wose pindha widadari Nawangwulan ngambali nitis.

Reca prawan kang pinuja-puji iki laire ora tanpa dadakan, ora mung karana ilham mrocot, kaya kucing tiba kejoblos epyan suwek. Rikala telung wulan sadurunge, satengahing fajar surya, sunare cemlorot tanpa aling-aling mega, tawang biru sumilak rinangga lintang sayuta, kadya inten katawurake ing angkasa. Selagine Jumadi nglimbang-nglimbang angen-angene ing plataran omah mburi sangarep sanggar pribadhi.

“Wengi endah mangkene, pancen kudune ana kanca prawan ayu kang gelem dakjak cengkerma”

Ngalamune Jumadi nglambrang ngleyang kabur kanginan, ora karuwan juntrungane marga kasepen. Jumadi ngelus-elus bathuke dhewe sing rada bothak, karo mijeti jempol sikile tengen sing kaya bet ping-pong lan gedhene meh samunthu watu item prodhuksi dhusun Borobudur.

“Mas Jum, Mas Jumadi!”

Cluluke swara lembut sawijining kenya tanpa dinuga sangkan paran asal-usule, kang ditempelake ana talingane Jumadi. Jejaka kang kagyat njenggirat durung kober pitakon, swara kenya nutugake wicarane.

“Timun diiris-iris, tela gantung kulite katut. Ngalamun ora uwis-wis, ati bingung kebacut-bacut”.

“Mengko dhisik ta, sapa njenengan, Jeng, tanpa kula nuwun ujug-ujug nylonong mrene? Baud timen gawe parikan.” Pitakone Jumadi plegukan.

“Sedyaku ngancani njenengan, Mas Jum. Mesakake timen seprana-seprene urip ngijen.”

Kenya ora wangsulan, tanpa suba sita amit klamit njujug nglungguhi pangkone Jumadi ngajak cecengkerma. Jumadi ora kewagang tumindak, kejaba ngelekake mripate kekaro karo ndemek clanane.

“We lha dalah, jebul ngimpi aku. Lagi wae makthekluk ketekan prawan tiban ...”

Dina-dina candhake ora nganti seminggu, Jumadi mborong lilin impor rong karung kanggo miwiti nyoba ngreka yasa reca kaya kang ana ing alam impene. Nganti ngancik telung wulan, kang ora bisa dirampung jempol sikil perangan kiwa.

“Trima nglokro aku, kareben bae malah dadi ciri lan jati dhirine. Ngendi ana manungsa sampurna. Kowe daktengeri aran Dewi Rara Aryati kang jempole gedhe siji. Aryati, harak cocog karo lagu *Aryati* kae, ujug mulutmu dicium mesra tadi malam”

Jumadi trima mupus, tinimbang ora ngrampung gawe mung katanggor jempol sikil kiwa kang rada mblendhuk.

Nyandhak bacute, pinuju sore ngancik wayah Maghrib, udane deres tanpa kendhat. Banyu gemrojog mbanjir kadya kaesokake saka langit jalaran bendhungan dhadhal, ora bisa ngawekani krodhane Bethara Samodra. Bledheg sesamberan barengan cumlorote kilat buwana saya gawe giris. Jumadi metu saka sanggar papane makarya, niat nginebake

cendhela-cendhela, dumadakan makjegagig. Jumadi nginjen emperan saka buri kaca rayben cendhela. Sawijining kenya lencir ngeyub sandhangane teles klebes, tangane sedhakep ngampet awake kang katisen. Jumadi ngengakake lawang karo cluluk,

“Jeng, mangga Jeng! Mangga ngeyub tindak mlebet kemawon. Mangga lumebet ngriki!”

“Matur nuwun. Kula ndherek ngeyub ngriki kemawon.”

“Mangga ta, Jeng, tindak mlebet kemawon. Toya jawah tampu mlebet emper sedaya!” Jumadi isih meksa kenya, amrih gelem mlebu omah.

“Matur nuwun. Kula nuwun” Sang kenya ora kuwagang nampik, campur perkewuh temahan mlebu merdhayoh nunut ngeyub. Jumadi ngacarani tetepungan, kenya ngeyub arane Asih.

“Punika wau saking pundi, Jeng?”

“Saking kitha, madosi dalem Jalan Munggur nomer selangkung, nanging boten kepanggih. Saged ugi klentu, kula madosi nomer seket kalih ugi kecele, ngantos kebethengen keterak jawah deres punika.”

“Griya kompleks ngiriki punika namung cacah selikur. Pancen wonten malih Jalan Munggur, kompleks sanes sakidul kitha. Lha wong gawe jeneng bae padha, kaya kentekan nama. Damel ribet tiyang kathah ta niku.”

Sabanjure Jumadi nyuguh kopi anget, sanyamikane kanggo tamba tulak masuk angin. Obrolan saya ndadra ngiras kanggo imbuh pacitan sinambi ngenteni terange udan. Nanging udan tetep beleng wegah leren nadyan sakedhap netra, banyu rob sakupeng ratan, sawernaning kendharaan mogok njalari macet ngebaki marga.

Gancaring carita, Jumadi kladuk nawani nginep, gandheng kendharaan umum wus entek, dene mobile Jumadi dhewe ditinggal ana proyek penggaweyan ing Bali saengga ora bisa kanggo ngeterake. Kawitan Asih kipa-kipa nampik kurang prayoga prawan ngineb omah jaka cengkah susila, nanging kepepet kepriye maneh, ketimbang ing tembe nandang lelara kaya kang kasebut *paru-paru basah* utawa *longon-steking*, ora dadi baya sauger kuwawa njaga badanira.

Ananging sing jeneng jejaka kasep sawijining jalma manungsa dudu dewa dudu malaikat, ora lidok ketaman SOB. Jaman Presiden

Soekarno swargi kondhang ateges *Staat Oorlog van Belegt* tegese *Negara dalam Keadaan Bahaya*. Tumrap Jumadi mesthi bae tegese Selak Ora Betah. Sesuk ngenteni apa, emben ngenteni apa, sapa ngerti tiba jodho.

Kanthi pawitan nekad campur ati dheg-dhegan, satengahing wengi kang wus dirancang sadurunge, Jumadi mindhak-mindhik laku jinjit mripate pendirangan milang-miling kaya maling wedi ditempiling. Kamangka sajeron omah babar pisan datan ana jalma manungsa kejaba pawongan sakloron, Yu Tajem rewange nuju libur pungkasan wengi iku.

Gandrik, jagat dewa bathara ora jagat dewi nglegena. Asih nglinteg ngebleh-ebleh mlaha awake kabuntel piyama sutra duweke Jumadi kang disilih anggo. Pindha temanten putri ngrantu kakunge. Rindhik kirik digitik, Jumadi tanpa uluk salam nuwun sewu makclingkrik, kaya padatan numpaki Vespa sing bokonge sadhunak rikala durung ngingu mobil. Asih pancen dudu Vespa, mula sakala njola kaget kaya disulut tegesan srutu.

Jumadi kang wus kadung ambyur suthik mundur, upama Asih mbengok sakayange ora bakal keprungu tangga, kejaba pomahan adoh kinadohan swara udan deres wengi tangeh kawiyak. Temahan Asih pasrah bongkokan. Nanging niyate Jumadi ora keturutan, korining wewadi kliwat tangguh, senjata Kunta sang perjaka datan kuwasa katamakake, apa iki sing jeneng ketanggor *rompi anti perkosaan* kang nembe dipromosekake.

Jumadi saya penasaran, tangan kekaro nasak-nasak rawe-rawe rantas malang-malang putung, nanging datan ana sawiji pepalang kang bisa diputung. Mripate Jumadi biyayakan, iba kagete rikala nyipati jempol sikil kiwane Asih mblendhug lan tetela barang wewadine buntet-tet sarupa kaya duweke bonekah plastik dolanane Bawuk. Cengele Jumadi sanalika krasa kaya dilimpe saka buri digejlig hamer, saengga klipug lali purwa duksina ora eling donya akhirat.

Parak esuk kaya padhatan swasana sakupeng kompleks ora owah gingsir. Jumadi ngengakake tlapukan mripate kleser-kleser tangi karo ngemek cengele, linggihan lambe dhipan thenger-thenger Jumadi nyawang kiwa-tengen sajeron kamar tamu kang kanggo turu Asih, datan tinemu pawongan sawiji. Seprei bantal guling sasawalane tumata racik, piyama sutra kalempit apik sumeleh sadhuwur bufet kaya adat saben sabubare disetrika Yu Tajem.

“Iki prastawa dudu sabaene. Sajak sing mbaureksa kene suthik dakajak mapan tembayatan.” Jumadi grenengan, karo menyat ngengakake lawang methukake Yu Tajem mlebu makarya.

“Yu, bubar resesik, ayo enggal nggotong reca wedokan kae gawa metu deleh ana plataran buri.” Prentahe Jumadi cekak.

Jumadi nglumpukake manekawarna uwuh garing didokok sangisor reca prawan, asil karyane kang endah iku. Tanpa ngetung siji loro telu, korek jess nyulut uwuh, sakala agni bul murub makantar-kantar reca kang pinuja-puja leleh ajer lumer tanpa tilas.

“Kowe dudu Dewi Rara Aryati kang dakpuji, nanging Rara Buntet tetmethethet. Andum slamet, kapok aku wus kojiret!” Jumadi wicara dhewe.

Tutuge bundhet, Jumadi saenggale bakal boyong omah alihan papan.

SAREMBUG

Suci Hadi S.

Prawan nggunung gantilaning ati
Ayune mencorong
Gandhes luwes saparipolahe
Bebarengan ayo nyambut kardi
Ben uripe becik
Sarwa sarwi lowung

Mangkono swarane Karno rengeng-rengeng nembang mijil karo ngarit suket kanggo pakan wedhuse. Sisihane, Suminem, ndhaut ora adoh saka kono. Mesthi wae swarane bojone iku kabeh bisa dirungokake. Batine Suminem mbedhedheg krungu pangaleme bojone. Eman dene dheweke ora bisa genti mangsuli nembang.

Ewa semono Suminem meksa cluluk, “Peyek kang kecemplung lendhut, aja ngenyek, ngalem kok kebacut.”

“Ngalem sing kepiye, sing perlu rak olehe kowe dakajak nyambut gawe.” Karno mangsuli.

Wong sing padha ngrungokake ana kono mung padha ngguyu seneng. Pancen Karno mono swarane apik. Dadi yen nembang mijil sulastri ing awan kang panas ana tengah sawah ngono iku marakake nyuda kesel. Wong-wong uga padha ngerti yen sing dikarepake “prawan nggunung” iku Suminem, bojone. Suminem wektu iku lagi ngandheg patang wulan.

Dina iku ora kaya sabene. Suminem ninggal mulih ndhisiki kanca-kancane. Suminem wis ora perduli maneh marang ijone godhong pari sing wis sadhengkul dhuwure. Dheweke selak kepengin ngrampungake gaweyan ngomah jalaran bengine arep perlu melu kumpulan kejar paket A ana daleme Bu Karja.

Omah cilik resik sapinggiring sawah iku ngresepake pandeleng. Sing manggon isih enom-enom, padha sregepe. Ngarep omah ana wite kembang sokarong uwit lagi padha megar kembang, ana wit bayem raja enem minangka pasren sing dhuwure ngungkuli lawang. Wit bayem

raja iku jan kena kanggo janganan tenan. Ngiringan omah ana blumbang isi lele, sing ndhuwure dianggo kandhang pitik sing isine mung sethithik. Kebone ana wit gedhe-gedhe warna-warna, kambil, gedhang, pelem, lan liya-liyane. Ing kebon ana kandhang wedhuse.

Suminem cekat-ceket, olah-olah, nutupi jendhela, ngurupke lampu, kabeh ditandangi kanthi trengginas lan seneng.

“Kok olehe bikut ki arep ngapa ta, Sum, kok beda karo adate?” Karno takon karo bojone.

“Arep neng nggone Bu Karja, Kang!” Semaure Suminem, “didhawuhi Bu Er We nekani kumpulan kejar paket A.”

“Kejar paket A! Ora kleru pangrunguku, Sum?” Pitakone Karno karo sajak gumun. “Kelompok belajar paket A iku rak kanggo sing durung duwe ijasah Es Dhe, ta? Kamangka kowe wis duwe ijasah Es Em Pe. Kanggo apa kowe melu kejar paket A kuwi?”

“Karang iya je, Kang. Dhek emben kae neng kumpulan PKK ya wis dirembug ngono. Rame je Kang. Lha wong sing durung duwe ijasah Es Dhe kuwi mung telu, lha kok kon gawe kelompok belajar paket A sing sakelompok anggotane sepuluh uwong,” Suminem njlentrehake.

“O ..., ngono ta, njur kowe dienggo tombok. Ben Bu Er We dialem ngono, pa?” pitakone Karno.

“Ora mung kuwi Kang. Er We kene dikon gawe rong kelompok. Harak nganakake wong rong puluh ta. Pokoke dhaftarke mlebu,” semature Suminem karo mlerok.

Plerokane Suminem kuwi sing marakake ati lanange Karno obah.

“Aeng Sum, olehe tombok wae saka ngendi. Kok ngawur ya. Lha banjur olehe gawe kelompok ndadak loro barang ki ya ben apa?”

“Karang kuwi ben Pak Dikmas Kecamatan dialem pendhuwure je, Kang. Ana dhuwit binaan Rp60.000,00 kanggo sakelompok. Dadi Er We kene entuk dhuwit Rp120.000,00 ta! Kuwi kena kanggo paitan usaha bebarengan kejar paket A,” wangsulane Suminem kaya menehi ceramah.

“Dadi genahe kabeh-kabeh a-be-es ta, Sum. *Asal bapak senang.*” Kandha ngono kuwi Karno karo nyruput wedang jae senengane sing dicawisake Suminem.

“Ya ngono kuwi, Kang. Yen aku iki rak mung duwe ijasah Es Em Pe. Lah Bu Murtiman sekaliyan kae wis padha lulus Es Em A. Piye

hara!” kandhane Suminem.

“Mangkata Sum, idhep-idhep kanggo ganti hawa lan tambah seserepan,” cluluke Karno kaya wong menehi idin, “mengko bali jam pira, dakpethuk?”

“Jam setengah sanga, aku dipethuk tenan ya, Kang!”

Mak plong rasane atine Suminem entuk idin lunga saka sisihane. Saparipolahe Suminem sing perlu mesthi dikandhakake bojone, ora ana tumindak kang kanggo wadi. Mula jejodhoan iku yen linambaran katresnan lan padha ngertine jan penak tenan. Suminem rumangsa beja entuk bojo Karno.

Pas tabuh pitu sing diundang wis padha teka. Sing kumpul ana wong wolulas. Guru Es Dhe ana loro minangka tutor, sing tau melu Pe Be Ha ana telu, dene liyane lulusan Es Dhe, Es Em Pe, lan Es Em A. Bu Er We sing miwiti pangandikan, banjur ana wejangan saka petugas pendhidhikan masarakat kecamatan. Sing padha rawuh diwenahi buku-buku seri A-23, A-24, A-30, lan A-31. Bengi iku sing disinau buku seri A-30, *Air Minum dan Air Bersih*. Buku banjur diwaca gentenan lan pitakone diwangsul. Bereng jam wolu seprapat pasinaon dilereni, diterusake nyanyi bebarengan lagu *Telaga Biru* kaya kang ana ing bagian mburi buku A-30 mau.

Wiwitane kumpulan sinau bareng iku pancen nyenengake jalaran apa sing dirembug kuwi racake dingerteni para warga. Bubar kuwi banjur nyanyi bareng kanthi maca sing ana buku wulangan. Ana dina kang mligi kanggo ngrembug ngrembakakake dhuwit saka Dhikmas. Nanging suwe-suwe ya ana wae sandhungane.

Kaya dene kancane kumpulan Suminem sing wis duwe anak loro, bojone lunga bara neng Jakarta, kena godha karo wong sing uga duwe anak bojo. Bengi sepi, lampu pelik-pelik saka emper-emper omah, lan swara angkup nangka sing ajeg iku marakake dadi setan kang nggodha wong kurang jejeg imane. Mula ora aneh yen njur ana kedadeyan kang gawe geger desa.

“Kowe mengko gek njur melu ngono kuwi Sum? Apike ora usah melu kumpulan kejar paket A wae!” Karna nyaruwe sing wadon sabubare kedadeyan kuwi.

“Kang ..., wong kuwi dhewe-dhewe pakartine. Karo maneh

mangkatku barengan Yu Parji, neng kono barengan wong akeh, gek mulihe ya kok pethuk. Karo maneh digodhoa aku ya emoh,” sumauwe Suminem.

Karno meneng wae, batine ngakoni yen Suminem ora gampang digodha uwong. Biyen wae, luwih setaun dheweke lagi bisa nelukake atine Suminem.

Wetenge Suminem saya gedhe. Ana kalane bayine wis njejaki wetenge biyunge. Suminem mrisakake olehe nggarbini ana Puskesmas Kecamatan. Kajaba entuk obat uga entuk imunisasi Te Te kaping pindho, jarene ben bayine mbesuk ora kena lelara tetanus sing marakake bocah lumpuh.

Karno katon tambah gemati karo sing wadon. Suminem ora entuk ngangsu lan njunjung sing abot-abot. Yen mangan bareng biasane Karno banjur ngalah karo bojone. Yen esuk Karno nyambut gawe ana perusahaan swasta, dene yen sore malih dadi wong tani. Awake katon pengkuh, kulite abang nyawo mateng, polatane padhang, sanajan ora klebu wong bagus. Anggone nyambut gawe pethel tenan. Kawit cilik wis kulina macul utawa nyambut gawe apa wae ngrewangi bapake. Olehe sekolah tekan Es Em A, ya ragat dhewe. Mula isih jaka wis bisa duwe omah dhewe, sanajan cilik. Mesthi wae omah mau didegake ana pomahan warisan bageyan saka bapake.

Bareng olehe ngandheg wis wolung sasi, Suminem wis ora entuk lunga bengi maneh karo bojone. Sidane wong-wong padha ngalah, olehe sinau kejar paket A kuwi manggon omahe Suminem.

Ana kabar yen rong sasi maneh bakal dianakake ujian persamaan Es Dhe. Mula bab kuwi banjur padha dirembug. Akeh-akehe sing melu kumpulan iku mung kanggo seneng-seneng, mula krungu kabar ujian iku padha pandeng-pandengan karo mesem. Ujian iku kanggo sapa, lan apa paedahe, mula ana sing banjur kawetu guyune cekikikan.

“Kowe ya arep melu ujian pa Sum?” pitakone Karno nalika wong loro padha arep mapan turu.

“Ya iya no, Kang,” wangsulane Suminem, “aku melu kumpulan kejar paket A iku rak ora nggo aku dhewe.”

“Banjur kanggo sapa, Sum? Kanggo nyenengke Bu Er We lan Pak Dhikmas Kecamatan ben dialem pandhuwure ngono, pa?” Karno takon maneh.

“Aja ngono, Kang, pisan pancen kanggo aku dhewe, kanggo mbaleni pasinaon sing lali lan nambah seserepan. Pindhone kanggo ndhidhik anak sing ana njero weteng, ben besuk sregep sinau.” Wangsulane Suminem karo mbenakake bantal kang didokok ana pernah wetenge.

“Ndak ora merga ngapusi pemerintah, ben dikira kene wonge isih padha 3 buta,” Karno nyelani.

“Ya ora ngenyek ngono, Kang,” Suminem mangsuli, “aku rak mung manut dhawuhe bu Er We, tur aku ya mundhak pinter to, Kang. Disik aku mung bisa gawe besek karo tompo, saiki bisa gawe kap lampu, yen didol payu larang lo, Kang. Celenganku neng Kas Kejar Paket A suk rak ya kena kanggo tuku popok.”

“Lha nek olehe nglairake ngarepake ujian piye, Sum?” takon ngono Karno karo ngelus-elus wetenge bojone sing tansah penjelat-penjelut dianggo bal-balan anake.

“Muga-muga wae bisa kanti, bayine lair sabubare ujian,” wangsulane Suminem ngemu pangarep-arep, “ayo, Kang, padha nyenyuwun muga-muga anake dhewe bisa lair kanthi slamet sakabehe, nermal, lan dadi bocah sing apik.”

Sidane ujian persamaan Es De dianakake ana gedhung Es De Inpres ing wayah sore. Sing melu ana wong 40 saka telung Er We. Suminem lungguhe ana mburi. Marga wetenge wis nyengkal, bola-bali Suminem tansah ngadek. Ana kelase Suminem ujiane gayeng, ger-geran lan takon-takonan. Ana kalane sing nunggoni ujian malah ngandhani. Saya ana wulangan IPA sing suwe ora kesrambah, pengawase akeh olehe ngandhani.

Tekan ujian sing keru dhewe, wetenge Suminem krasa slemet-slemet, pegele boyok ndadi, mula olehe nggarap wis ora jenjem. Andekna dheweke meksa ngrampungake garapane, banjur age-age mulih ndhisiki. Tekan ngomah srok, dheweke inggal tata-tata lan kon ngeterke bojone menyang omahe bu bidhan.

Selapan dina saka anggone ujian, omahe Suminem rame. Wong wadon padha olah-olah ana pawon, bocah prawan duwe ayahan ngeterake tonjokan lan ulih-ulih. Wong lanang resesik omah ngarep, ana kang nyilih klasa lan bala pecah saka panggonane Pak Dhukuh. Bengi iku arep ana tirakatan selapanan bayi wadon anake Karno karo Suminem.

Pak Dhukuh lan Karno sakulawarga wis sarembug, yen bengi iku arep dianakake acara ngedum ijasah persamaan Es De, dibarengake karo acara selapanan bayi. Dhana cumpen sing kanggo ngedum ijasah-ijasah, disumbangake Suminem, ngiras ngirus.

Bareng wis jam sanga bengi banjur dianakake macapatan. Wong-wong genti genten maca tembang kidung. Ngarepake metu dhahar Karno ngetokake kepekan banjur kawaca. Suarane kung, tembange dhandhanggula:

1. Iman lan takwa Kang Maha Asih
Bayiku kang lair sepisanan
Utama luhur budine
Sumanggem kabeh laku
Cithakane bocah kang lantip
Ha ywa ngucireng karya
Dimen tansah unggul
Sumeh jiwa raga waras
Wicaksana ndhisike kang perlu dhisik
Tatanan ditindakna
2. Sang bagaskara nyunari bumi
Garing godhong ana tengah wana
Sasmita ketiga kiye
Trawaca yenta iku
Jagat rendheng bakal dumadi
Walik waliking mangsa
Yoga kula niku
Gya tumapak padhang hawa
Karsanipun tangguh tanggon angadhepi
Tata gelar kahanan.

SUMPRIT

Sulistiyanto

“Kur ...kur ...kurr ...”

Mangkono Sutoto ngundang saperangan pitik sing durung gelem mlebu kandhang. Sawise sagenggem gabah disebar ing njero kandhang, pitik-pitik mau banjur padha mlebu. Padha rebutan notholi gabah. Sing wis mapan uga pingin melu rebutan, dadi pating bleber.

“Hemm ... kaya rebutan barang jarahan wae, tik-pitik,” Sutoto ngomong dhewe.

Ora let suwe sawise nutup lawang kandhang, dumadakan Mini, adhi ponakan, mlayu-mlayu nyedhaki. Sajak wigati banget.

“Kang To, oleh layang!”

“O ... ya, sapa sing ngeterke, Dhik, Pak Dhukuh pa?”

“Mas Mono kok mau ...”

Durung rampung anggone omong, Mini kaget merga Lesmono, kangmase, sing lagi olahraga sore wis ana tengene. Sinambi ngobah-obahake tangan lan sikil, Mono ngomong,

“Mau udakara jam sepuluh, kancamu mrengs lan nitip layang iku, delengen rak ora ana perangkone, ta?”

Sutoto selak kepingin banget ngerteni isine layang iku. Mulane sawise Mini lan Mono ngedoh, amplop banjur disuwek pinggire lan dluwang salembat ing njeronane banjur dilolos. Dheg ...dheg ...sirr! Apa isining layang?

Pranyata saka Sanggar Embun Bening. Isine layang yaiku undhangan murih dina Minggu, tanggal 28 Oktober, jam 8 teka ing sekretariat sanggar saperlu latihan teater. Putra mbarepe Pakdhe Jaya iki dadi malah katon bingung. Merga telung dina sadurunge oleh undhangan saka Balai Penelitian Bahasa murih melu upacara pengetan dina Sumpah Pemuda banjur diterusake ‘dhiskusi’ babagan sastra Jawa. Pokoke saka dina, tanggal, lan wektune, persis pleg.

“Wadhuh ...kok ya bareng-bareng, ta?” Sutoto nggrundel sinambi mlaku lan mlebu omah.

Dheweke dadi kurang sumringah, ora liya mikirake 2 acara

kasebut. Sing endi sing kudu dipilih. Durung bisa kejawab. Ing kursi tamu, layang iku dibaleni diwaca. Tetep gawe bingung.

"Ahh ... luwehlah, pikir sesuk ...," banjur ngglethak ing kursi dawa.

Koran sing ana ing meja diranggeh, ning ora diwaca. Malah, mung dienggo nutupi raine. Merga ana rasa lungkrah utawa kesel ndadekake ngantuk lan ora let suwe bisa turu nglegeses.

"Krrring kringng ... kriing!"

Jam weker saka kamare Sutiti, adhine, gawe kaget. Sutoto age-age melek lan ngolet. Ndeleng jam ing kamar tamu nuduhake jam 04.00. Banjur njenggelek lan thenguk menthengik ing kursi. Apa sing dipikirake sadurunge bubuk mecungul maneh.

"Ing esuk iki aku kudu bisa mutusake, kudu milih salah siji ... aku kayane ngeboti ing Balai Penelitian Bahasa. Muga pilihanku diridani dening Gusti Sing Kuasa ...Amiin."

Sawise ngucap mangkono kanthi dibatin, Sutoto ngadeg lan tumuju ing sumur. Ora lali wudhu, banjur mlebu ing kamar 'pribadhine'. Kanthi khususyuk zikir, ndonga, lan salat sunat Istikharah. Bubar iku, tekade tansaya bunder kepleng, ora liya milih melu upacara mengeti dina Sumpah Pemuda lan 'dhiskusi' ing Balai Penelitian Bahasa.

"Utawa maneh, undhangane uga dhisik saka Balai Penelitian Bahasa kok. Sanadyan mangkono aku kudu menehi kabar marang Mas Gareng, pimpinan Sanggar Embun Bening ... Akh, mengko mampir telpon."

Kanggo mujudake rencana utawa angen-angen iku Sutoto menyang gasik alias mruput. Udakara jam 07.00 wis tekan Wartel Punakawan. Wartel sing dadi langganane iku pas sepi. Tinjung, sing pas njaga langsung aruh-aruh.

"Ee ... Mas Toto, mangga langsung wae, mumpung sela!"

"Siip, Njung ..." wangsulane Toto karo ngguyu sumringah, banjur mlebu kamar tilpon. Age-age ngangkat gagang tilpon mencet nomer, lan wis nyambung.

"Hallo, Mas Gareng?"

"Hallo, iya bener. Iki seka sapa, ya?"

"Sutoto, Mas ..."

"He ...e, priye, To?"

"E ...e, ngene Mas, dina iki aku pamit ora bisa melu latihan teater ... merga ana acara liya sing ora kalah penting."

"Acara apa?"

"Ngene Mas, dina iki aku kudu nekani undhangan saka Balai Penelitian Bahasa, yaiku melu upacara kanggo mengeti dina Sumpah Pemuda lan dhiskusi babagan sastra Jawa."

"Acara kuwi, tenanan ora ngapusi?"

"Tenan, Mas!"

"Wani sumpah?"

"Lha mbok sumprit!"

"Ha..ha..haa..kok sumprit, ta, To?"

"Lho .. kok malah ngguyu, Mas?"

"Lha, iya tembungmu lucu, je. Lambemu kok bisa ngucap sumprit iki mau kepriye?"

"Oh...iku wis saradan, Mas. Aku seneng tembung sumprit kok, Mas. Sing cetha yen mengko ana wektu aku mesthi niliki latian, Mas."

"Sumprit?..."

"Sumprit, Mas!"

"Ha..haa..haa, Oke!, To tak ajeni anggonmu gelem pamit lan ngomong jujur. Wis ngono wae? Pokoke yen bisa, teka."

"Nggih, matur nuwun, Mas."

Sawise iku Sutoto nggendring tumuju Balai Penelitian Bahasa. Ing ndalan rumangsa luwih seneng utawa ana rasa plong merga wis menchi kabar marang Sanggar Embun. Katambah maneh Mas Gareng minangka pimpinan ora nesu. Malah ana geguyon sing banget ora dinyana, yaiku tembung 'sumprit'.

Ing Balai Penelitian Bahasa, Sutoto melu acara mbaka siji kanthi tertib lan seneng. Ora ana sing nguciwani. Kabeh penguruse ramah-tamah. Kacipta rasa 'asah-asih-asuh'. Nyenengake.

Udakara jam 12.00, acara ing Balai Bahasa wis rampung. Sutoto banjur 'tancep gas' tumuju omahe Mas Gareng. Ing ndalan tansah diincoki pitakon, bubar-durung. Sing dijuluk latihan durung bubar.

Tekan ing ngarepan omahe Mas Gareng, kendharaane kanca-kanca tumata tharik-tharik. Sawise cucul jaket banjur mlayu mlebu, tumuju

papan latihan. Ndilalah ing kamar tamu ketemu Erni, adhine Mas gareng, sing lagi ngolak-alik utawa nata koran.

“Ekh ..halo Erni, rampung durung ya latihane?”

“Durung Mas, lagi wae padha ngaso, kok,” wangsulane Erni.

Sutoto terus nerusake playu tumuju ruangan mburi, papan latihan. Tenan, latihan durung rampung. Kanca-kanca lagi padha ngaso katitik padha ngadhep gelas sing dikancani panganan.

“E..Sumprit...teka!” sawijining kanca mbengok nalika Sutoto mlebu ing papan latihan.

Kabeh padha ngguyu, lan akeh sing ngucapake “Sumprit-sumprit..sumprit ...!” kaya ‘vokal grup’ nyanyi.

Cemplon mlayu nyedhaki, kaya pemain sinetron wae, ngomong mangkene

“Kanjeng Sumprit, sugeng rawuh, sumangga lenggahe.”

“Oh, njih nimas Cemplon, matur nuwun.”

Kabeh padha ngguyu gayeng maneh. Kalebu Sutoto dhewe, melu ngguyu, sanadyan durung mudheng guyonan mau. Alias, ing waliking guyune kebak pitakon. Dheweke banjur thenguk-thenguk nyedhaki Mas Gareng sing tujune lenggah ing pinggir dhewe.

“Ing dina Sumpah Pemuda iki kowe oleh parapan anyar, To.”

“Lha, kok bisa, Mas?”

“Merga anggonmu sumprat-sumprit nalika tilpon mau esuk, dakcritakake marang kanca-kanca. Aku ora ngira kanca-kanca banjur padha kompak, sarujuk marapi kowe Sumprit.”

Sutoto mung bisa nyengir.

Sumprit.

TUNANGANKU

Asoka M. Dewi

"Apa kowe isih panggah tresna marang Santi, An?" pitakone Heru katon aneh. Kepriye olehe ora aneh, Santi kuwi tunanganku, ya mesthine wae aku tresna satus persen ditanggung halal!

"Apa kupingmu budheg?"

"Budheg? Aha ... kupingku isih orisinil, Ru ... durung tau direparasi." Aku nyekakak, ora ngrewes rupane Heru sing kaya kertas diremet. Pating tlekek!

"Andi! Aku serius, lho!"

"Rong rius, ya oleh," aku isih nyengenges. Heru nyengir jaran.

"An, ning kampus rame!"

"Rame? Demo mahasiswa? Reformasi apa maneh"

"Ah, babar pisan ora ana gandheng-cenenge karo perkara kuwi. Iki bab Santi!"

"Santi? Ana apa Santi?"

"Wah! Pokoke heboh, wis!"

"Heboh piye, ta?"

"Ah ... kowe ki mbudheg, apa ora ngerti temenan. Wis suwe aku krungu solah-bawane Santi yen kulina njupuk barange liyan. Masa kowe ora krungu? Katone wae dheweke kuliyah, mahasiswi, ngalor-ngidul nggawa tas, nggawa buku, kabeh mau mung dienggo kudhung tumindake sing ora becik."

Kandhane Heru runtut, kaya guru sing lagi mulang. Aku banjur kelingan swargi eyang yen minaturi. Ah, Heru pancen wasis, sanajan umure sababag karo aku, nanging alam pikirane luwih diwasa. Wangun yen bapak nitipake aku marang dheweke.

"Piye ... piye kandhamu? Coba omonga maneh!" daksawang Heru tambah jengerut.

"Critane ngene, An. Santi njupuk kalunge kancane sapondhokan. Nanging gobloge Santi, kalung mau malah dienggo kuliyah. Ya mesti wae konangan. Maling ki yen durung profesional ... kurang teknis!" celathune Heru sengit.

"Ah, yen perkara kalung aku wis krungu, nanging kalung mau rak dudu emas, ta? La wong kalung seka merjan wae kok diributake."

"Bah seka emas, bah seka merjan. Sing baku kalung mau rak dudu duweke, ta?"

"Sajake Santi lagi nggawe kagetan. Ben kondhang ning fakultase," dakcoba nutupi rembug.

"Kondhang? Kondhang apane?"

"Kondhang jenenge, ngono!"

"Puiiih! Kondhang jenenge jalaran nyolong? Puiiih, becike bok putuske wae sesambunganmu marang dheweke. Pisan, jenengmu katut kecangking. Ping pindho, ora apik kanggo turunmu, apamaneh isih minyik-minyik anggonmu kuliya. Wis ta, manuta apa kandhaku," ujar Heru karo nggeblas ninggalke aku sing isih mlongo.

Aku ora isa mutuske ngono wae. Separo atiku percaya kabar santer sing sumebar, nanging separo atiku omong mokal yen perkara kuwi pancen kasunyatan. Santi, sawijining kenya sing dakngerteni pribadine ora ana celane. Ora mung sesasi rong sasi, ning wis tetaunan anggonku tetepungan.

Lan sajroning sesambungan, aku ora nate dikuciwakake merga tumindake sing ora becik. Mula yen aku kudu mutuske sesambungkun mung merga kabar angin ... wah, aku perlu wektu kanggo nglacak bener utawa luput warta kuwi. Yen uwis, lagi bisa mutuske apa becike tumrapku.

Sore lagi wae lingsir, aku leyeh-leyeh ing kamar pondhokan. Sepi dakrasa ora kaya adat sabene. Biasane anggonku ngaso keganggu bengoke Anton, mahasiswa kedhokteran sing wis kondhang braoke. Utawa Budi mahasiswa ISI sing seneng gegitaran lan tetembangan. Nanging sore kuwi sepi. Ora ana swara cemuwit sethithika. Dumadakaan lawang didhodhog, nuli krungu swarane Heru nyeluk aku.

"An! Bukak lawange!"

"Mlebu! Lawang ora dakkancing!" semaurku. Lawang menga. Heru gage-gage mlebu karo krenggosan, sajak ana rembug sing wigati.

"An! Cilaka kowe! Santi kecekel neng Indah *Dept. Store*! Santi njupuk bros mawar sing regane ora sepiroa. Nylekuthis ora? Nyolong ki ya sing barang larang sisan, dadi tanja karo le kecekel," celathune Heru gemreged.

“Saiki kowe apa isih ora percaya? Yen isih, ayo melu aku!” guneman mengkono karo sisan nggeret tanganku. Aku banjur diglandhang wae. Ora ngrewes rambutku sing awut-awutan merga ora kober jungkatan. Ora ngrewes *jeans*-ku sing belel lan stelan klambi sing isa “muni” alias pating klinthing. Isih ditambah kisruhing rupaku. Komplit wis!

Sadalan-dalan gang sing dakliwati, tangga teparo padha gumun, geneya eret-eretan! Gek apa sing direbutake kuwi, mangkono panyakrabawaku meruhi Bu RT sing leren anggone ndulang putrane mung saperlu ngawasake aku. Uga Pak RW anggone mirsani nganti anguk-anguk cendhela. Adhuh, kaya ngapa isinku!

“Sik ... sik, leren sedhela dhisik, Ru!” usulku karo lungguh ing buk pinggir lurung. Embuh merga apa sikilku karo rasane abot dakenggo jumangkah, kaya ana wesi sing nggondheli.

“Wis ayo, mengko selak telat!” wangsulane karo narik hemku. Dheweke wis ora ngrewes ambeganku sing isih ngos-ngosan.

Ing kantor administrasi Indah *Dept. Store*, ana sawijining kenya sing nembe diinterogasi. Kenya mau pancen memper Santi. Rambut, pawakane, wis ora wing-wang. Atiku banjur dheg-dhegan ora karuwan. Nanging sanajan kahananku mengkono, aku isih nduweni pangarep-arep, muga-muga wae apa sing dikandhakake Heru ora kasunyatan amerga mung salah deleng.

Daksawang saka mburi. Embuh apa merga sesambungan batinku sing kuwat, apa merga apa, kenya kuwi kaya dihipnotis wae. Dheweke mengo, noleh nyawang aku. Welha gandrik! Kenya kuwi pancen Santi.

“Wis, kae dimatke sing nganti mat tenan, Santi apa dudu!” akone Heru semu ngece.

Aku ora bisa wangsulan apa-apa. Lambeku kaya kekunci. Dhengkulku pepes. Ilang otot bebayune. Aku lemes banjur dheprok ana pinggir tembok.

Mripatku melek ning ora weruh apa-apa. Nganti prakara kuwi wis dirampungke. Saka pratikele Heru, rampung kanthi dhamai ora ana buntute. Beja aku lan Heru enggal teka ing papan kono. Telat sadhela wae prakara kuwi bakal diterusake menyang sing berwajib. Terus kaya ngapa wirange Santi?

“Wis, ayo bali!” Swarane Heru nggugah mripatku. Aku banjur melek. Melek tenan. Ing sangarepku ngadeg nggejejer Heru lan Santi.

“Kondur, Mas, wis rampung, kok!” celathune Santi kenes, kaya adat sabene. Esemé isih manis ora kecut, kaya-kaya ora mentas ana prastawa apa-apa.

Edan tenan bocah iki! Gedhene semene, lagi tumon saiki, konangan anggone nyolong lha kok ora isin utawa wedi. Apa saben dinane mangan bung, tundhone raine gedheg?

Aneh! Apa dheweke ora krasa salah tumindake mung dienggo samudana? Sanajan sajatine ya isin, mung pinter anggone nutupi rasa? Batinku kebak pitakonan lan uneg-uneg.

Nganti meh sesasi anggonku mikir, ning tetep ora ana jawabe. Mula luwih becik dakputuske wae.

“Wis Jeng Santi, sesambungan iki dakpungkasi semene dhisik. Ora perlu takon apa sebabe. Panjenengan mesthine wis ngerti dhewe. Aku ora perlu njlentrehake.”

Cekak aos, ning mujudake keputusan sing tegas. Senajan atiku isih tresna, nanging nggo ngapa katresnan iki dakterusake yen sing ditresnani wae nggone wirang? Ora ana sembulihe.

Aku ora selak, katresnanku sing wis ngrembaka, ora bisa ilang ngono wae mung merga kesalahan. Sesambunganku sing wis tetaunan dakjaga nganti ati-ati, muspra ora ana kasile. Bubar pangimpenanku. Ilang pangarepanku.

Kanggo nglipur atiku sing kuciwa, aku nuli seneng maca. Judhul buku sing narik ing katalog wis daklalap entek. Apamaneh literatur sing wajib dakwaca.

Ora krasa telung taun wis kapungkur. Sajroning iki mung buku panglipurku. Nganti sawijining dina, aku maca buku dienggo bahan wacan “studi kasus”. Ing kono solah bawane uwong sing ora wajar dibabar. Salah sijine wong sing duwe kekarepan nyolong sing ora bisa dipenggak. Anehe, sawise nyolong duweni rasa marem ing batin. Lha menawa dipenggak, batine ora marem, krasa ana sing kurang. Kamangka, wong nyolong sing baku ya merga butuh. Yen butuhe kurang ya nyolong meneh.

Aku banjur kelingan tunanganku. Biyen dheweke dakpedhot amarga seneng anggone nyolong. Ndeleng gejalane tumindake, kalebu

gejala Weptomania, kaya sing dakwaca.

Dheweke pancen tau crita yen rikala isih cilik bapakne diajar wong kampung merga konangan anggone nyolong. Dheweke meruhi dhewe anggone ngajar. Miris, njalari tatu ing atine ora bisa ilang. Yen ngono, anggone nyolong amarga pengalaman sing kapendhem sing natoni batine, trauma psikologis?

Kena ngapa aku biyen grusa-grusu, ora mikir dawa? Pikiranku cunthel, cupet wektu kuwi. Ora bisa nggelar, ora bisa nggulung. Saumpama ora grusa-grusu, rak ora kaya ngene kedadeyane? Saiki embuh ana ngendi papan dununge Santi, amarga kawit dakputus kae dheweke banjur ora katon neng fakultase. Aku krungu yen pindhah menyang kutha asale. Yen dakgoleki, omahe ndesa banget. Numpak kendharaan wae ambal kaping lima. Durung mesthi ketemu. Yen dheweke golek gaweyan ing kutha liya? Wah ... nanging aku kudu ketemu sanajan mung njaluk pangapura.

YU GINAH

Fr. Sri Yuniarti

Yu Ginah, mengkonono katelahe ing kampung kono, genepe mono Tuginah. Randha enom anak-anak siji sing ditinggal mati bojone telung taun kepungkur. Patine sing lanang mergo nemu kacilakan, kesrempet truk tangki sing ngebut nalika dheweke lagi nglakokake becake. Saiki uripe mung karo anake wadon jenenge Sumini, sing saiki wis kelas enem Es Dhe. Bocahe kenes, grapyak, lan seneng srawung. Uga klebu pinter ing sekolahane. Rapote wiwit kelas siji ora ana abange, lan bijine sandhuwure rata-rata kelas. Ana ing ngomah uga ora wegah gaweane mBokne apa wae. Mula asih tresnane Yu Ginah tumplek blek marang dheweke, luwih-luwih ngelingi yen wis ora duwe bapa. Ya mung marang anake mau Yu Ginah nduweni pangarep-arep bakal bisa nerusake sejarane wong atuwane.

Yu Ginah lan anake mau manggon ing omahe Pak Jaya, sing pancen nyewakake omah kanggo wong-wong ora duwe. Mula wujud ya mung prasaja omah kampung saka gedheg. Omah siji ukuran seket meter persegi kuwi disingget-singget, dinggoni telung somah (keluarga). Racake sing manggon wong bebadra; ana sing seka Gunungkidul lan uga ana sing seka Wonogiri klebu Yu Ginah.

Senajan wis ditinggal mati bojone, Yu Ginah ora kepengin bali ing ndesane. Awit wong tuwane sakeloron uga wis ora ana, lan uga ora bisa njagakake asiling lemah tinggalane wong tuwane sing cengkar. Mula Yu Ginah duwe tekad tetep golek pangan lan urip ing kutha. Kanggo nyambung uripe Yu Ginah banjur reka-reka gawe panganan, kayata pisang goreng, tahu susur, bakwan lan liya-liyane; banjur dititip-titipake ing warung-warung lan bakul wedang jahe (warung koboi). Ing sekawit usahane mau lumayan bisa kanggo cagak urip. Nanging kocapa.... bumi pertiwi gonjang ganjing keterjang krismon sing ora bisa dibendung. Rupiah anjlog, dollare ndedel. Mahanani kahanane perekonomian mawut ora karuwan. Buruh-buruh kena Pe Ha Ka utawa dipecat jalaran pabrike bangkrut; penggangguran saya nderbala. Kahanan iki dhampake ora mung dirasakake pengusaha-pengusaha gedhe lan madya wae, nanging usaha-usaha gurem kaya usahane Yu Ginah uga ora luput.

Esuk kuwi sawise subuhan Yu Ginah ora gage menyang pasar kaya adat sabene, saperlu kulakan. Sawise nggodhog wedang lan nyepakake sarapane Sumini, dheweke bali lungguh ing dhipan peturone. Mripate nyawang tas kresék ireng ing dhuwur bangku, isi panganan sing ora payu, utawa balen saka warung-warung. Ya pancen kaya ngono kuwi resikone bakul panganan sing ora didol dhewe. Ya saploke krismon iki bakul cilik kaya Yu Ginah iki padha sambat. Ha, ning piye maneh pancen “dayabeli masyarakate menurun”.

“mBok, mBok ... wis awan lho, ora neng pasar pa?” pitakone Sumini sing wis siap arep mangkat sekolah.

“Ah embuh Sum. Aku kuwi rak bingung ... arep dodol apa ora,” wangsulane mBokne karo nyawang njaba.

“Bingung sing kepiye ta, mBok.”

“Kowe rak ya ngerti dhewe nek wis ana sesasi iki anggone bebakulan tansah rugi. Kamangka pawitane kuwi rak dhuwit utangan sing kudu dianaki pendhak sasi. Apa saya ora rekasa nek diterus-teruske?”

“Ha, ning nek ora dodol njur arep ngapa?”

“Ya iki sing ndadekake bingungku Sum. Wis wis kana gek ndang mangkat mengko mundhak selak telat, mengko dirembug maneh.”

“Yo, wis ya mBok, tak mangkat dhisik,” guneme Sumini karo mlangkah metu.

“Ya kana ... sing ngati-ati!”

Sapungkure anake Yu Ginah isih panggah lun gguh karo mikirake nasibe. Gegawangan katon wewayangane bojone sing wis ngajal kang banget ditresnani lan uga nresnani dheweke. Senajan mung tukang becak, ning tanggungjawabe gedhe tumrap brayate. Pira wae oleh-olehane dibrukke kabeh marang sisihane. Dene yen ana kurange, bojone mau uga mbudidaya golek tambahan pemetu kanthi cara apa wae waton kalal.

“Kulanuwun”

Gragap. Yu Ginah krungu wong uluk salam. Dheweke age-age menyat lan methukake tamune.

“Oh manga-mangga ... tindak mlebet Bu. Nyuwun pangapunten lho, panggenanipun kados mekaten”

“Wis wis ora papa,” mengkono wangsulane tamune mau, sing ora liya Bu Marto bakul balapecah ing pasar Beringharjo. Dene daleme

ana ing perumahan sacedhake kampung kono.

“Kok kadingaren Bu, wonten kersa menapa?”

“Ngene ya Yu ... tekaku iki arep njaluk tulung kowe.”

“Ngersakaken mundhut tulung menapa?”

“Nek kowe gelem, aku rewangana momong putu-putuku ... kae lho anake Tejo sing nyambut gawe neng kantor Pajek.”

“Kados rak sampun wonten pamongipun ta?”

“Iya bener. Ning saiki wis matu. Nek pamite mono mung mulih tilik wong tuwane, ning jebule saline wis digawa kabeh.”

“Inggih, kula nyuwun wekdal. Kula pikiripun lan kula ugi kedah tantunan dhateng Sumini rumiyin.”

“Ya ning aja suwe-suwe, yen bisa sesuk kowe wis menahi keterangan. Oh iya nek kowe sesuk saguh, takblanja pitungpuluhlima ewu sesasi, lan sore bisa mulih,” mengkono ngendikane Bu Marto ngyakinake.

“Inggih inggih ... mbenjing sonten kula sowan wonten ndalem”.

“Yawis rebut cukup, tak njaluk pamit”, ngendikane karo menyat saka lenggahe.

“nDherekaken lho Bu”

Yu Ginah nguntabake tamune tekan lurung cilik ngarep omahe. Karo lumaku bali dheweke mikir-mikir apa sing wis dingendikakake Bu Marto mau. Lagi wae arep mlabu ngomah, Ratmi tanggane adu gedheg takor,

“Ngapa Yu bu Marto mau?”

“Oh nganu butuh rewang, nggo momong wayahe,” wangsulane karo marani Ratmi.

“Butuh rewang? njur mau nari kowe?”

“He-eh,” wangsulane cekak.

“Lha kowe gelem ora Yu.”

“Aku isih nyuwun wektu, arep mikir ndhisik.”

“Rene, rene tak kandhani!” kandha ngono kuwi Ratmi karo nggeret tanggane Yu Ginah dijak lungguh ing lincake.

Ratmi banjur crita akeh-akeh sing nyebabake rewange Bu Marto kuwi padha ora krasan. Jalaran mantune, ya garwane mas Tejo kuwi kejaba crewet, seneng nyubriyani, uga sujanan. Mulane sing ndherek

neng kana paling suwe bisa bertahan telung sasi.

"Piye Yu percaya ora karo critaku?" pitakone Ratmi sawise mungkasi critane.

"Percaya ... percaya. Mosok karo kowe ora percaya."

"Lha ning yen kowe gelem lakonana, aku mung ngandhakke apa anane."

"Jan-jane mono aku ya butuh gawean Mi. Lha bakulan yen kahanane isih kaya ngene ya mung tiwas numpuk utang."

"Yu ... apa kowe ora kepengin omah-omah meneh ta?" pitakone Ratmi ngalahake rembug.

"Ah kowe ki ana-ana wae."

"Lha wong isih enom, rak ya ora papa ta. Malah ana sing dijak rembugan lan momong Sumini."

"Wis, wis aku tak mulih dhisik ndhak malah nggladrah," muni mengkono karo nyiwel pupune Ratmi.

"Ya aja nesu lho Yu ... aku mung guyon kok."

Yu Ginah banjur klepat mlebu ngomahe, njujug pawon. Ing wadhah bumbon isih ana tempe semangit karo kacang panjang saunting.

"Wis tak oseng-osenge wae," grenenge.

Yu Ginah banjur wiwit olah-olah saanane, sing penting bisa kanggo lawuh mangan awan. Dene mengko sore bisa tuku lawuh neng warung.

"Wah ambune kok sedhep masak apa mBok," dumadakan Sumini wis ana cedhake.

"Iki ... masak oseng-oseng tempe semangit, senenganmu. Yahmene kok wis bali ta Sum."

"Iya mBok, wong gurune padha rapat."

"Yoh kana ndang salin ndhisik ... mengko gek mangan."

Sumini banjur salin lan wisuh ing pekiwan, banjur njupuk piring, karo ngejak mBokne mangan bareng. Wong loro banjur pating kethemul, katon nikmat banget.

Sabubare mangan wong loro mau banjur padha lungguhan ing amben. Yu Ginah ngandhakake bab gaweyan sing ditawakake Bu Marto, lan njaluk pertimbangane anake. Katone Sumini ora kabotan mBokne nyambutgawe. Bab critane Ratmi ora dikandhakake, dadi Sumini ora ngerti. Awit yen diwenahi ngerti mesthi ora oleh.

Wengi kuwi Yu Ginah ora bisa turu kepenak. Pikirane isih mangu-mangu, apa sing bakal ditindakake. Kamangka sesuk kudu wis menehi keterangan marang Bu Marto. Yen ngelingi butuhe tansaya akeh, yakuwi kanggo ngragadi anake sing wis arep nempuh Ebtanas, tekade wis kenceng nedya nyaguhi. Nanging yen kelingan critane Ratni, bali kendho. Apa kira-kira dheweke bisa ngladeni mantune Bu Marto sing jare judhes kuwi?

Esuke ... atine Yu Ginah wis golong-gilig arep sowan Bu Marto lan niat nyambutgawe ing daleme. Mula sawise Sumini mangkat sekolah, embokne mau uga age-age budhal menyang daleme Bu Marto.

“Kulonuwun”

Yu Ginah thingak-thinguk, Dalem gedhe mau katon sepi. Mula Yu Ginah banjur nyedhaki jendhela sing menga, karo ngambali uluk salam lan nothok jendhela. Dumadakan “Guk guk guk guk ...” Sing anguk-anguk jendhela malah klangenane Bu Marto. Asu herder gedhene sak wedhus nyander-nyander. Yu Ginah mlayu sipat kuping karo kamigilan

....

REFORMASI

Akhir Luso No

Datan sinipatan tumekaning prahara. Rinasa banjir bandhang kang nrajang tanpa wara-wara. Kahanan sakal dadi peteng. Swasana ribet nambah ruwet. Siti mumet. Pikirane cunthel. Mripat kembang-kembang. Eluh sing pating prenthul ing matane isih kongang binendhung. Amung atine njontung kacampur rasa ndhongkol. Geneya ora? Pangimpen endah sing wis klakon kaenam sasuwening patang taun punthes-thes. Kababat dening kahanan. Sing ana mung tunggak mati. Apa bakal semi?

Wancine bengi. Udakara jam setengah sepuluh. Siti Amidah durung bisa ngeremake mripat. Rasa ngantuke klakon kentas dening pangrasa ing atine sing judheg. Angin njaba mlebu omah, nrasas cendela njalari hawa adem.

“Ndhuk...!” swarane Bu Dirjo mecah wengi.

Siti Amidah njenggir, kaget. Ngerti-ngerti Bu Dirjo wis ana cedhaké. Swasana sawetara nyenyet. Bu Dirjo, isih mangu-mangu. Ngadeg sinambi nyangking taplak meja kang lagi rampung disetlika. Taplak diselehke aneng meja sisihe, nuli astane nyandhak rambute Siti. Diaras kebak rasa pangemong. Pasuryane edhum, kebak rasa sih katresnan agawe tentrem.

“Wis Ndhuk, kabeh wis keduwung. Tan bisa mung ditangisi. Senajanta awakmu nangis, pacanganmu ora bakal bali maneh. Pasrah wae marang Gusti. Kabeh iki rak wis diatur. Kita manungsa amung bisa ngupadi. Ihtiyar. Kasil lan orane gumantung...”

“Nanging, Bu...tega tenan Mas Pras marang aku. Marang keluwargane dhewe! Lan marang janji lan sumpahe? Apa janji lan sumpah sing wis katancepake ing atiku amung lami? Uhhh...!”

“Wis ta Ndhuk, rasah warna-warna sing dipikir. Ibu kuwatir marang kasarasanmu. Wis mengko mundhak lara. Iki wis lingsir. Ora apik yen kurang turu. Turu ya!”

Siti unjal ambegan. Prentahe Ibune dituruti. Ditinggal ruang tamu sing kawit mau dienggo nglamun. Nuli mlebu kamar banjur dikunci. Klek!

Ing njeron kamar pranyata Siti angel ngeremake mripat. Nganti dipeksa nanging ora kasil. Siti judheg. Ngadeg ora jenak, lungguh ora kepenak. Apa maneh turu, mokal isane.

Ing satengahing rasa goreng sing ngejur-ejur atine, tan kanyana prastawa telung dina kawuri ngosik pikir. Siti kelingan kedadeyan kawitan sing njalari sesambungane karo pacangane ora semanak, kepara bisa sinebut kaya dene layangan pedhot. Kumleyang tanpa jlantra.

Prasetya Utama, priya bagus sing konggah narik kawigatene Siti. Priya sing bisa nelungake kembang mawar desa Balongan. Uga minangka mahasiswa salah sawijining perguruan tinggi kondhang ing kutha Yogya. Solah bawa klawan tindak tanduke winawas sreg. Tan keladuk. Ngerti unggah-ungguh, bisa ngetrapake empan-papan. Mula ya ora jeneng mokal yen rikala keluargane Prasetya nglamar, tinampa kanthi semanak. Malah kepara yen perlu anggone ngesahke ing naibpan disengkake.

Rikala semana wancine isih sore uda kara jam setengah pitu bengi. Dinane Setu, Prasetya wis lungguh ana ruang tamu dhewekan, amung dikancani secangkir wedang lan sithik nyamikan. Siti isih ana kamar mandi, adus ngono manut katrangan saka Ibune. Ora gantalan wektu, sarampunging macak nuli age-age Siti nemoni pacangane. Kanthi pasuryan sing sumringah, kebak kabagyan. Kaya adat saben, sawise clingak-clinguk mengiwa lan manengen ora katon Bapak lan Ibune, banjur mak...pleg! Pipine Prasetya dadi sasaran. Pipi kiwa lan tengen, disun. Prasetya mung meneng awit wis jeneng biasa.

“Aku kangen Mas! Panjenengan...?”

“Hmm...!”

“Lho kok mung hmm, piye ta, Mas?”

“Iya..iya!”

“Nha..rak ngono! Aku dadi lega! *Sorry* Mas rada suwe.” Siti nuli lungguh ana sandhinge Pras. Mepet! Sawise mepit banget banjur nyelehake sirah ing pundhake Prasetya.

“Metu pa, Mas, tuku sate. Aku mau diparingi dhuwit luwih Ibu, dadi aja sumelang. Aku sing nraktir!”

“Hhhh!”

“Piye Mas, oke ta?”

Pras isih tetep meneng! Tekan semono Siti ora nduweni rasa

cubriya. Mula pasuryane ya ora panggah. Malah Siti tansah nggodhani Prasetya. Sithik-sithik njiwit. Sing dijiwit mung ngulet karo bekah-bekuh. Nanging suwening suwe Siti ya rada nyipati kekasihe anggone nanggepi gunemane ora kaya adat saben. Mula banjur...

"Mas...tenane ana apa ta?"

Prasetya unjal ambegan landhung! Njupuk rokok salencer, banjur diudut. Ora gantalan wektu wis kumebul. Sumebar, mubra-mubra araning kukus, ngebaki ruang tamu.

"Masss...", Siti cluluk maneh.

"Em....!"

Amung tekan semono.

"Lhoo...kok mung em! Em...piye? Ana apa ta, Mas? Ngendika wae ta! Mas Pras iki lho, lha wong wis bareng patang taun suwene kok isih kaya ngono. Biasane ora. Ngendikane wong yen pacaran kuwi kudu terbuka, ora ana rahasia-rahasianan. Ana apa wae kudu diandharake. Apa meneh awake dhewe iki rak wis tunangan ta, Mas. Yen isih ana sing ditutup-tutupi kuwi ateges aneh, ta?"

Kanggone Prasetya pancene katon angel anggone arep ngomong. Katilik saka anggone megeng napas lan sedela-sedela diuncalake kuwi.

"Anu Dhik...aku arep ngomong. Ning tak jaluk aja kaget, apa meneh banjur nesu!"

"Ahh...aneh, njenengan niku lho, Mas, lagi sepisan iki aku mrangguli Mas Pras aneh banget. Ana apa, ta?"

"Ning tenan ora nesu! Janji lho!"

"Hem...janji barang? Edan! Panjenengan ki wis edan pa, Mas?"

"Ora, aku mung wedi yen Dhik Siti nesu marang aku. Yen nesu rak..."

"Wis ta, Mas, ndang ngomong wae. Selak ora sranta aku. Paling-paling mung arep njaluk sing ora-ora ta, kaya adat saben?"

"Ora! Ora tenan Dhik yen sore iki!"

"Lha njur? Ahh ngedheg-dhegi wae, lho"

"Anu...em...anu...kuwi lho em... apa dhik Siti ngerti apa sing diarani *reformasi*?"

"Alah, njur panganan apa kuwi?"

"Ngawur, kuwi dudu panganan!"

Tekan semono wong sakloron isih padha guyon lan jiwit-jiwitan.

“*Reformasi*, kuwi tegese gawe kahanan luwih becik tinimbang sadurunge.”

“Lha terus apa gegayutane *reformasi* karo aku, aku ora duwe urusan karo sing mbok omongne kuwi.”

“Ana Dhik. Ana, mulane aku pengin omong-omong bab iki.”

“Ahh males, Mas, bok wis ngancani aku tuku sate wae!”

“Ora Dhik. Dhik Siti mengko rak bakal mengerteni, kenapa aku kepengin banget omong bab *reformasi*.”

Sidane Siti kendho. Anggone arep tuku sate dibatalke. Dheweke luwih ngeboti apa sing arep diomongake Prasetya, pacangane. Lan rneneh dheweke trima ngalahi, wedi yen calon sisihane kuciwa.

“Dhik...ana kutha, sing jenenge *reformasi* kuwi wis dimangerteni sakabehing wong. Saka bocah cilik tekan wong tuwa. Kabeh kenal *reformasi*. Nhaaa...*reformasi* mau tegese ndandani samubarang kalir sing elek dadi luwih becik. Contone bab sing paling akeh dirembug yakuwi masalah KKN. Korupsi, Kolusi lan Nepotisme! Masalah KKN iki perlu dibrantas, dibabat lan disikat nganti resik!”

Alise Siti munggah mudhun. Bathuke mengkerut, krungu tembung-tembung sing aneh lan lagi sepisan dirungu. Pikirane kebak pitakonan banjur apa meneh KKN kuwi?

“Korupsi, Kolusi lan Nepotisme kuwi tumindak sing banget nyengsarake lan ngrugekake rakyat cilik. Kayadene nekek gulune wong cilik. Kayata petani, tukang becak, tukang resik-resik, pemulung lan sakpanunggalane. Mula kabeh wae, sapa wae, ora preduli Presiden, Gubernur, Bupati, Camat, Lurah, Pamong Desa, RW lan RT sing nindhakake KKN kudu dibrastha. Dikon mudhun saka jabatane. Ing jaman *reformasi* iki mula akeh pejabat sing dituntut mudhun saka kelungguhane!”

“Terus kena pa Mas Pras kudu ngomongne bab iki marang aku? Ana gandheng cenenge apa? Rak ora ana tuwase ta, Mas?”

“Ngene Dhik, sekawit mula aku abot ngomong. Aku wedi yen kowe nesu kepara malah mbubrah sesambungan antarane aku lan Dhik Siti!”

“Lho...kok...kok...!”

Siti sajak gugup krungu, amung merga *reformasi* wae bisa agawe

gagal anggone arep bebojoan. Pikirane durung nyandhak.

"Ora usah gugup. Ora usah kuwatir, amarga senajan ana pepalang kaya-ngapa wae yen Gusti isih ngidini aku lan kowe mlaku bareng, ya ora bakal pisah!"

Siti banjur ngrungket Prasetya siset banget. Eluhe kodal metu. Dleweran nelesi pipi. Atine kumlesar, krungu tembung kang paling pungkasan diucapake Prasetya.

"Wis ora sah nangis. Dakterusne ya anggonku omong?"
Siti nuli ngeculake pangrungkete.

"Mangertiya, miturut ombyaking swara sing daktampa saka para sanak kadang lan kanca-kancaku uga tak cocogake data-data sing ana...emmm!"

"Ana apa, Mas...?"

"Bapakmu minangka Kepala Desa ing Desa Balongan iki uga nindakake praktek KKN! Mula aku minangka mahasiswa krasa jiniwit rasaku, nyumurupi babagan iki. Aku ora nyangka babar pisan yen wong tuwamu...! Mula yen sesuk ana surak panjaluk saka rakyat Balongan supaya Bapakmu lengser saka jabatan Lurah Balongan aja kaget! mBokmenawa kabeh iki minangka srana kanggo njejegake bener!"

"Masss!" Siti Amidah njenggirat. Kaget, tan krasa tangane nyenggol gelas. Kawusanane gawe swara sora. Mak krompyang! Gelas pecah dadi sewalang-walang.

"Ngk...ngk....Mas Pras tega temenan panjenengan marang keluwargaku. Kena apa kowe sing dakangkah dadi sisihanku malah njuwing-njuwing Bapak. Sing tundhone telung dina kepungkur wong sing ngopeni aku dadi korban. Ditudingi, dipledhingi, diidoni lan diwirang-wirangake dening masarakat sing maune tansah manut marang Bapak! Kabeh malik 180 drajat. Mas Prasetya, senajan ta panjenengan ora ana ngarep, jebul Mas Pras dadi pengarep. Mas Pras pranyata sing ngatur kabeh. Tega temen panjenengan ngompori para mudha Balongan supaya mirang-mirangake Bapak! Kaya-kaya awakmu ora duwe dosa! Dhuh Gusti kawula nyuwun pitulungan. Lajeng kados pundi sesambungan kula? Punapa kedah kula lajengaken? Kula boten kiyat nampi pacoban menika!"

Bengi terus lumaku. Siti Amidah kentekan eluh. Ambruk, tan kelingan apa sing kudu tinindakake sabanjure! Pak Dirjo dhewe ana tahanan, dadi dakwan prekara korupsi!

KATRESNANE YAYI

Titi Yulianti

Yayi pancen seneng guyon. Dheweke kepingin ngrasakake urip kanthi akeh guyu. Salah siji sebabe amarga dheweke nonton tanggane, Lik Arsan sing gendhut wis bola-bali mlebu-metu rumah sakit jiwa. Kandhane tangga-tanggane, Lik Arsan serius banget anggone mikirake bandhane, mligine kalung, gelang, suweng emas berlian sing nempel ing awake. Lik Arsan keweden penganggone arep dicolong dening liyan. Nanging Lik Arsan mesthi nganggo kanthi pengarep-arep dadi gumunan tangga-tanggane. Sangking kencenge nganti ora bisa ngguyu. Bokmenawa amarga kenceng terus kuwi keseimbangan jiwane keganggu.

Sanajan wis omah-omah Yayi isih tetep nerusake kuliyah. Mas Jun, garwane sing wis limang taun bebrayan ora nate nglarang tumindake. Salah sawijining kanca kuliyah kang uga kanca organisasi jenenge Bimo. Dheweke priya sing pinter lan seneng guyon. Klop banget karo pribadine Yayi. Apa maneh hobine uga padha, maca lan kesenian. Sangking kerepe ketemu apa amarga sebab liya, suwe-suwe Yayi krasa yen sesambungan karo Bimo rada istimewa. Apa maneh ing dina ulang taune wingi Bimo menahi kadho.

"*Selamat ulang tahun, Yayi,*" Yayi mesem. Atine bungah banget. "*Iki aku nggawa sesuatu,*" kandhane Bimo karo menehake kadhone.

"Dibukak saiki wae, Yayi."

Kalung kuwi endah banget. Lan Yayi meneng wae, ora bisa nampik nalika Bimo njupuk kalung kuwi saka tangane lan nganggokake ing gulune. Yayi sadhar nalika ana swara keplok. Mas Jun ing burine mesem karo ngasta bungkusan uga.

"Coba dibukak, Yayi".

Yayi kaget nalika dibukak, bungkusan iku isine uga kalung, nanging ana liontin lan suwenge.

"Kalunge disimpen wae, Yayi. Sing diagem liontin lan suwenge. Cocok kok dijodhoni karo kalung sing maringi Dhik Bimo," kandhane Mas Jun.

Nganti luwih saka jam rolas bengi Yayi ora bisa turu. Pikirane ruwet. Dheweke rumangsa bener-bener tresna karo Bimo. Bimo uga wis tau ngandhakake kuwi lan duwe krenteg nglamar Yayi.

“Wis bengi kok durung turu. Mikir apa, Yayi?” kandhane Mas Jun. Tangane nempel neng pundhake Yayi. Yayi unjal ambegan.

“Aku arep matur, Mas.”

Wong loro pandeng-pandangan. Mripate Mas Jun nunjem.

“Lho, kok sajak serius iki ana apa, ta?”

“Aku *jatuh cinta*, Mas.”

“*Cinta pertama, cinta lokasi, cinta kilat ...*,” kandhane Mas Jun Guyon.

“Aku serius, Mas.”

“Lho, jarene guyon kuwi marahi awet mudha.”

“Aku serius, Mas. Aku *jatuh cinta* karo Bimo.”

Mas Jun manthuk-manthuk. Sesuk sore Bimo tenan-tenan nglamar Yayi.

“Kula saestu tresna kaliyan Yayi. Kula janji boten badhe sawiyah-wiyah dhateng piyambakipun, Mas.”

Mas Jun meneng. Lagi sepisan kuwi dheweke krungu bojone wong dilamar wong neng gone garwane. Atine goreh.

Sawise Bimo bali, Mas Jun langsung takon marang Yayi.

“Dadi kowe kepingin pisah karo aku, Yayi?”

Yayi gedheg.

“Kowe mesthi nemtokake pilihan. Aku emoh yen kowe ana jejerku nanging pikiran lan jiwamu tansah mikir Bimo.”

“Nanging piye wong tuwane awake dhewe, Mas?”

“Wong tuwa njodhokake kowe lan aku kanthi ancas apik. Nanging ora nduweni hak nemtokake dalane awake dhewe. Kowe dakwenahi wektu sewulan kanggo nemtokake keputusan.”

Saben esuk tangi turu, Yayi nyoret tanggal ing kalendher. Kok ya durung ana keputusan.

“Aku tresna karo Bimo,” padha atine, nanging abot ngeculake Mas Jun. Dheweke wong lanang sing apik. Tansah pangerten.

Nalika wektu sewulan iku wis entek, Yayi wis ketok siyaga. Mas Jun lan Bimo nggenteni neng ruwang tamu. Bimo ketok goreh, nanging

Mas Jun ketok anteng.

"Piye, Yayi?" meh bareng wong lanang loro mau takon.

"Aku wis mutusake. Aku ora milih Mas Jun utawa Bimo. Sanyatane, sejatine aku dhewe durung ngerti, durung percaya sapa aku satemene. Aku pamit." Mas Jun kaget banget. Bimo mripate mblalak lan ngadeg saka kursine.

"Arep menyang ngendi?" meh bareng loro-lorone takon.

"Ancas sepisanan menyang Jakarta. Nanging embuh mengkone. Aku mesti menehi pirsa Mas Jun. Nganti dina iki aku isih bojone Mas Jun."

"Yayi, apa sing kok goleki?" Mas Jun mirsani kanthi sabar.

"Kowe aneh, Yayi," kandhane Bimo karo gedheg-gedheg.

"Menawa kowe lunga, dakkancani, Yayi. Aku bojomu," Yayi gedheg.

"Ora Mas. Aku dakngleremake ati dhisik."

"Nanging"

"Sing cetha nuwun sewu, tekan kapan wae, aku ora arep milih Mas Jun utawa Bimo."

Sepur Senja Utama wiwit obah. Yayi mesem. Bimo ngawe-awe tangane. Mas Jun nyawang tanpa kedhep. Priya sakloron nduweni kaluwihan dhewe-dhewe. Nalika sepur saya banter, dheweke saya ora katon maneh.

TUTOR LAN PESERTA BENGKEL SASTRA JAWA

A.Y. Suharyono, lair ing Kampung Suryoputran, Yogyakarta rikala tanggal 28 Juli 1952. Taun 1970 melu “Persada Studi Klub”, Kumpulan Penulis Koran Minggu “Pelopor Yogya”. Nate dadi wartawan koran Minggu basa Jawa *Kembang Brayan*.

Tulisane wujud esai, artikel, geguritan, crita cakak, lan crita sambung ngrenggani majalah basa Jawa Yogyakarta, Jawa Tengah, lan Jawa Timur. Taun 1991 juara penulisan cerkak lan taun 1994 juara I lomba penulisan esai Novele ing Festival Kesenian Yogyakarta taun 1991 lan taun 1994. Asil karyane kang awujud buku uga wis kababar, yaiku *Kubur Ngemut Wewadi* lan *Lintang saka Padhepokan Gringsing*.

Kajaba nyambut gawe ing Lembaga Indonesia Perancis uga dadi editor sawernaning antologi geguritan lan cerkak. Pengurus Sanggar Sastra Jawa Yogyakarta seksi Pembinaan iki uga minangka Wakil Pemimpin Redhaksi majalah *Pagagan*.

Kuswahyo SS Raharjo, lair ing Yogyakarta, 31 Oktober 1954. Nulis wiwit tahun 1972 awujud puisi, cerpen/cerkak, novel, terjemahan lan liya-liyane, kamot ana ing media massa daerah lan pusat, kalebu majalah sastra *Horison*. Tahun 1989 dadi juara II lomba cipta puisi *The Third Hampton's International Poetry Contest*, New York. Uga juara I cipta puisi *Cease Fire* 1989 lan tahun 1990 juara I ngarang cerkak majalah *Praba*. Bola-bali dadi juri lomba baca puisi. Uga bola-bali dadi juri lomba cipta cerpen PTN/PTS tingkat nasional, lomba geguritan SSJY, lan malah uga juri lomba-lomba karaoke. Puisine kaimpun ana ing *Suara Bawah Tanah*, *Sketsa*

Kegelisahan, Tangsi (1989), *Gurit Pinilih* (1990), *Sejuta* (1990) lan sawetara antologi kang dipandhegani Festival Kesenian Yogyakarta kayata *Pagelaran, Pangilon, Pesta Emas*, lan liya-liyane.

Wiwit 1982 makarya ing Program Pascasarjana UGM. Alamat: Gang Pandega Wreksa 17 Jl. Kaliurang Km 5,7 utawa Krapyak Wetan 422 Sewon, Bantul, telp. 387123.

Drs. Buddy L. Worang, S.E., lair ing Magelang, 15 Juni 1941. Sanadyan Pak Budi iki Sarjana Fisipol UGM lan Sarjana Ekonomi sawijining PTS lan uga pemegang sertifikat konseling psikologi Fakultas Psikologi UGM, kang saiki ngasta ana Lembaga Pendidikan dan Pelatihan SDM, Yayasan Almamater, Jalan Timoho 52b Yogyakarta lan uga dadi pengajar tidak tetap disiplin psikologi komunikasi ana ing saweneh PTS, nanging uga kerep nulis guritan, macapat, lan cerkak. Kang dilenggahi saiki ana ing Jalan Flamboyan 4, Condongcatur, Sleman, Yogyakarta, telepon 883359.

I. Mulyadi, lair ing Yogyakarta, 21 Desember 1952. Sanadyan ing SLTP Pangudiluhur 2, Jalan Melati Wetan 51, Yogyakarta, Pak Mul ora mulang basa Jawa, nanging wasis banget yen ngrembug bab basa lan sastra Jawa. Saiki panjenengane lenggah ana ing Jalan S. Parman 42, Yogyakarta, telepon 381270.

Is Sardjoko, lair ing Yogyakarta, 25 November 1939. Kejaba seneng nyerat cerkak, Bu Is uga tetep nulis guritan lan macapat. Tekan saiki Bu Is isih lenggah ana ing Gobahan, Sumberadi, Mlati, Sleman, Yogyakarta 55288.

J. Kusumadi H.M., lair ing Yogyakarta, 15 September 1938. Pak Kusumadi kang sabendinane ngasta ing SD Keputran XII, Jalan Patehan Tengah 9, Yogyakarta iki uga isih aktip nyerat guritan lan sekar. Dalem kang dilenggahi saiki ana ing Sonopakis Ds IX, RT 03, RW 25, Ngestiharjo, Kasihan, Bantul 55182.

Kuswandi Kertarahardja, lair ana ing Tulisan-tulisane arupa esai seni-sastra, guritan, cerkak, feature, lan sapanunggalane wis akeh kang kapacak ana ing majalah lan koran. Mas Kus kang saiki isih sinau ana UAD iki daleme ana ing Jogoyudan Jt. III/655, Yogyakarta.

Priyo Purwanto, lair ing Yogyakarta, 27 Oktober 1955. Tekan saiki isih makarya dadi guru basa Jawa ana ing SLTP 11, Jalan H.O.S. Cokroaminoto 127, Yogyakarta. Dalem kang dilenggahi ana ing Jalan Atmosukarto 9 E-47, Kotabaru, Yogyakarta.

Rengganis, karya-karyane kang arupa guritan lan macapat wis akeh, nanging isih ditumpuk ana meja. mBak Ngganis, ngono undang-undangane, kang saben dinane makarya ana ing SLTP Pangudiluhur I, Jalan Timoho II/29, Yogyakarta, iki nyambi uga dadi paraga lawak, mula guritane lucu-lucu lan gawe geerrr.

Ris Hartini, lair tanggal 1 April 1950 ing Kulonprogo, Yogyakarta. Bu Ris (apa Ibu Kies?) kang lenggah ana Kricak Kidul Tr I/406, Tegaloreja, Yogyakarta, iki isih ngayahi tugas dadi guru basa Jawa ana ing SLTP 12, Jalan Tentara Pelajar 9, Yogyakarta.

Rita Nuryanti, lair ing Klaten, 31 Maret 1969. Lulus saka FPBS IKIP Yogyakarta taun 1993. Sanadyan isih kenya, mula dheweke seneng nganggo jeneng sesinglon *Kenya Giriseta*, nanging wis aktip nulis cerkak lan guritan. Tulisan-tulisane wis akeh kang kamot ana antologi utawa kalawarti basa Jawa ing Surabaya lan Yogyakarta. Si kenya kang durung ngrasakake karonsih iki saiki manggon ana Jalan Solo Km 7, Gang Mangga IV/34a, Yogyakarta.

Slamet Hariyadi, lair ing Sleman, 28 Agustus 1956. Priyayi kang asring nulis macapat lan guritan iki ngasta ana ing SLTP 5, Jalan Wardani 1, Yogyakarta. Guru basa Jawa kang prigel iki saiki lenggah ing Jalan Garuda 12b, Kranggan, Bokoharjo, Prambanan, Sleman.

Sofwan, lair ing Magelang, 5 April 1959. Pak Sof kang sabendinane ngasta dadi guru ana ing SLTP 1, Jalan Cik Di Tiro 29, iki daleme ana ing Ketandan 69, RT 02, RW 38, Banguntapan, Bantul, Yogyakarta.

Suci Hadi Suwito, lair ing Yogyakarta, 21 Januari 1936. Bu Suci iki pancen wasis. Senadyan saben dinane ora bisa pisah karo dagangane ing pasar Ngasem, nanging isih kagungan wektu kanggo nulis guritan lan macapat. Lengahe saiki ana ing Jalan Suryodiningratan 56, Yogyakarta.

Sulistyanto, lair ing Sleman, 18 Januari 1975. Mas Sulis iki uga baud maca lan nulis guritan utawa macapat. Dalem kang dilenggahi saiki ana ing Krajan, Sidoluhur, Godean, Sleman, Yogyakarta.

Sunartini, lair ing Surabaya, 23 November 1958. Senadyan piyambake dudu sarjana jurusan basa lan sastra Jawa, nanging babagan guritan utawa macapat cukup ngerti lan pinter. Dalem kang dilenggahi saiki ana ing Taman Kt I/250, Yogyakarta.

Wakidi, lair ing sleman, 3 Agustus 1959. Wis suwe anggone nyemplung ana ing jagad kasusastran Jawa. Guritan lan cerkake wis okeh kababar ana ing majalah lan koran-koran. Lenggahé dadi siji karo Pak Har, ana ing Jalan Madukara 22, Kratonan RT 03/II, Serengan, Surakarta 57153.

Warisman, lair ing Kebumen, 22 Januari 1957. Wiwit nulis rikala taun 1977 ing rubrik Crita Bocah, ariwarti *Parikesit*. Taun 1980 asring nulis crita remaja lan crita cekak, uga ing ariwarti kang wis almarhum iku mau. cerkak-cerkake uga asring mecungul ing *Mekar Sari*. Nanging emane, saiki lagi buntu, alias ora nate nyerat cerkak maneh. Dalem kang dilenggahi saiki ana ing Kaliajir Lor, Kalitirto, Berbah, Sleman.

Winartiningsih, lair ing Yogyakarta, 16 Juli 1957. Jeng Wiwin kang saben dinane dadi guru Taman Kanak-Kanak iki asring nulis cerkak lan guritan, uga aktip ana ing SSJY. Karo garwane kang ditresnani, Harwi Mardiyanto, dheweke saiki manggon ana ing Dipowinatan MG I/82, Yogyakarta.

Drs. Suprpto, lair rikala surya kaping 1 Januari 1957 ing Magetan, Jawa Timur. Guru SLTP Muhammadiyah 2 Yogyakarta sing saiki pangkate wis Penata Tk. I/IIId lenggah ing Kebondalem, Paten, Tridadi, Sleman.

Asiati Susinah, uga asring diundang Bu Yudha iki lair ing Ngayogyakarta, 21 Oktober 1951. Karyawati Deppen Kodya Yogyakarta iki uga pandhemen susastra Jawa, nanging durung nate mbabar asil karyane ing kalawarti. Lenggah ing Dukuh Mj. I/1415 RT 73 RW XV, Yogyakarta. Telepon 380685.

Tomy Gijatno, priyayi kang lair 46 kepungkur ing Kulon Progo iki pancen tresna tenan marang Sastra Jawa. Babagan iku ora maido sebab panjenengane wis nate ngicipi sinau basa Jawa ing IKIP Negeri Yogyakarta. Sejatine Pak Tomy, kang uga asring nganggo jeneng sesinglon Adhimas YR utawa Mas Tom WS, kepingin dadi filosof, nanging embuh apa sebabe kok kuliahe ing Fakultas Filsafat UGM ora dirampungake. Saiki Pak Tomy ngasta dadi guru ing SLTP 1 Girimulya, Kulon Progo.

Akhir Lusono, priyayi kang suk tanggal 25 Oktober 1998 ngancik yuswa 27 taun iku pancen aktip ana ing Sanggar Sastra babagan nyerat sastra Jawa. Sarjana Seni Teater lulusan ISI iki aktip dadi wartawan lan penyiar Radio Arma Sebelas, Yogyakarta. Kejaba asring dadi aktor panggung, Mas Akhir Luso No uga aktip nulis geguritan lan crita cekak. Kabeh mau katindakake amarga kepingin nyengkuyung ngrembakane basa lan susastra Jawa.

Fr. Sri Yuniarti, lair ing Yogyakarta, 22 Juni 1947. Ngasta ana ing Deppen Kodya Yogyakarta minangka Jupen ing Kec. Wirobrajan. Seratane ana ing antologi iki minangka *karya pertama*, nanging Ibu Sri sing pidalem ana ing Minggirani Mj. II/1269 Kecamatan Mantriweron, Yogyakarta ini, mbudidaya supayane proses kreatipe ing donyaning sastra Jawa bisa lestari lan ngrembaka, amin.

Suratmi, lair ing Bantul, 21 Februari 1941. Kaya dene Ibu Sri Yuniarti, guru sawijining SLTP ing kukupan DIY iki uga lagi wiwit iki nyerat cerkak. Saiki lenggah ing Barongan, Sumberagung, Jetis, Bantul.

Theresia Yuniyarni, lair ing Yogyakarta rikala tanggal 21 Juni. Kenya kang isih dadi siswa ing SMU Stella Duce I, Yogyakarta iki pancen minangka generasi mudha sastrawan Jawa. Saiki isih melu dadi siji karo wong tuwane, Mas A.Y. Suharyana, ing Mangkuyudan Mj. III/345 Yogyakarta 55143.

Asoka M. Dewi, lair ing Yogyakarta, 23 Maret 1959. Melu bengkel sastra Jawa amarga kepingin mangerteni kaya apa sejatine sastra Jawa lan kepriye carane bisa dadi sastrawan Jawa kang anja. Pranyata, nulis cerkak iku ya ora angel sauger gelem nyinau lan nyoba kanthi tlaten. Lenggah ing Sitisewu Gg. I/320, Yogyakarta 55271, Telepon 580639.

Siti Fathonah, kelairan Bantul, 14 Oktober 1958. Guru SD Muhammadiyah Mlangi, Gamping, Sleman, iki uga lagi sepisan iki tetepungan karo jagading proses kreatif ing sastra Jawa. "Nyatane pancen dadi cerkak-is iku asyik, lho" ngono ngendikane Ibu Siti sing pidalem ing Tlogo, Tamantirto, Kasihan, Bantul.

Titi Yulianti, bab tanggal laire disingitake. Dene tulisane wis kepara akeh kang kapacak ana ing *Gadis, Nova, Minggu Pagi, Masa Kini, Wawasan, Jakarta-Jakarta, Yogya Post*, lan *Bernas*. Nate dadi juwara II ngarang tataran SLTP taun 1974 kang diadani dening Yayasan Pembina Remaja Kedaulatan Rakyat. Nate uga juwara I Seni Sastra Puisi tataran SLTP tahun 1976 kang diadani Kanwil Depdikbud DIY. Tulisan liya kang kapacak ana ing antologi, antarane

“Biarkah Kami Bermain”, Balairung UGM Yogyakarta (1987); “Mata Angin”, Balai Penelitian Bahasa Yogyakarta (1997); “Zamrud Khatulistiwa”, Taman Budaya Yogyakarta dan Balai Penelitian Bahasa Yogyakarta; serta “Tamansari”, Festival Kesenian X Yogyakarta (1998). Pancen kiprahe wanita iki ya ana ing jagading tulis-menulis kuwi mau.

